

YUMAENA

Kiena ne Li Nalologena Lala

Visayuena Na Tusi Nene

Komþasnen suniena plas na tusi nini

Tusi nini “*Yumãena Kiena Ne Li Nalologena Lala*”, Luk siri pan yaru tai, kiena kia Teopilas. Nane tusi na lua naþa Luk siria, pimi siraun kiena tusi na sumo, naþa kiena kia “*Lologena Wo Kiena Yesu Kristo Naþa Luk Siriyuia*”. Tusi nini “*Yumãena Kiena Ne Li Nalologena Lala*”, kiena kia na plasa sanene, sape “*Yumãena Lala*”. Naga pisayu yumãena þesa kiena li nalologena lala kiena Yesu, naþa Ninuna Wa naga sumon la e yumãena na visawalen lologena wo, siar garu Yerusalem a e yo punuga garu Yutea a Samaria, pano pano-o þar make yo e yomarava (Yumãena Lala 1:8).

Tusi nini naga suniena tai kiena li nalelagaena þesa, naþa siari e þegas kiena lus nae Israel lala naþa amlelaga, a kapuru pimi keviu kalo make yo la e yomarava.

E tusi nini, Luk sinenan sape kilologia naþa lala naþa amlelaga e Yesu, ve akawe re Þarin Suþe nae Rom naþa naga pe suþen make yo la e pogos nene. A naga sinenan sape kilologia naþa suri makega naþa lus nae Israel lala amlelaga ea asape yoko imi m̃alivi, nane apimi m̃alivi rui kome lologena wo naþa ita li nalelagaena lala temlelaga ke ea.

Tusi nini komsus telu, naña kilologia sanape naña lologena wo sumã þar make ke e yo punuga narui, a sumãre sumã kapuru ke silaga. Komsus na sumo, pisayu sumãre naña siari garu Yerusalem, siraun naña Ntewa þerelua Yesu pa ma e peni. A na lua, pisayu naña yuñãena kapuru pimi keviu, kalo make yo lua nene Yutea amio Samaria. A komsus na maro, pisayu naña yuñãena pano pa kalo yo punuga e puruvanua lala na yo na pawa sive naña apio asape Sive Naña Metiterenian, pa tol yo Rom.

Pupia suri keviu tai naña tusi nini pisayuia, nane yuñãena kiena ne Ninuna Wa. Pogos naña li nalologena lala asike garu Yerusalem wa e pogos na legiena na Pentikos, Ninuna Wa pitom ana mla mñareraena pala. A siraun e pogos nene, Ninuna Wa sumã miila ke yuñãena na sumãre, a miila mñena li na sumonien yuñãena lala e kiela yuñãena. Tusi nini pisawal visena laþasa naña li nalologena lala apisawalia, a kila meraravan naña kiela visena la mñarera po, pilon malena kiena la naña amlelaga, a miila li nalelagaena lala vena aimi aviran la lele taaga.

Komþasnen tusi la na nini

Yesu pis maro pan kiena nalologena lala 1:1

—14

Amligan lua yaru naña kus lelana Sutas 1:15-26

Amlologon lologena wo garu Yerusalem 2:1—
8:3

Amlologon lologena wo pa Yutea a garu
Samaria 8:4—12:25

Yuñãena lala kiena Pol 13:1—28:31

Yalena na sumo kiena ne Pol 13:1—14:28

Apiora lele taaga garu Yerusalem 15:1-35
 Pol miyaloro yam lua 15:36—18:22
 Pol miyaloro yam telu 18:23—21:16

Visena na sumo

¹ O, kiau erau Tiopilas, inu nekekara pañisi naña nevitawe ko e tusi tañena nini. E kiau tusi na sumo naña nesiri pan ko, nesiriyu suniena na suri la naña Yesu naga sumña kila, a naña naga sumña pian ke e sumo, naga nene naga siar e pogos naña naga siar ãesan kiena yum̃aena, ² pimi tol e pogos naña e nam̃areraena kiena ne Ninuna Wa, naga mla maron kiena visena maro pa kiena li nalologena lala naña naga mligan plan la rui, ana siraunia Ntewa ãere naga pa si metava.

³ Ana pogos naña naga mali sina ga e marena, naña naga pe pa re si metava poli wa, ana pogos moki, naga sumña m̃alm̃alivin la pa tol legiena lualima yam vari, naña kila meraravan ruru pan la naña naga mali sina ga e marena lelaga. E pogos la nene, la asumña apisu kilale ruru naga, a naga sumña pisayu mrapa lala na nasuñenena kiena ne Ntewa pan la.

⁴ Pogos tai, naña naga sumña veraga amio la, naga mla visena nene pan la, naga pisa, pisape “Amiu na monar ve aur matan re yo nene Yerusalem, amiu na monar asum̃ate m̃a ga wa vena atol Ninuna Wa nene naña Ata pisaar ãisi rui sape naga la van amiu, sa naña nepisa m̃ena ga pan amiu rui. ⁵ Sa nanua sumo, Yoane

Nakeena naga kee yeririna lala e ga e wii, ana ve ve piavi re, legiena ga laṕasia warovia, ṕisi na Ntewa naga kee amiu ve lelaga, na nene e Ninuna Wa.”

Yesu pa metava ma e peni

⁶ Ana e si e pogos tai, naṕa li nalologena lala la apimi sina ga lele taaga amio Yesu, la apiun tania, apisape “?Suṕe, sanape, nanagane naga pogos ruru naṕa ko okila naṕa ita le Israel lala ita ve kieta ṕarin suṕe sina ga tai, pona pe kana pogos nen re poli wa?”

⁷ Ana Yesu pisatam̃e la, pisape “Naga nene pe pe kiamiu re naṕa amiu akilia pogos la nene poli, pona legiena la nene poli, naṕa Ata ga naga taaga mligan ruru pisape ve sanene, a ve sanene. ⁸ Ana siraunia, Ninuna Wa naga vim e amiu, ana e pogos nene narui akus nam̃areraena, ana ṕisi na amiu na monar ava avisawal inu garu Yerusalem nene, a e yo taṕena punu ga lala garu Yutea amio Samaria, ana vano vano-o tol m̃ena ga yo taṕena la punu ga e yomarava nini.”

⁹ A pogos naṕa naga pisa pa visena la nene ṕisi, naṕa la asike apisu ruru ke naga wa, Ntewa ṕerelua pa metava, a lul tai pitomi kalovia, ana la pe aṃa re si poli. ¹⁰ Pogos naṕa la asum̃a akirakira ke pa metava e sinapañe wa, veraga ga amilan ga, naṕa aṃal yaru la lua naṕa m̃ala kulsota lala miyuwowo paṕisi, lalua apimi asum̃alar la asike amio la, lalua apisape ¹¹ “! E, le Kalele lala! Amiu ve sinemiu viowa re,

ve akirakaþar re va metava e sinapane sanene. Yesu nene naþa Ntewa naga þerelua naga petan amiu pa metava e peni, þisi na naga monar wasuþe sina vitomi, a naga yoko wasuþe sina e þelaga ga nene naþa apisu ga nanagane þisi ne.”

Pegas kiena ne nalogenena lala

¹² Ana li nalogenena lala amligan kunus nene, naþa Kunus Na Purolip lala, aþasuþela apito garo Yerusalem, pe perina manene re poli, sane tasme na manu taaga ga. ¹³ La nene la apimi atol yo Yerusalem, ana la apa ke sina ga loyuma e yo naþa metava naþa la asusukemua e rui. A la nene kiela kia sanini: Pita, Yoane, Semes a Antru; amio Pilip, Tomãas, Patalomiu, a Matiu; amio Semes naþa narina ne Alpeas, amio Saemon naþa naga lala yaru tai naþa sumo akila politik pa le Rom lala, amio Sutas naþa narina ne Semes. ¹⁴ Ana e pogos nene, la nene amio sira lala, la apalue ga lele taaga vena alen. A Maria, anenane Yesu, amio mnea ga wenla Yesu lala, asuma apa lele taaga amio la.

Yaru na kusen lelenu ne Sutas

¹⁵ Legiena laþas þarovia þisi, ana li nalelagaena lala apimi lele taaga, naþa la punu ga atol suri sane yaru ponotia taaga lualima yam lua. Ana e pogos nene, Pita naga sitom sape visayu van la vena akila sanape naþa alual yaru na kus lelen yaru nene Sutas. ¹⁶⁻¹⁹ Naga nene vanon naþa siraun naþa Sutas naga sane kila kiena yumãena viowa nanua sumo, naga pul ke sina

ga porotano tai amio kilavaru naña naga tauluia, ana naga ga mloru e yo nene, ana m̃eña m̃apo, a sinena la molmolue, ana naga mare. A yeririna lala nae Yerusalem amloge lologena nene, ana nane kila la apio kinakinas nen porotano nene e kiela visena asape “Akeltaña,” naga nene visena tai naña naga pisape “Yo Na Kuruta.”

Sanene, Pita naga sitom pisape visayu suri nene van li nalelagaena lala, ana naga sum̃alu e marala, pisi pan la, pisa pisape “Erau lala, nanua sumo, Ninuna Wa naga pisi kome pulgona ne Tepet, naga pisayu yum̃aena kiena ne Sutas nene naña naga sumon yeririna lala apimi apuarar Yesu, a visena la nene apimi ape lelaga p̃isi rui, sa naña Visena Wa naga monar ve lelaga silaga. Sutas nene naga imimi yaru tai naña, naña Suñe mliganar naga vena tarar yum̃aena amio imimi,²⁰ ana nanagane, naga sa naña visena lalua nene naña teke e Tusi Kiena ne Yauena Lala, naña tai pisa, pisape

‘Naga popon naña m̃ana yuñã mon korena ga, p̃isi na tañatete yaru tai mono ea,’ Yauena 69:25

a taña sina ga, naña pisape

‘Popon yaru taña tai kus lelana.’ Yauena 109:8

²¹⁻²² “Komin suri ne na nene, ana monar yaru si tai naga imi sukol imimi sina vena navisawalen Yesu, kieta Suñe, visave naga mali sina ga e marena. Yaru nene naga monar lala yaru tai naña la amio imimi nanua sumo, e pogos la naña Suñe sum̃a mialoro ke amio imimi. Naga monar ve yaru tai naña naga sike e poglis naña Yoane naga mlologonyu ke kiena nakeena, pimi

tol legiena naña Ntewa naga p̃urelua Yesu petan ita, vena va si metava.”

²³ Ana la apisawa kia kiena ne yaru la lua. Tai, kiena kia Yosop, naña la apio asape Pasapas, a kiena kia tañena sina, kien kia asape Sastas. A yaru tañena, kiena kia M̃ateas. ²⁴ Ana la amlen, apisa, apisape “Ntewa, Ntewa namanmaruaena, ko ga okilia ña ya naña sike e los nen yeririna lala. Narui imimi na sinemimin mesape ko okipian imimi e lalua nene, nape naña ko oñere rui, ²⁵ vena naga tarar yum̃aena kiena ne nalologena nene, naña Sutas naga mligan rui vena naga va ruru nena ga e kiena lele na kovioena.”

²⁶ La amlen pae, ana akila sur sa naña la amlil ñapila, ana kia kiena ne M̃ateas naga kate. Ana la amligan lua naga, ana asikol naga amio la lualima taaga pa taaga nene, kila la lualima taaga pa lua ke sina ga.

2

Ninuna Wa pimi

¹ E legiena na Pañagen Na Yui Marua, li nalelagaena lala la apimi asu ña ga lele taaga, ² a veraga ga, ñaagenai tai molue ma e sinapane, sa ga naña pupia lagi tai ñai, ana ñaagenai nene naga kalo punu yo na loyuma nene naña la ateke tano ea. ³ Ana la apisu suri tai sane kapi mluamene, ana kapi nene naga mliñerea, ana peve taaga pa sike e la punu ga nene. ⁴ Ana la punu ga, Ninuna Wa naga pimi pulemamaga e la, kila la apivisi e visena tañena lala, sa naña Ninuna nene naga kila akilia apisi komea.

⁵ Ana garu Yerusalem, le Israel la asu m̃a ga, naṣa la ape li nalenena lala. La nene na la amolue e yo la moki na yomarava nini apimi.

⁶ Ana la nene amloge m̃aagena nene, lala amio yeririna taṣena lala, la moki paṣisi naṣa la apimi e yo nene. Ana la nene sinela kurkur paṣisi, komin naṣa yaru la naṣa Ninuna pimi e la, la pogos naṣa asuṃa apisi sanene, ana yaru make ga amloge nena kiela visena la naapo. ⁷ Ana la amilan paṣisi, a amiyuwawa, apisa apisape “!Aulai! Yaru la nene naṣa asu m̃a apivisi ke sanene, ana lala na ape le Kalele ga lala. ⁸ ? Sanape naṣa ita punu tesu m̃a temloge ke naṣa apivisi ke e kieta visena la sanene? ⁹⁻¹¹ Ita tepe yaru na purvanua la moki na tesike ne, nae Patia, nae Mitia, nae Elam, nae Mesopotemia, nae Yutea, nae Kapatasia, nae Pontas, nae Esia, nae Pirusia, nae Pampilia, nae Isip, nae Krit, nae Arepia, nae Lipia e lepas na vaen Saerin, a nae m̃ena pupia pulkumali naṣa Rom. Ita laṣasia tepe le Israel ruru ga, a laṣasia pe ape le Israel re sumo poli, ana sirau la apimi ataveve kieta nalelagaena. Ana ita punu ga, ita punu peve taaga temloge ke naṣa la apivisi ke kome kieta visena lala ita punu ga, la asuṃa apisa ke pupia yum̃aena la nene naṣa Ntewa naga kila.” ¹² Ana la amilan paṣisi, kiela sitomena la kokovio, ana la aminue kare narui asape sanape narui, ana la asuṃa apiuviun ke tan la apisape “!Aulai! ?Ya ne sanene?”

¹³ Ana laṣasia asu m̃a apitalia la nene naṣa Ninuna pimi e la ṣisi rui, la apisa apisape “E, la nene amun ga kuruta nene, nane kila ape wowe

ke ne.”

Visena kiena ne Pita pan la

¹⁴ Ana Pita amio li nalologena taḗena la lualima taaga pa taaga nene, la aḗariplan la asuḗalu, apimi ase e nene, ana naga pisi manene pan la, naḗa naga pisawal sanini, pisape “Erau lala, naḗa amiu le Yu lala, a amio amiu yeririna taḗena lala naḗa amiu asike Yerusalem, amiu na ayagogon ruru inu vena nevisawal sur nene van amiu. ¹⁵ Yeririna la nene na pe amun re wii poli, sa naḗa amiu asu ḗa apisa ke ne, peraga, komin nanagane, aora ovari ga na kolulagi nini na wa. ¹⁶ Ana suri nene naḗa amiu apisua, naga suri nene naḗa Navisawalena Soel naga pisayu sumo rui, naḗa pisape

¹⁷ *‘Ntewa naga pisa, pisape “E legiena la nene na pog maro nene, ḗisi na nela ninuu van yeririna la punu ga.*

Ana ḗisi na narimiu lala la avisawal kiau visena, a ḗisi na kiamiu yar vii lala yokorena avisu sur lala,

a kiamiu yermarua lala, la aḗeni naḗeniena lala.

¹⁸ *Lelaga ḗa, e pog nene, ḗisi na neligan Ninuu, naga vitomi ve keviu e yaru ḗee lala amio sira ḗee lala na kiau yum̃aena, ana ḗisi na la avisawal kiau visena.*

¹⁹ *Pisi na nekila suri lala nailanena e yo yau, amio kile lala na yomarava nini, ana yoko kuruta a kapi a pupia ḗau naḗa piu asuḗa ga.*

*20 Sumo na, mrae naga imi malolo, a kupario naga
 ̃pisi na imi vivaga sane kuruta.*

*Ana siraunia, legiena keviu nene kiena ne Ntewa,
 nãpa wo vãpisi, naga kilia imi.*

*21 A e pogos nene narui, yaru ai nãpa naga vio kia
 kiena ne Ntewa,*

̃pisi na Ntewa tamalia naga.” ’ Soel 2:28-29

*22 “Amiu le Israel lala, amiu ayagogon ruru
 kiau visena la nini. Yesu nene nae Nasaret,
 naga pe yaru nãpa Ntewa naga kipian ruru naga
 merarava pan amiu sape naga pe Navisaarena.
 Ntewa naga kila sanene nane e yum̃aena na
 nam̃areraena lala, a e suri nailanena lala, a e
 kile lala nãpa naga kila Yesu naga miyum̃aenia
 e maramiu nanua sumo rui. Suri la nene amiu
 asum̃a akilia ke ̃pisi rui, ²³ ana pogos nãpa Ntewa
 naga mligan naga e limamiu, amiu asum̃alu
 am̃em̃ar naga mare, nãpa amiu atam̃an li viowa
 lala la asuar naga e laki torovia. Pogos nãpa
 amiu na pe akila re suri nene poli wa, ana Ntewa
 naga kilia ̃pisi rui pisape ̃pisi na ve sanene, ana
 naga tam̃ania, komin nãpa naga taveve sa nãpa
 naga sitom ruru nanua sumo rui vena kila. ²⁴ A
 siraunia, nam̃areraena na marena pe torokin re
 nãpa uarar manene Yesu poli, ana Ntewa ̃perelua
 naga petan nasinelaea lala na marena, kila naga
 mali ke sina ga. ²⁵ Naga nene naga sa nãpa
 visena tai kiena ne Tepet nanua sumo, nãpa naga
 pisayu Kristo, nãpa naga pisa, pisape
 ‘In na nepisu nãpa Ntewa naga sum̃a amio inu
 silaga,*

2:23 Mat 27:35; Mak 15:24; Luk 23:33; Yoan 19:18 **2:24** Mat
 28:5,6; Mak 16:6; Luk 24:5

naga sike e lepasneu na marua, ana kila sineu pe kurkur re nena ga.

26 Kila sanene narui, sineu kekara, a purmeneu naga miau,

in na nepe yeririna ga, ana neřasine ga Ntewa m̃arera.

27 A Ntewa, řisi na ko na ve oligan re ninuu e yo na m̃arena,

a řisi na ko ve otam̃an re tas nen kioṃa Yaru Wa na yum̃ae kioṃaena menun.

28 Ko okipian inu e mrapa lala na malena řisi rui, a řisi na sineu naga pulen nakekarena ve keviu, nařa ko osuṃa omio inu.’ Yauena 16:8-11

29 Wolai lala, in na nesape nevisawal meraravan suri nene van amiu. Repita ne na nene nařa Tepet, naga na mare nakonua rui, la asin naga řisi rui. Naga nane kiena tampona ne nane ṃeke e kieta yo ne, mon ṃa pimi tol nanagane. ³⁰ Ana pogos nařa naga mali ke ga wa, naga kilia rui nařa Ntewa pisaar m̃arera pania pisape řisi na pogos tai na, kiena lus tai naga monar to sina ga tano e kiena pupia lele natotanoena, sa nařa naga kiena lus nene naga imi ve řarin suře va yeririna lala, sa nařa Tepet nene naga pe řarin suře sumo. Ana Tepet naga pe navisawalena tai, ³¹ a pogos nařa suri nene naga pe ṃalivi re poli wa, naga pisu nařa řisi na Ntewa kila Navisaarena nene naga mali ke sina ga e marena. Suri nene na Tepet pisa e kiena visena nene, nařa pisa, pisape Ntewa pe mligan re ninuna e lelen marena poli, naga pe tam̃an re tasnena pa menun poli.

³² Suri ke na nene narui naña imimi mesuña mepisawal ke ne, naña Ntewa naga pisirlua ke sina ga yaru naña Yesu nene petan marena.

³³ Ntewa pisirlua naga, ana ãerelua naga pa metava rui, mligan naga sike e kiena lepas na marua. Ana sa naña Ntewa Arimata nene naga pisaaria, naga mla Ninuna Wa pania, a nanagane Yesu taron Ninuna Wa nene pan imimi, ana Ninuna Wa nene naga suña miyurñaen ke suri la nene naña amiu na asuña apisuia a naña amiu na asuña amloge. ³⁴ E visena kiena ne Tepet la nene, naga pe pisayu re naga poli, komin naña ve naga re naña naga va metava e peni, ana naga pisayu ga Navisaarena nene. A kiena visena tañena sa mēna ga nini, naña naga pisa, pisape *Ntewa na Mava pis pa kiau Suñe, pisape*

“Ko ototano e kiau lepas marua, otomātea,

³⁵ *ñisi na inu nekila kioña nasinekar lala ve sa takue naña ko oviawa ea.”* ’ *Yauena 110:1*

³⁶ Komin suri ne la nanene narui, inu sineun nesape nevisawal ruru merarava van amiu, amiu mratava nae Israel la wetelu, sane Yesu nene naña Ntewa mliganar naga sumo rui pe kieta Suñe a pe Navisaarena, ana amiu asuar naga e laki torovia rui.”

Yeririna la moki naña amlelaga e Yesu

³⁷ Pogos naña yeririna lala la amloge visena nene, amloge sa naña miyur sinela, pano pa tol ruru nena puriu, ana la apiun tan Pita amio li nalologena tañena lala, la apisape “?Wolai lala, ãisi na mekila kan imimi narui?”

³⁸ Ana Pita pisa pan la, pisa pisape “Amiu punu ga, amiu avilopu amiu, ana amiu ava e nakeena e kia kiena ne Yesu Kristo, vena ĩisi na Ntewa naga viewo kiamiu mlamulena viowa lala. A ĩisi na Ntewa naga ligan Ninuna Wa van amiu, sane kiena nalaena tai van amiu, ³⁹ komin naĵa navisaarena naĵa Ntewa naga kila, naga kila pan amiu, a naga kila pa narimiu lala, a naga kila m̃ena ga pa yeririna taĵena lala naĵa la asike perina wa. Navisaarena nene naga sike e la naĵa kieta Ntewa na Mava naga sum̃a pio la m̃a ga.”

⁴⁰ Ana Pita sum̃a pisa ke visena wo nawere laena la moki pan la vena aimi, a naga pisa pisape “Amiu na monar aligan mlamulena kiena ne yeririna viowa lala na nanagane, amiu na atamalia amiu vetan nakoena naĵa naga sum̃a pimi ke pan la.”

⁴¹ Ana la moki liu naĵa la amloge visena nene kiena ne Pita, la amlelaga ea, ana la apa e nakeena. A e yeririna la punu ga naĵa asike e legiena nene, la moki pe suri sane manu telu la apimi apiran la amio kiela ĩegas nene.

Li nalelagaena lala apiran la e nasinewo

⁴² Ana li nalelagaena la nene, la asum̃a apurari ke ĩelaga la nene m̃arera paĳisi, naĵa la amiyagogo ruru po silaga naĵa li nalologena lala la apian la, a lala apiran la silaga e nasinewo e kiela ĩegasia, a la asum̃a akinana lele taaga silaga, a la yepela m̃aen aora na leniena lala silaga. ⁴³ Ana li nalologena lala la amiyum̃aen suri nailanena la moki paĳisi, amio kile la moki, ana yeririna la

apisu suri la nene, sinela kurkur paṽisi. ⁴⁴ Ana li nalelagaena lala, la sinela sum̃a maran taaga ga pano-o, a la asum̃a atam̃an kiela suri lala ve kiela pae ga. ⁴⁵ Sanene, la asum̃a aṽiliwilin kiela porotano lala a kiela suri make ga lala, vena la avion kana kilaveru la naṽa la atolia, va lala ai naṽa limala plasan suri laṽasia. ⁴⁶ Legiena punu ga, la nene la asum̃a apiran la sane ṽegas taaga loyum̃a e Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa, a la asum̃a akinana ke lele taaga e m̃ala loyum̃a lala. A silaga naṽa la asum̃a apimpae ke sanene, ana la akekara paṽisi, a silaga lala apito ga tano e Ntewa, a la apotena paṽisi pania komin malena wo nene naṽa naga mla pan la, ⁴⁷ ana amieluar naga vanonia. A e pogos nene, yeririna taṽena m̃ena ga lala akekaran kiela ṽelaga viu wo nene ṽisa, a e legiena punu ga, Ntewa na Mava naga sum̃a tamalia si yeririna la ṽasia, naga sum̃a sikol la ke e ṽegas nen li nalologena lala.

3

Laulu tai sum̃alu mial

¹ Ana legiena tai, e nena e pog na leniena e mrae telu, ko yepekilavi, Pita amio Yoane, lalua asum̃a apa ke metava e Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa. ² Ana yaru tai naṽa naga paeme naga pe laulu, a e legiena punu ga la asum̃a akus naga pimi amligan naga e mralaea nene naṽa apisape “Mralaea Wo,” naga nene e Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa. Ana laulu nene naga tom̃a mlogi ke pan la naṽa apa ke loyum̃a. ³ Ana naga pisu Pita amio

Yoane, naḡa lalua asuḡa apa ke loyuḡa, ana naga mlogin nalaena tai vetan lalua vena lalua ala suri tai vania. ⁴ Ana Pita amio Yoane, lalua atamaria yeririna nene, ana Pita pisa pania, pisape “Mara, okira ovisu imimi sumo wa.” ⁵ Ana naga pisu manene lalua, naga ḡape ḡisi na lalua nene ala suri tai vania. ⁶ Ana Pita pisa pania, pisape “Erau, in na pe kiau kilavaru re nena ga, ana in na kiau suri wo ga tai naḡa inu na kiau, nela van ko. Nane suri ne nanene: e kia kiena ne Yesu Kristo nae Nasaret, nevisa van ko, osum̃alu narui, oyali.” ⁷ Ana naga pulun tarar limana na ḡamarua, miila laulu nene tarlua suḡalu, ana lana luwoka pimi po veraga. ⁸ Ana naga suḡalu ke veraga e pogos nene, suḡalu su, ana mialial lia. Ana pogos naḡa lalua apavini, naga taveve la, ana la ga teloka apa loyuḡa e Yum̃a Wa ḡana ne Ntewa, naḡa yaru nene kekara paḡisi naḡa naga mial ke narui, naga suḡa pulaula, suḡa mieluar ke Ntewa.

⁹ Ana la naḡa asike loyuḡa apisu naḡa naga mial, a naga suḡa mieluar ke Ntewa, ¹⁰ a pogos naḡa la apisu kilale yaru nene la apisa apisape “! Apisu ke ne! !Nanene na laulu naḡane-e! Sila ga naga suḡa mlogin ke kilavaru vanua e mralaea nene na Yum̃a Wa, ana naga pimi po sina, naga suḡa mialoro ke narui.” Ana la amiyuwawa ruru e suri nene naḡa pimi ḡalivin yaru nene.

Pita pisi pan la loyuḡa e Yum̃a Wa Mana ne Ntewa

¹¹ Ana komin naḡa yeririna lala la sinela kurkur paḡisi, la akiriri apimi puna ne la telu nene e kopkop nene na Yum̃a Wa ḡana

ne Ntewa, naña kiena kia “Kopkop m̃ana ne Solomon.” E yo nene, yaru nene naga sum̃a tawa ke e Pita amio Yoane na wa. ¹² Pog naña Pita pisu yeririna la nene apimi lavisi, ana naga pisi pan la, pisape “?E, ita le Israel lala, sanape ne? ?Sanape na amiu amilan ke suri nene, ana amiu apisu ke imimi lua sanene? ?Pona amiu na amape imimi ga lua mekila yaru nene naga kilia mial e ga e nañareraena ga kiamimi imimi lua yo, pona amiu na amape imimi lua mepe yaru wa yo, pona sanape? !Peraga! ¹³ Ana Ntewa ga naga kila suri nene, nane pupia kieta Ntewa na naña pe Ntewa kiena ne Epraam, Aisak, a Sekop, a naga pe Ntewa kiena ne kieta yermarua tañena m̃ena ga lala. Naga kila suri wo nene vena visirlua kia kiena ne kiena yaru na yum̃aena nene Yesu, e maramiu. Ana Yesu ke ga nanene narui, naña amiu añure naga pa e kieta kumali keviu, ana Paelat naga pisu sane Yesu naga poga ga, naga pisa pisape naga kilia molue, ana e pog ke nene narui amiu na apisawal m̃arerania e marana ne Paelat asape Yesu na pisokan ga, amiu yepemiu mavin naga. ¹⁴ Pe suri korena ga naña naga ãar kia naña asape Yaru Wa a Yaru Mesmesu, ana amiu na apisa sanene e pog nene narui, asape yepemiu mavini naga. Ana amiu na apisa ga pa Paelat asape sinemiun yaru nene naña naga m̃em̃ar yaru mare ãisi rui naga kilia molue, ana Yesu naga sum̃a ga, ana Paelat tañania. ¹⁵ Visae sanene, amiu ke narui, naña am̃em̃ar Purp̃es nen Malena

mare rui, ana siraunia, Ntewa naga kilamalia sina ga naga e marena, a suri ne na nene imimi mepisu e kilamaramimi, ana imimi na mesum̃a mepisawalia. ¹⁶ Kia kiena ne Yesu ne nanene naga kila ruru laulu nene naḗa amiu akilia ruru naga, naga pimi po, sa naḗa amiu asum̃a apisu ke ne. Komin naḗa imimi na mepiawa m̃arera e nam̃areraena na kia nene kiena ne Yesu narui, ana lana ne yaru nene luwoka naga m̃arera ruru nena ga e maramiu nanagane.

¹⁷ “Poga ga, wolai lala. Inu nekilia m̃a naḗa suri la nene naḗa sumo amiu amio kiamiu yerkawa lala akila pa Yesu, amiu punu ga akila komin naḗa amninue ga. ¹⁸ Ana naga nene naga pe mrapa kiena ne Ntewa naḗa naga kila visena la naḗa naga pisawalia nanua sumo rui pimi pe lelaga. E visena lala kiena ne kiena navisawalena lala, naga na pisawal ḗisi rui, naḗa ḗisi na kiena Navisaarena naga monar loge viowa e tasnena. ¹⁹ Poga ga, ana amiu na monar avilopu amiu, a monar awasuḗe amiu aimi puna ne Ntewa, vena naga ḗisi na yumu plan kiamiu mlamulena viowa lala. ²⁰ Visae amiu na akila ve sanene, ḗisi na Ntewa naga kilia la nam̃areraena viu e kiamiu malena lala, a naga kilia ligan kiamiu Navisaarena nene naḗa naga mliganar ruru ḗisi rui, naga nane Yesu, naga wasuḗe ke sina ga imi. ²¹ Ana Yesu naga monar sum̃a metava e peni sumo wa, vano vano tol pog naḗa yoko Ntewa sinenan sape kila suri la punu ga aimi ave urviu ke sina ga, sa naḗa naga pisawal ḗisi rui e visena lala kiena ne kiena

navisawalena wa lala nanua sumo. ²² Ana lala yaru tai naña naga pisa sanene naga nane Mosis, a naga pisa pisape

‘Ntewa na Mava naga ñisi na naga kila kiamiu navisawalena tai naga suñalu su likan amiu sa naña kila inu na nesuñalu ñisi rui. Navisawalena nene ñisi na naga ve yaru tai nae ga kiamiu yo, a amiu na monar ayagoga ruru kiena visena lala.

²³ Yeririna la naña la ve alogear re kiena visena lala, ñisi na Ntewa naga ligan plan la vetan kiena yeririna ruru la napo, vena la ava akovio.’

²⁴ Suri nene Mosis naga pisa, a navisawalena tañaena mña ga lala, sane Samiuel, amio mña ga la naña apimi mare ga, e kiela visena lala, asuña apisayu ke suri lala na kieta legiena nanagane la nene. ²⁵ Navisaarena lala naña Ntewa naga mla nanua sumo e visena lala kiena ne kiena navisawalena lala, la ape kiamiu, a amiu na asike mña ga loyurña e naviranarena nene naña Ntewa naga kila ñisi rui amio kami yermaru lala na sumo, sa naña Ntewa naga pisa pan Epraam, pisa pisape

‘Pisi na in na nekila naña navisa ruruena naga imi e yeririna lala na yomarava nini, naga imi kom ga e kioma lus lala.’

²⁶ Mesmesun navisaarena nene, Ntewa naga kila Yesu naga suñalu rui sane yaru tai na kilaen kiena yurñaena, ana naga pe mligan re pan le tañaena la poli, naga mligan ga pimi amiu ñesia. Naga mligan Yesu naga pimi vena kila wo van

amiu vaṗisi, naṗa ṗisi na naga vilopu amiu, vena amiu aliḡan kiamiu ṗelaga viowa lala.”

4

¹ Ana Pita amio Yoane, lalua asum̃a amlologo ke pan yeririna lala wa, ana yaru wa lala, amio nasumonena kiena ne li nakirawoen yo lala e Yum̃a Wa Mana ne Ntewa, amio Satusi lala, la apimi lavisin la. ² La nene sinela mimi paṗisi, komin naṗa lalua asum̃a apian ke yeririna lala asape sa naṗa Yesu naga mali sina ga e marena, yeririna m̃ena ga lala akilia amal sina ga ve sa ke ga. ³ Ana atarar la luoka, apano amligan la apa e yum̃a naloge viowaena vena asum̃ate tol legiena na peni, komin naṗa yepekilavi rui. ⁴ Ana yaru taṗena la mokliu naṗa amloge visena kiena ne lalua, amlelaga ea, ana pimi tol pogos nene maran kiena ne la make ga naṗa amlelaga rui apim ape moki manene la narui, lavis tol manu ve lima, nanene sane yerm̃ene ga la ne [5000].

La aṗure Pita amio Yoane apa e kumali keviu kiena ne le Yu lala

⁵ A e kana legiena taṗena, yerkawa kiena ne le Israel lala, amio kiela nasumonena lala, amio navianena navisaluaena lala, la apimi lele taaga garu Yerusalem. ⁶ Ana la apa atotano e pupia kumali amio Anas, naṗa naga pe ṗarin li wa lala, a amio m̃ena ga li kawa taṗena laṗas, naṗa šane Kaeṗas, a Yoane, a Aliksanta, a yeririna taṗena lala na mratava m̃ana ne ṗarin li wa la nene. ⁷ Ana la akilali nalologena lalua nene asum̃alu likan la, ana la apiun naviunena tan la luoka.

Apiunia, apisape “?Ane pisape amiu lua nene akila sanene e laulu nene? ?Amiu lua akila e nam̃areraena nae pe?”

⁸ Ana Ninuna Wa pitomi pule e Pita, ana Pita pisi pan la, pisape “Inu nesuñalu e maramiu, amiu yerkawa kiena ne le Israel lala, a nasumona lala, ⁹ a in na nepisu sane amiu asuñã apiun ke tan imimi imimi lua, apisape sanape e kiamimi yum̃aena wo nene naña imimi lua na mekila e laulu nene, a sanape naña imimi lua mekila naga pimi po sina. ¹⁰ Poga ga, in na nekekanan ga naña nela navisatañeena na kiamiu naviunena nene van amiu, vena amiu akilia, a vena yeririna nae m̃ena ga Israel lala la akilia. Nesape laulu ne nanene, naga nane suñalu sike e maramiu naña, suñalun ke lana luwoka ga naña po, naga pimi po rui e nam̃areraena na kia kiena ne Yesu Kristo nae Nasaret. Yesu nene naga naña sumo amiu añeñaria mare e laki torovia, ana naña Ntewa naga pisirlua ke sina ga naga mali si petan marena. ¹¹ Naga na sa naña Visena Wa naga pisayu naga, pisa pisape

‘Amiu li nakilaena yuñã lala,

amiu na akovenlua lawe laki tai,

naña nanagane naga pimi pe pupia kemrañe na mava rui na mon lika e yuñã.’ *Yauena*

118:22

¹² Ana pe mrapa tañena re si tai naña ita tekilia tetol malena e poli, komin naña Ntewa naga pe mla re nena kia tañena pan ita e yomarava nini poli naña naga kilia tamalia ita ea.”

¹³ Ana yerkawa la nene la amilan paṽisi, komin naṽa la apisu naṽa Pita amio Yoane, ape yaru kari ga, lalua pe ape yerkawa re nenaga, a lalua pe akilia re m̃ena ga suri moki poli, ana lalua nene pe sinela kurkur re nena ga. Ana la apisu kilale m̃ena ga sa naṽa sumo, lalua nene na amiyal loro amio Yesu silaga. ¹⁴ Ana la taṽatete si aweṽar visena kiena ne Pita narui, komin naṽa yaru naṽa lana luwoka po si rui, sum̃alu sike amio lalua nene.

¹⁵ Ana la apisa pa la telu nene apisape la ava vanua sumo wa, vena la akilia avisayu suri nene.

¹⁶ La telu nene apa vanua, ana yerkawa la nene apisayula, apisa apisape “?Pisi na ita tekila ve sanapen lalua nene? Le Yerusalem la punu ga la amloge make ṽisi rui naṽa lalua nene akila ke pupia yum̃aena tai nene e laulu nene ne, ana ita na taṽatete si tevirovia. ¹⁷ Ana popon ita tekilali sane tekila visena nene na ve va manene re si e yeririna lala, ana ve sanene ṽisi na ita tevisaluṽar lalua nene vena ve avis re si va yeririna lala, ve avisa re kia naṽa Yesu van la.”

Kumali keviu naga pisaluṽar Pita amio Yoane

¹⁸ Ana la apio ke sina ga la telu nene apimi loyum̃a, ana apisi m̃arera pa li nalologena la lua nene, la apisa apisape “Amiu lua nene ve avisayu re si kia kiena ne Yesu va yeririna lala, pona avian la ea.”

¹⁹ Ana Pita amio Yoane, lalua apisatañela, apisa apisape “?Sanape? ?Pona mesmesu ga naṽa e marana ne Ntewa naṽa imimi ve melogear re naga, imimi na melogear amiu ga? Naga

nene na popon amiu na avisali suri nene, ²⁰ ana imimi nini, na imimi tařatete meva ruru imimi mesuãa ne. Imimi monar mevisawal m̃a suri la nene nařa imimi mepisu e kilamaramimi, a nařa imimi na memloge e kiligamimi.”

²¹ Ana yerkawa la nene la apisi manene sina ga pa lalua, apisalupar la sa si nanua sumo, siraunia la apisa apisape lalua na akilia ava vanua, komin nařa la pe aãa re si mrapa nalaen nakoarena van lalua poli, vanon nařa yeririna lala la asumãa amieluar ke Ntewa komin ya nařa pimi m̃alivi e laulu nene, ²² nařa e pogos nene, yaru nene naga kiena kas na taulu pa lualima yam vari řisi rui.

Leniena kiena ne li nalelagaena lala

²³ Pogos nařa Pita amio Yoane, lalua apa vanua, na ařasuřela ke sina ga apa e řegas nen li nalelagaena lala. Ana lalua apisawal visena lala nařa yerkawa lala kiena ne yaru wa lala a nasumonena lala apisa, ²⁴ a pogos nařa li nalelagaena la nene la amloge visena la nene řisi, la amlen pa Ntewa. La apisa, apisape “Ntewa na Mava, ko osii sinapane a porotano a sive, a suri punu ga nařa sike e yomarava nini. ²⁵ Imimi mesitoãal si kioãa Visena Wa tai, nařa yermarua repimimi Tepet, nařa naga na pe kioãa yeririna tai, naga pisawal e namareraena kiena ne Ninuna Wa, nařa naga pisa sanini, pisapenua

‘Komin ya ne yaru la nařa pe amlelaga re poli sinela mimi manene sanene?’

?Komin ya ne yeririna lala la asuñã asitom ke asape akila yum̃aena viowa, ana komin ya ne la akila ãele ga?

26 Parin suñe lala na yomarava nini, la asuñãlu asururuia vena akila mara, a yerkawa lala apimi lele taaga vanonia,

*ana la amninue naña akila ke mara amio Ntewa na Mava, a amio kiena Navisaarena.’
Yauena 2:1,2*

27 Ntewa na Mava, imimi mepisu visena nene pe lelaga, naña mesmesun nena ga e kiamimi pogos nanagane, vanon naña mesmesu ruru e pulkumali nini, Erot amio Ponses Paelat, amio le Israel lala, amio yaru tañena la nene, la sinela kari manene la yeririna na yum̃ae kioñãena nene naña Yesu, naña naga pe Navisaarena naña ko omiawawo naga, ana la asitom ke asape akila viowa manene vania. ²⁸ La nene la apimi lele taaga vena akila sanene, ana la akila mesmesu ga e ya naña ko ositom ruru sumo rui ana ko omliganaria osape naga monar ve sanene.

29 “Ana Ntewa na Mava, imimi na mepiun mesape ko ositomãl ruru ke visena m̃arera la naña la asuñã apisa pan imimi, ana imimi mesitom mesape ko oiila imimi, kioñã yeririna na yum̃aena lala, vena kila imimi na mevisawal kioñã visena, naña kiamimi sitomena lala ve yuyuwawa re, a naña ve memarau re. ³⁰ A imimi na meviun m̃ena ga tan ko okianlua lumoñã, vena okila namaiena lala awo sina, a vena mekila kile lala pona suri nailanen lala, e

kia kiena ne kioṃa Yaru Wa na yum̃aena, naṓa Yesu.”

³¹ A pogos naṓa la amlen sanene ṓisi, yo nene naṓa la apiora ke ea naga kululu, ana Ninuna Wa naga pitomi pulen la, ana kila la apano apisawal visena kiena ne Ntewa, naṓa kiela sitomena lala ṃarera la e naga sane.

Li nalelagaena lala la amiila la ga e kiela suri lala

³² Ana e poglis nene, ṓegas nen li nalelagaena la nene, kiela malena pimi po paṓisi, sane la sinela taaga ga, a kiela sitomena ṃena ga taaga ga, kila na sane pe yar re tai naṓa naga ṃareran sitom visave kiena suri lala la ape kiena ga, ana la asum̃a ataṃan kiela suri lala vena ve kiela pae ga. ³³ A li nalologena lala la asum̃a apisawal ke e maran yeririna lala, naṓa kieta Suṓe Yesu, naga mali sina ga e marena rui, a visena nene kiena la nene, naga naṃareraena keviu sike ea, a li nalelagaena lala la apisu naṓa e pogos nene, Ntewa naga suṃa pisa ruru la paṓisi e kiena lemamiēna pan la. ³⁴ Pe lala yar re tai naṓa e kiela ṓegasia naṓa naga limana plasan suri tai poli, komin naṓa yaru la naṓa la kiela porotano lala pona ṃala yum̃a lala, la asum̃a apuliwilin plan ke suri la nene, ana la asum̃a aṓar kana kilavaru ne lala apimi, ³⁵ amligan e limana ne li nalologena lala. Ana siraunia, li nalologena lala la asum̃a amlipere kilavaru la nene pan li nalelagaena la naṓa limala plasan suri la ṓasia.

³⁶ Lala yaru tai nene naŋa naga taveve ŷelaga nene naga yaru naŋa Yosop, naŋa naga molue e lus kiena ne Livae, naga paeme e purvanua nene Saepras, a naŋa li nalologena lala la amligan ke sina ga kiena kia taŷena tai, asape Panaŷas, naŋa kia nene kana kinasa asape “Yaru na visirluaen sitomena kiena ne yaru taŷena lala.” ³⁷ Naga kila yum̃aena wo tanea sanene narui, naŋa naga ŷiliwilin lua kiena kinakinas nen porotano tai, ana naga mla kana kilavaru pimi, ana naga mligan e limana ne li nalologena lala.

5

Ananias amio wona Sapira

¹ Ana yaru taŷena tai, kiena kia Ananias, naŋa naga wona kiena kia Sapira, naga m̃ena ga ŷiliwilin lua kinakinas nen porotano tai naŋa lalua kiela, ² ana mla kana kilavaru komŷasa, mla pimi mligan e limana ne li nalologena lala. Ana naga ŷarwan kilavaru na porotano nene komŷasa, pe kiela ga lalua, ana wona m̃ena ga kilia m̃a suri nene, naŋa lalua apranaria. ³ Ana Pita pisa pania, pisape “?Ananias, sanape naŋa ko otam̃an Yermare pimi kila kare sinem̃a sanene, ana ko opisa kotalia Ninuna Wa, naŋa ko osum̃a omlarar ke kilavaru na porotano nene komŷasa wa? ⁴ !Opisu ke ne! Poglis naŋa ko pe opilwilin lua re kinakinas nen porotano nene poli wa, ana pe kiena ai? Naga pe kioña ga. A pogos naŋa oŷilwilinia, kana kilavaru m̃ena ga punu ga sike e limana ai? Sum̃a ke e lumom̃a wa. Ana pogos naŋa ko opisaar osape owar punu va

Ntewa, ko monar okila ga sanene narui. ?Ana ya ne kila kioṃa sitomena naṓa okila si visokanena sanene? !Ko na pe opisa kotalia re ga yaru la poli, ko na osuṃa opisa kotalia ke Ntewa narui!”

⁵ Pogos naṓa Ananaias mloge visena nene, veraga ga naga mloru pito tano e porotano, naga marṓantop nenaga. A la naṓa la amloge kiena lologena nene, la amiyuyuwawa paṓisi. ⁶ Ana kiela yaru viu lala la asuṃalu, la amluluwo tasnena, akus pa vanua, ana apa asinia.

⁷ Lavisi aora ve telu warovia, ana wona nene Sapira, naṓa naga mninue ke suri ya naṓa pimi e wona na yerm̃ene wa, naga towe pimi loyuṃa. ⁸ Ana Pita piun tania, pisape “Sapira, ko ovisawal van inu. ?Nanene na kilavaru punu nene na kinakinas nen kiamiu porotano nene, pona peraga?”

Ana sira ṃena ga nene pisokan, pisataṃea, pisape “Peraga, naga ga nene.”

⁹ Ana Pita pisi pania, pisape “?Sanape na amiu lua apisokan sanene? !Amiu lua na apiranaria naṓa asape akilali Ninuna kiena ne Ntewa na Mava! ?Omloge ke yaru la ne amial ke apimi e pulutava ne? !La nene asin woṃa na yerm̃ene rui apimi, a ṓisi na nanagane ga ne la aviar ko ṃena ga ova vanua!”

¹⁰ Ana pogos naṓa sira nene mloge visena nene kiena ne Pita, naga ṃena ga mloru mesmesu ke e lana ne Pita veraga, marṓantop nena ga. Ana yaru viu la nene apimi si loyuṃa, la apisu naṓa sira ṃena marṓan ṓisi rui, ana la apiar ke ṃena ga tasnena pa vanua, la apa asinia

m̃eke ga e yepas nen wona na yerm̃ene. ¹¹ Ana li nalelagaena na sum̃are lala, amio yeririna taṓena m̃ena ga lala naṓa la amloge suri nene, la sinela kurkur, amiyuyuwawan paṓisi.

Kile lala amio suri nailanena lala

¹² Ana e pogos nene li nalologena lala la asum̃a akila ke kile la moki na nam̃areraena kiena ne Ntewa, amio m̃ena ga suri nailanena la moki, e marana ne yeririna lala. A silaga, la nene amio li nalelagaena taṓena lala la asum̃a apimi veraga e Kopkop m̃ana ne Solomon, e Yum̃a Wa Mana ne Ntewa. ¹³ Yeririna taṓena lala la asum̃a apatanon la, ana yeririna la naṓa la pe amlelaga re poli, la moki amaraun naṓa ava akuspran la amio la. ¹⁴ Ana silaga, yerm̃ene laṓasia amio sira lala la amlelaga e Yesu, la apimi ape moki naṓa moki manene laa, ana la nene, Ntewa na Mava sum̃a sikol la ke e ṓegas nen li nalelagaena lala. ¹⁵ Komin suri m̃ena ga la nene, yeririna lala asum̃a aṓure kiela li namaiena lala apimi, ana la amligan la am̃eke e m̃ala tog a m̃ala takue lala e isinen mrapa. Ana lala akila sanene vena visae Pita war ro e yo nene, visae ninuna ga, ana visae tol laṓasia, ṓisi na la aloge wo sina. ¹⁶ A puna lala naṓa e narin pulkumali lala naṓa la lavisin Yerusalem, la m̃ena ga apimi, a aṓereari kiela li namaiena lala apimi, amio laṓas naṓa yermare lala apa e la, ana li nalologena lala la akila ruru la sina ga amloge po.

Yerkawa lala nae Israel la apuarar li nalollogena lala

¹⁷ Ana ãarin yaru wa, amio kiena erau lala, naga nene na ãegas nen Satusi lala nae e yo nene, la apieluen manene la li nalologena lala, ¹⁸ ana la apa apuarar la, akuan la e yum̃a nakoena amio li viowa lala naãa la asike e ãisi rui. ¹⁹ Asum̃a pano-o kolemaló, ana navisi kiena ne Ntewa naga pimi, pietava e mratava na yum̃a na koena nene, ana naga sumon li nalologena lala amolue sina ga. ²⁰ Naga pisa pan la, pisape “Amiu ava si asum̃alu asu loyum̃a e Yum̃a Wa Mana ne Ntewa, amiu avisawal si visena lala na malena viu nene va yeririna lala.”

²¹ Ana li nalologena lala la amlogear visena nene, a pogos naãa yemlagi merarava, la apa si loyum̃a e Yum̃a Wa Mana ne Ntewa, la asum̃a amlologo.

Kumali keviu nae Israel naga pisi pa li nalologena lala

Ana kolulagi ke ga nene na wa, ãarina ne yaru wa amio kiena erau la nene, la apio nasumonena taãena lala nae Israel vena la aimi atotano e kiela kumali keviu. La nene aãape li nalologena la asike e yum̃a nakoena na wa, a pogos naãa la apimi veraga sanene ãisi, la amligan visena pa e yum̃a na koena vena li nakirawoen yo lala aure la aimi.

²² Ana pogos naãa apa atol yum̃a nakoena, la pe aãal la re poli. Ana la aãasuãe ke sina ga apimi kumali, apisawal pan la, apisape ²³ “Pogos naãa mepa metol yum̃a nakoena, moãal pulutava m̃arera ga, akiar ruru ga mon m̃aga, a li nakirawoen yo na yum̃a nakoena lala

asumãalu asumã e mratava nene. Ana pogos naãa mepietava, mepa loyumã, pe momã re yaru tai poli.” ²⁴ A pogos naãa yerkawa lala kiena ne yaru wa lala a nasumonena kiena ne nakirawoen yo e Yumã Wa Mana ne Ntewa, la amloge visena nene, la aminue kare ga e li nalologena la nene narui, mã sanape na sanene.

²⁵ A e pogos nene, yaru tai pimi pisa suri taãena tai pan la, pisape “!Aulai! Yeririna la nene naãa amiu amligan la e yumã nakoena, la asumãlu asike loyumã e Yumã Wa, la apian ke si yeririna la rui.” ²⁶ Ana pogos naãa nasumonena nene mloge, ana naga amio kiena li nakirawoen yo lala, la apa aãere nalologena la nene apimi ke sina ga, ana la akila ga e ãelaga naãa malumu ga, komin naãa la amaraun asape saãisi yeririna lala nae e yo nene ãisi na la akovela vanonia.

La aãure li nalologena lala apa ke sina ga e kumali keviu

²⁷ La nene aãere li nalologena lala apimi loyumã, ana la akila la asumãlu ase marana ne yerkawa la nene. Ana ãarina ne yaru wa naga piun tan la, naga pisi pan la, pisa pisape ²⁸ “? Sanape na sanene? Imimi na mepisaluãar amiu mãrera rui, mesape ãisi na amiu na ve avisayu re si kia kiena ne yaru nene va yeririna lala, pona avian la ea. ?Ana nanagane sanape? Amiu na akila mãga pano-o yo nene naãa Yerusalem naga pulen kiamiu visena la rui, a amiu na asumã apisa ke asape imimi ke naãa mepe purães nen marena kiena ne yaru nene narui.”

29 Ana Pita amio li nalologena taṣena lala apisataṃela, apisa apisape “Imimi na monar melogear Ntewa taulu naṣa melogear yeririna. 30 Amiu na aṃeṃar Yesu rui, amiu asuar naga e laki torovia, ana Ntewa na Mava kiena ne kieta yermarua lala naga kila si naga mali ke sina ga petan marena. 31 Ntewa nene naga pisirlua naga rui, vena naga suṃa e lepasnena na ṣamarua, vena naga ve kieta Nasumonena a vena ve kieta Natamaliaena. Ntewa naga kila sanene vena le Israel lala akilia avilopu la, a vena naga kilia viewo kiela mlamulena viowa lala. 32 A imimi, imimi navisuen suri la nene e kilamaramimi rui, a navisawalena va yeririna lala, naga nene imimi memio Ninuna Wa nene naṣa Ntewa naga mla rui pan yeririna la naṣa amlogearia.”

Kameliel naga pisi e kumali keviu

33 Ana pogos naṣa la nae pupia kumali nene la amloge visena nene, miyur la pa ṣisi, ana kila sane la sinela kari li nalologena la paṣisi, ana la sinelan asape aliṣere la sa naṣa la monar amare. 34 Ana lala yaru tai, naṣa la asuṃa apatanon ke naga, naṣa naga pe Varasi, naga pe navianena navisaluaena tai, kiena kia Kameliel, naga suṃalu pisapenua aure li nalologena lala la ava vanua sumo wa. 35 Ana naga pisi e kumali keviu nene, naga pisa pisape “Yerkawa nae Israel lala, amiu amaraṃe amiu, amiu na monar asitom ruru suri nene naṣa amiu na sinemiun asape akila van la nene. 36 Amiu asitomyuli yaru naṣa Tutasi. Nanua ga ne, pe nakonua manene re poli, naga suṃalu, naṣa

naga pisa pisape naga pe yaru m̃a tai ne, a suri sane yaru la ponotia vari naṣa la apa apiran la amio. Ana la aṃeṃar naga rui, la aṃenetetain kiena yeririna lala, a kiena ṗegas nene naga pimi pe suri korena rui. ³⁷ Siraun naga nene, nane e poglis nene naṣa la apolo viraviran yeririna lala, Sutas nene naṣa nae Kalele, naga m̃ena ga suñalu, naga ṗere yeririna lala ataveve naga. Ana siraunia, la aṃeṃar m̃ena ga naga mare, a la aṃenetetain m̃ena ga kiena yeririna lala apa apeve taaga.

³⁸ “Poga ga narui, a e suri nene naṣa ita tesuṃa tepisayu ke ne, inu nepisa ke sanini, nesape ṗisi na ita na teligan yeririna la nene la asuṃa ga sanene, ṗisi na ita ve tekila re suri tai van la. Naga nene komin naṣa visae kiela sitomena pona kiela yum̃aena nene naga molue ga kome yeririna, ṗisi na suri m̃ena ga nene monar loru ne, ³⁹ ana visae naga molue e Ntewa, ita na taṗatete tevisaluṗaria. A visae ita tekilali naṣa tevisaluṗaria, pona ita na tevisu naṣa sane tesuṃa tesuwo ke yum̃aena wo kiena ne Ntewa tai.”

La amlil li nalologena lala

⁴⁰ Ana kumali keviu naga mloge visena nama-sisuenā kiena ne Kameliel nene, naṣa pisapenua ve akila re suri tai va li nalologena la nene, a la apisa apisape ṗisi na la ataveve ga ve sa naṣa naga pisa. Ana la apio li nalologena lala apisape aimi si loyuṃa, ana la amla narin nakoena pan la, amlil la, apisi m̃arera ke sina ga pan la,

apisape la ve avian re si yeririna lala e kia kiena ne Yesu, ana siraunia, la amligan plan la apano.

⁴¹ Ana li nalologena lala apa vanua e pupia kumali nene, ana la pe amloge re piowa poli, amloge ga po pañisi komin naña Ntewa naga pisu la sane la atorokin kemua naña atol memawaena e marana ne yeririna lala, vanon kia kiena ne Yesu. ⁴² Ana lala pe amlogear re nena kiela yerkawa la nene, ana legiena punu ga, loyuma e Yuma Wa Mana ne Ntewa, a loyuma lala e yuma mana ne yaru lala, la pe amligan re nenaga naña la apian ke yeririna lala, a la amlologon ke Nalologena Wo nene kiena ne Yesu, asape naga pe Navisaarena.

6

La apu ãarin yeririna naiilaena la olua

¹ Ana e pogos nene, nalogena kiena ne Yesu lala apimi ape moki manene la narui, ana nasinemimiena tai pimi likan la. E lepas tai, le Yu la naña apisi ke kom Kris, a e lepas tañena, le Yu la naña apisi ke ga kome kiela visena, naña Epru. Ana la nene naña la apisi kom Kris, la asuma apisimumun ke apisape e legiena punu ga, pogos naña la apion kiela narin naiilaena la pan letano lala, ana la akila pe po re nena ga poli pa kiela letano lala. ² Ana li nalologena la lualima taaga pa lua amloge visena nene, la apio viraviran make nalogena lala punu ga vena aimi lele taaga, ana la apisi pan la, apisa apisape “Wolai lala, pe pon re naña imimi meligan yumaena na visawalen visena kiena ne Ntewa poli, vena

imimi mesum̃a mevisuar ga yum̃aena taṽena la nene. ³ Visae ve sanene, amiū na monar akilali naṽa akale kiamiu yeririna la ṽasia ve olua, naṽa la kiela kia po e maran yeririna lala, a naṽa la apulen Ninuna Wa, a naṽa la yepela m̃aen yum̃aena, vena ṽisi na mevisiri plan la la ave narin ṽegas na visuar ruruen yum̃aena taṽena la nene. ⁴ Ana sanene, ṽisi na imimi li nalologena lala, sinemimi la wetelu kilia sum̃alu m̃arera su silaga e yum̃aena na leniena a navisawalen Visena Wa kiena ne Ntewa.”

⁵ Ana la ne e ṽegas keviu nene, la amloge sitomena nene, ana la akekaran manene paṽisi, ana la am̃al yeririna la olua sa naṽa la apisa. La olua nene naṽa la am̃alia, ana Stipen tai, naṽa naga pe yaru m̃arera tai naviawaen e Ntewa, a naga pulen Ninuna Wa, amio m̃ena ga Pilip, a Pokaras, a Nikeno, a Timon, a Pamenas, a yaru nae Antiok naṽa Nikolas naṽa naga pe pe Yu re poli, ana naṽa naga mlelaga e Ntewa kiena ne le Yu la rui. ⁶ Ana la aṽure yeririna la olua nene la apimi asum̃alu e marana ne li nalologena lala, vena la aligan limala te ṽarila, a la ayawawo la.

⁷ Ana suri nene naṽa la akila, kila sane silaga, visena kiena ne Ntewa naga sum̃a telivi laa e yaru la narui, a ṽegas kiena ne nalogena lala garu Yerusalem pimi moki laa narui, naga pa tawa m̃ena ga e yaru wa kiena ne le Yu la moki narui, ana la m̃ena ga akus nalelagaena.

Le Yu laṽasia aṽere Stipen pa e kiela pupia kumali

⁸ Ana la olua nene, lala yaru tai naṣa Stipen, naga pe yaru tai naṣa naga pulen lemamiēna kiena ne Ntewa, a naga pulen ke mēna ga pupia nam̃areraena kiena ne Ntewa, kila sa naṣa naga miyuṃaen kile la moki a suri nailanena mēna ga pa yeririna lala. ⁹ A le Yu laṣasia naṣa asike e yo nene, la pe akekarān re nena Stipen poli, ana la sinelan asape akila veveyuena vania. La nene, le Saerin lala, a le Aliksantrea lala, naṣa la asike Yerusalem e pogos nene, amio mēna ga le Silisia laṣasia a le Esia laṣasia, naṣa la apimi asikolila. La moki nene la sane ṣegas taaga ga, naṣa la asuṃa apiora ke lele taaga silaga e yuṃa tai na leniēna kiena ne le Yu lala. ¹⁰ Ana la nene la akilali naṣa avisaluṣar Stipen, pano pano-o peraga, komin naṣa Ninuna Wa naga suṃa kila ke Stipen naga pe manmarua ruru po e kiena visena lala, ana kiela visena na sinekar lala taṣatete nena ataulu naga narui. ¹¹ Ana la apa aṃal sina yeririna laṣasia vena la ava avisa kotalia yerkawa lala, ana la nene la apa apisawal pan la, apisape “Imimi memloge yaru nene naga pisi na, pisa kare Navisaluaena kiena ne Mosis paṣisi wa, a naga ṣarnena kare mēna ga suri wa kiena ne Ntewa paṣisi.”

¹² Ana e ṣelaga nene, la akila nasumonena lala, a kiela navianena na navisaluaena lala, amio mēna ga yeririna taṣena la moki, la sinela pilulun Stipen paṣisi. Ana la apimi apuarar naga m̃arera, aṣure pa e pupia kumali kiena ne le Yu lala. ¹³ Ana e pogos nene narui, visena na visokanena la molmolue pimi pe moki laa sane,

naṣa apisayu kare Stipen, apisapenua “Sila ga yaru nene ṣarnena kare luen ga kieta Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa, a e m̃ena ga e Navisaluaena kiena ne Mosis. ¹⁴ Imimi memloge naṣa naga pisayu Yum̃a m̃ana ne kieta Ntewa nene, naṣa naga pisa pisape ṣisi na yaru suri nene nae Nasaret naṣa Yesu, ṣisi na naga we plan Yum̃a Wa nene, a ṣisi na naga vilon m̃ena ga kieta ṣelaga marua lala naṣa Mosis naga mla kemua pan ita nanua sumo laa rui, naṣa ita tepuarar ruru la asuṃa ga pimi tol nanagane. !Yaru suri nene naṣa Stipen naga suṃa pisawal ke suri la nene, naga kila kare ruru ita paṣisi ne!”

¹⁵ La amloge visena nene, ana apilon ṣarila lala akirava apisu Stipen vena naga visataṃe visena la nene, ana pogos naṣa la apisuia, la apisu marana na sa ga marana ne navisi narui.

7

Visena kiena ne Stipen: Naga sunyu ṣesan Epraam sumo

¹ Ana ṣarin yaru wa naga piun tan Stipen, pisa pisape “?Ana ko, ko na opisa ya? ?Lelaga naṣa ko osuṃa opisawal ke visena la nene sa naṣa la asuṃa apisa ke ne, pona peraga?”

² Ana Stipen pisataṃea, pisape “Ata lala a wolai lala, amiu ayagogon kiau navisataṃeena sumo wa. Ṣisi na in na nevisayu repita marua la sumo wa. Nakonua konua rui, yermarua Epraam naga suṃa e kiena purvanua naṣa Koltea, e pupia lepas nen yo nene naṣa Mesopotemia, ana kieta Ntewa na Naurarena naga pimi m̃alivinia,

ana pisawal pania, pisape ³ ‘Ko na monar omolue e moña mratava, a e kioña yo, vena ova e purvanua tai naña p̃isi na in na nevisa van ko.’

⁴ Ana Epraam naga molue e Koltea, naga pa sike e pulkumali naña Aran sumo, vano vano-o tol pogos naña arimana naga mare, ana Ntewa p̃ere naga pimi sike e purvanua nini naña ita tesike e nanagane.

⁵ “Ana poglis naña Epraam naga pimi tol yo nene, ana Ntewa naga pe mla re nena narin kinakinas nen porotano tai pania, a e pogos nene Epraam naga pe p̃ar re m̃ena narina la poli wa, ana naga p̃uarar m̃areran ga navisaarena naña Ntewa naga pisaar m̃arera pan sumo rui, naña naga pisaar pisape p̃isi na purvanua wetelu nene naga ve kiena ne Epraam amio kiena lus lala naña aimi siraunia. ⁶ Ana visena naña Ntewa naga pisa pa Epraam e poglis nene, sanini, naña Ntewa naga pisa pania, pisapenua

‘Kioña lus la nene p̃isi na la ava ase purvanua tañena, ana yoko la ayum̃ae korena van kana supe lala, naña p̃isi na la akila viowa manene van la vañisi, vano-o tol kas ponotia ve vari.

⁷ Ana siraunia, p̃isi na in na nela naliṗereena van purvanua nene, a p̃isi na nela m̃ena ga nakoena van kiena yeririna lala, a p̃isi na inu neure plan ke sina ga kioña lus la nene, vena la awasuṗela aimi alotun inu e yo nena naña in na nemla pan amiu.’

⁸ “Ana e poglis nene Ntewa naga pisa p̃elaga na p̃aviu pa Epraam, sane totou na naviranarena

nene naña Ntewa naga kila amio naga, ana pogos naña narina naña Aisak naga paeme, legiena olua þarovia, ana Epraam kila þaviu e naga. Ana siraunia, Aisak naga m̃ena ga kila sa ke ga nene pa narina naña Sekop, a þisi na Sekop m̃ena ga naga kila pa narina la lualima taaga pa lua nene, naña nanagane ita tesum̃a tepio la ke sane la ape þarin arimata nasumo lala.”

Stipen pisayu Yosop

⁹ A Stipen naga sum̃a pisi ke ga wa, naga pisa pisape “Ana Yosop naga pe þarin arimata la nene tai, ana wenla taþena la nene la apieluen naga paþisi, ana la aþiliwilin lua naga vena vanon yum̃ae korena e purvanua naña Isip. Ana Ntewa naga sike amio naga e yo nene, ¹⁰ a miila naga e kiena pogos m̃arera lala, panopano kila naña þarin suþe nae Isip nene, naña kiena kia Pero, naga pisu manmaruaena kiena ne Yosop po paþisi, ana Pero nene mligan pupia yum̃aena lala navisuaren kiena purvanua e limana ne Yosop naga taaga.

¹¹ “Ana e pogos nene narui, ana pupia pogos na viso tai garu Isip a e yo kiena ne m̃ena ga repita lala naña Kenan, ana la amloge piowa vanon paþisi, a la apisu sane peraga narui, pe kala kinanena re si po laa rui. ¹² Ana yermarua Sekop, naga mloge naña kinanena laþasia na wilwilinena sum̃a ke ma Isip wa, ana naga mligan narina la nene, naña la ape þarin arimata lala, vena la ava metava ma Isip vena awar kala kona laþasia. Naga nene naña sane la apa þesan ga ma Isip na wa. ¹³ Ana yam luan naña la apa

ma Isip sanene, Yosop naga pisa lologia naga pa wenla lala, a suniena na mratava la nene kiena ne Yosop naga pa tol m̃ena ga Pero. ¹⁴⁻¹⁵ Ana Yosop naga mligan visena pa pa arimana naña Sekop, pisape naga amio la punu ga na mratava m̃ana la monar avami asike amio naga, ana Sekop amio na mratava m̃ana lala apavini, la punu ga la lualima olua pa lima, la apa asike ma Isip. La apa asum̃a pano pano-o, ana siraunia Yosop nene amio kieta yermarua taņena la nene la amarmare ga e yo nene. ¹⁶ Ana ko pa taņena ga rui, la aņar si puriula lala aņasupe sina e yo kiena ne la nene, e yo tai kien kia Sekem, ana la asinila e lotap tai naña yermarua Epraam naga pul lua nanua sumo rui tan le Amaro lala.”

Stipen pisayu Mosis

¹⁷ Ana Stipen naga sum̃a pisi ke na wa, pisape “Ana kieta yeririna lala asike garu Isip tol si kas moki paņisi, ana la akapuru apimi ape moki manene la narui, ana Ntewa naga pisu sane naga torokin ruru kana pogos naña naga kila sa naña naga pisaar pa Epraam sumo p̃isi rui, pisape p̃isi na naga were plan kiena lus lala e kiela nayum̃ae korenaena. ¹⁸ Ana e pogos nene p̃arin suņe viu taņena tai naga sum̃alu garu Isip rui, naña naga mninue suniena kiena ne Yosop nanua sumo amio kiena na mratava m̃ana lala, ¹⁹ ana naga kila kare manene laa kieta lus la nene na nanua sumo, naña naga m̃areran la ga vena la aligan kare ga narila lala asum̃a ga vena amarmare, vena ve akapuru re si avim ave moki.

²⁰ “Ana e ke e pogos nene, Mosis naga paeme, naña naga pe sisi tomtom tai naña pe sisi tanea po pañisi. Ana arimana amio anena, lalua apisuar wan ga sisi nene e m̃ala loyũña pano pano-o tol kupario telu, ²¹ ana siraunia, lalua akila ãele si yonia, ana lalua monar aligan lua naga. Ana siraunia, loñearu kiena ne ãarin supe ga nene naga m̃alia, ana naga sane kuslua Mosis, pisuaria vena ve narina. ²² Naga suña kapuru m̃a sanene pano-o, ana la asum̃a apian naga e manmaruaena kiena ne le Isip lala, ana naga kapuru pa pe yaru m̃arera tai a pe yaru na visena na manmaruaena a yepen m̃aen m̃ena ga yum̃aena.”

Mosis naga sinenan sape tamalia le Israel lala

²³ Ana Stipen naga suña pisa ke, pisape “Ana pogos naña Mosis, kiena kas pa tol sane lualima yam vari, naga sitom̃al si le Israel tañena la naña la asike na, naña la sa ga wenla ga lala, ana naga suña siar pa m̃alivin la towe m̃aga. ²⁴ Ana pogos tai naga pano, m̃al naña yaru nae Isip tai suña m̃e ke yaru nae Israel tai, ana naga pa miila yere Israel nene, ana naga kilamaran pa yaru nae Isip nene, m̃em̃ar naga mare. ²⁵ Naga nene komin naña Mosis naga sitom ke pa ãisi rui pisape ãisi na Ntewa naga ligan lua naga vena natamaliaena kiena ne kiena yeririna la nene, ana e pogos nene le Israel lala la pe apisu kilale re poli wa naña asape ãisi na Mosis kila sanene van la.

²⁶ “Ana yemlagi ke sina ga e legiena tañena, naga m̃al le Israel lalua asum̃a asu la a am̃e la m̃aga, ana naga panon pisape visaluñar naña

lalua ve awela re sina, a naga pisape kilali naña lalua atalopan la sina. A naga pisa pan la, pisape ‘E, amiu lua ayagogo. ?Sa ga naña amiu lua nene ape welelai ga rui, sanape na amiu lua akila kare amiu ke sanene?’

²⁷ “Ana naga naña pe kila mesmesu re pan naga komņas nene poli, naga suponlua Mosis pa perina, ana pisa pania, pisape ‘?Sanape? ?Ane mligan lua ko pisape ko ove kiamimi yerka, a vena ko oliņere imimi sanene? ²⁸ ?Pona ko sinomņan osape oweņar inu ve sa naña omņeņar yaru nae Isip nene nakoneva, ne?’

²⁹ “Ana poglis naña Mosis naga mloge visena nene, mloge piowa paņisi, naga suņalu, pionlua petan Isip, pure pa sike e purvanua taņena tai, kiena kia Mitian, ana naga sike e yo nene piavi laa sane, a narina na yermene luwoka ga, apaeme e yo nene.”

Mosis mloge Ntewa pisi pania

³⁰ Ana Stipen pisa pisape “Ana Mosis sike e yo nene pano tol si kas lualima yam vari, ana legiena tai naga suņa e yokorena tai, lavisin pupia tavie naña Sinae. Ana e yo nene naga mali navisi tai pimi mļalivinia e kapi naña kekan purlaki wetelu tai. ³¹ Ana Mosis naga milan suri nene ana sinena kurkur paņisi, ana naga pa laa lavisin purlaki nene vena visu ruruia. Ana naga mloge pulgona ne Ntewa, ³² naña pisa pisape ‘In na nepe Ntewa kiena ne repiņa lala, sane Epraam, Aisak, a Sekop.’ Ana Mosis telņanin paņisi, naga maraun visuena. ³³ Ana Ntewa na Mava naga pisa si pania, pisape ‘Ko oyenlua

kioṃa kulus nen lam̃a, komin yo na ko osuṃalu osike e ne, naga pe yo wa tai naṓa. ³⁴ Ana in na nevisa van ko sanini, nesape inu nepisuveve ruru naloge viowaena kiena ne kiau yeririna la garu Isip ṓisi rui, a nemloge kiela tagiena ṓisi. In na nepimin ke nesape neure plan la narui, a opisu ke ne, inu nesuṃa nemligan ko ṃena ga nesape ko owasuṓe si ova garu Isip sumo wa, vena ove kiau yeririna nakilaen yum̃aena nene.’ ”

Le Israel lala yepela mavin Mosis

³⁵ Ana Stipen naga suṃa pisi ke pan la na wa, naga pisa pisape “A Mosis nene, naga ke nanua sumo yepela mavin naga narui, naṓa la apisa visena ne nanene narui, apisape ‘?Sanape, ane mligan lua ko vena ko ove kiamimi yerkawa, a vena ko oliṓere imimi sanene?’ Ana Ntewa ke ga naṓa naga mligan kiena navisi naga pimi teke e purlaki naṓa kapi kekan ke ne, vena ligantar si Mosis naga ve suṓe a ve natamaliaena kiena ne le Israel lala. ³⁶ Ana Mosis ke ga nanene na wa, naṓa naga sumon le Israel lala amolue garu Isip, la apimi. A silaga, garu Isip, a e Sive Naṓa Pivaga, a kas lualima yam vari ke sina ga e ga e yokorena, naga suṃa kila kile lala na nam̃areraena kiena ne Ntewa, a suri nailanena lala pan la. ³⁷ A Mosis ke ga nene na wa, naṓa naga pisawal pa le Israel lala, naga pisa pisape ‘Ntewa naga ṓisi na naga ligantar ga amiu yaru ga tai, sane kiamiu navisawalen taṓena tai, sa naṓa naga mligantar inu sumo rui.’ ³⁸ A Mosis ke ga nene na wa naṓa naga suṃa amio repita

marua lala a amio le Israel tañena lala, poglis naña la amialoro ke e ãegas taaga e yokorena, a naga ke ga naña sum̃a amio navisi nene naña pisi pania meta e tavie naña Sinae. E pogos nene narui, Ntewa mla visena namalena pa Mosis ne na nene, ana Mosis kus pitomi kian pan la.

³⁹ “Ana repita la nene yepela mavin nena logearen Mosis, a la akoven lua kiena visena nene, ana e kiela sitomena lala, la sinelan ga asape awasuñe la sina ga ava Isip. ⁴⁰ Pogos naña Mosis petan la, pa sike yam piavi ma tavie naña Sinae, ana la asitom̃al ke sina ga kiela malena marua nanua asike garu Isip sumo, ana la apisa pa Aron nañani, apisape ‘Imimi na sinemimin mesape ko oyum̃aen kieta nono lañasia, vena la akilia asumon ita tevano, komin Mosis nene naga ãerelua ita garu Isip ana naga sumon ita tepimi e yo nini, ana ita temninue kare ga naga sike pe narui, pona am̃a sanape e naga.’ ⁴¹ Ana la apa akila sanene, la amiyum̃aen nono na narin puluk tai naña pe purwolu, ana la akila nakuñañaena pania, a la akila pupia ãaãagena tai pa kiela nono nene naña la ga amiyum̃aenia e ga e limala.

⁴² “Ana pogos naña Ntewa pisu suri nene, naga pilopu m̃asina pan la, a naga mligan la vena la ava alotun verue lala. A suri nene naga sa naña visena wa kiena ne Ntewa nene naña Navisawalena Amos naga pisa e Visena Wa, naga pisa pisape

‘!Le Israel lala!

*?Sila ga e kas lualima yam vari e yokorena,
amiu am̃e moñar suri mali lala vena kilaen
nakuñañaena,*

ana nakuṗaṗaena nene pan inu, pona pan ai?

⁴³ *Peraga kemua rui, pe akila re pan inu poli, ana amiu na amlotun ke ga nono la naṗa amiu ga akila ne,*

sa naṗa Molek nene,

naṗa amiu na amialoro amio kana silparpara nena,

a Repan m̃ena ga sa ke ga,

naṗa amiu akus nono na kiena verue nena naga pa sumon amiu.

Komin suri ne nanene, ṗisi na in na nem̃ene plan amiu ava koperinan kiamiu purvanua, ava asuṃa garu Pabilon lepas na vano.’ ” Amo 5:25-27

Stipen pisayu naṗa Ntewa naga miila manene laa le Israel lala wa

⁴⁴ Ana Stipen pisa pisape “Ana e pogos naṗa kieta yermarua la nene la asike e yokorena nene, Ntewa naga pisa pa Mosis pisape naga monar yum̃aen m̃ana silparpara tai, sane kile tai naṗa pisawal pisape Ntewa naga suṃa amio la. Ana la amiyum̃aenia torokin ruru sa naṗa Ntewa naga pisawal pania, ana la asuṃa amlenlelein m̃a silparpara nene pimi. ⁴⁵ La akila m̃a sanene pimi tol pogos naṗa Yosua sumon kieta yermarua lala apimi aṃene plan yolai taṗena la naṗa apimi asike e kieta porotano nene, rui. Ana Ntewa naga ṗere kieta yermarua lala apimi si loyumũa e kieta purvanua nene a e poglis nene, la akus silparpara nene pimi loyumũa amio la, mon m̃a amio la pimi pimi tol pogos naṗa yermarua Tepet naga pe ṗarin suṗe.

⁴⁶ “Ana Tepet pisu naña Ntewa naga kekarania e suri la moki liu, ana naga piunia pisape visae Ntewa naga tam̃ania, vena naga yum̃aen m̃ana yum̃a wa tai, vena lus kiena ne Sekop lala akilia ava ea alen vania. ⁴⁷ Ana Ntewa naga pe tam̃an re Tepet naga yum̃aen yum̃a tai sanene poli, ana siraunia narina nene naña Solomon naga miyum̃aen m̃ana pupia Yum̃a Wa nene. ⁴⁸ Ana ita monar tesitom̃al m̃ena ga, sane Yer Kawa Na Metava Manenea, naga tařatete se yum̃a tai naña yaru ga la amiyum̃aenia, sa naña Navisawalena Aisea naga pisa pisape

⁴⁹ *‘Ntewa Na Mava naga pisa pisape*

“Ma ga e peni naga sane leleu natotanoena, a yomarava nini naga sane le lena liganen lau su metava ea.

?Amiu na asitom asape akilia ayum̃aen yum̃a ya, vena neva nese ea?

?Pona amiu asitom asape akilia ayum̃aen e yo nape, naña neva neva ruru inu ea?

⁵⁰ *Suri la punu ga na sike ne, ana in ga na nesii make punu ga.” ’ ’* *Ais 66:1,2*

Stipen pisi m̃arera pan la pisape le Israel la pe amlogear re Ntewa poli

⁵¹ Ana Stipen sinenan pisape kila make kiena visena nene narui, ana naga pisi pa yerkawa kiena ne le Yu lala naña la asike e kumali, ana naga pisa pan la, pisape “Ana amiu na, amiu atorokin ruru nenaga kieta yermarua la na nanua sumo ne. Amiu na ape kurup̃il pařisi wa, řarimiu m̃arera, a kiligamiu poře m̃ena ga, yepemiu mavin logeen visena kiena

ne Ntewa, a sinemiu lala naga sa ga sinen yaru la naña la pe ape ãaviu re poli wa. Amiu na ape yaru na suwoen luen ga Ninuna Wa silaga. ⁵² Navisawalena lala kiena ne Ntewa nanua sumo, kieta yermarua lala akila make kemua piowa pan la punu ga rui, a la aña moñar la moki, pe sur koren ga naña ape yaru la naña Ntewa naga mligan la apimi vena avisawal avisave Yaru Wa Nayum̃aena kiena ne Ntewa nene naga ãisi na imi. Ana amiu na apiowa laa sane, komin naña pogos na yaru nene naga ñalivin ita rui, ana amiu apielua naga a añañar naga mare. ⁵³ Amiu ke narui naña amiu atol Navisaluaena kiena ne Ntewa ãisi rui, naña navisi lala amla pimi sumo, ana amiu na pe amlogear re nena poli, akilaroro kare make ga silaga.”

La akoveñar Stipen

⁵⁴ Visena kiena ne Stipen ãisi e nene narui, a pogos naña li navioraena lala na kumali la amiyagogon naga, visena la nene miyur manene sinela pañisi, ana la sinela mimi pañisi, la asumã akar ke maluela vanonia. ⁵⁵ Ana Stipen, naga Ninuna Wa pimi pulenia, ana naga kira pa metava ma e peni, kirava ruru ña sanene, pisu pupia naurarena naña kilawo ke Ntewa, a naga pisu ñena ga naña Yesu naga sumãlu sike e yo na metava lavisinia, nanene na e lepasnena na ãamarua. ⁵⁶ Ana naga pisu suri nene, naga pisa pa la naña asike ne, pisape “!Ake-e aulai! Inu nepisu naña sinapane naga suwowo ga mon

m̃aga, ana Narina ne Yeririna naga sum̃alu sike e lepasnena ne Ntewa naña p̃amarua.”

⁵⁷ Ana yerkawa la nene la amloge ya naña Stipen pisa, ana la amloge sa naña naga pisa kare Ntewa, ana amlokai keviu pa metava, a apuwo pulkiligala lala, vena la ve aloge re si visena kiena ne Stipen, ana la punu ga akiriri apa puna veraga, ⁵⁸ ana atararia, aṗereyalolon naga petan pulkumali keviu nene pa vanua. Aṗure matan pulkumali keviu nene, vena la akoveñaria, ana la apisa asape yeririna la naña amligan la sumo vena la avisawal visena la naña kila Stipen kus naloge viowaena, apisape la ke nene narui la monar akoven p̃esan kilavaru. Ana la amien plan m̃ala kulsota lala, ana la amligan sike e limana ne yaru viu tai naña naga sike amio la e pogos nene, naga kien kia Sol, ana la nene asun ke naña akove Stipen narui.

⁵⁹ Ana pogos naña la asum̃a akove ke naga sanene, ana naga mlen, pio Ntewa, pisa pisape “Suṗe Yesu, awis, otam̃an ninuu vam̃asu, nesike nemio ko.” ⁶⁰ Ana naga kinai mloru mon tano, mlokai keviu, pisape “Suṗe, awis, ve ola re si nakoena van la e kiela mlamulena viowa nene naña la akila ke pan inu ne.” A siraun naña naga pisa sanene p̃isi, mloru pito tano, naga mare nena ga.

8

¹⁻³ Ana Sol nene naña naga sike e pogos nene, naga pisu suri nene, naña akoveñar Stipen mare, a naga pisu sa ga naña la akila ke ga yum̃aena wo tai. Ana pe yam piavi re poli, yaru

m̃arera na leniena laṗasia, la pe amarau re poli, la sinela miye paṗisi, ana la apimi akus tasnena ne Stipen, ana la ataginia ṗisa ataginia, ana la apa asinia.

Sol naga m̃ene kare la naṗa amlelaga e Yesu paṗisi

Ana siar e pogos nene, ana Sol lala, la apilamoluen kare ṗegas nen li nalelagaena lala garu Yerusalem. La aṗene kare la pano-o kila narui la moki naṗa aṗure e yo nene, apa asike e yo taṗena lala garu Yutea amio Samaria, ana li nalologena ga lala, la pe apa re poli, la asum̃a ga Yerusalem. Ana Sol la sinela kar manene laa li nalelagaena lala va laa na wa, ana la asum̃a apa ke ga e m̃ala yum̃a lala, a aṗere plan la, amligan la e yum̃a naloge viowaena, naga nene yerm̃ene amio sira.

Pilip pa mlologo garu Samaria

⁴ Ana la naṗa la amlelaga e Yesu, la moki naṗa apuretetai petan Sol lala e pogos nene, ana pogos naṗa la asum̃a apa tetai sanene, ana la asum̃a amlologon ke visena kiena ne Yesu pano. ⁵ Ana lala yaru tai naga yaru naṗa Pilip, naṗa la amliganaria pe tikon sumo, naga pitomi taño e pulkumali keviu tai garo lepas naṗa Samaria, ana naga mlologon ṗesan ke Navisaarena Yesu pa yeririna lala nae e yo nene. ⁶ Ana yeririna la moki paṗisi naṗa la amiyagogon ruru ke kiena visena lala, a la apisu kile la naṗa naga kila, ⁷ sa naṗa yermare lala amolue petan yeririna la moki, naṗa pogos naṗa la amolue, ana la amlokai manene paṗisi ana apureure. Ana la apisu m̃ena

sane yaru la naṗa yepela la komṗas marmare, a amio m̃ena laulu lala, la apimi apo sina. ⁸ Ana e yo nene, a ṗina lala la akekara naṗa akekara paṗisi komin suri la naṗa amloge a naṗa apisuia.

Yaru na purm̃aki tai, kiena kia Saemon

⁹ Ana nanua sumo, naṗa Pilip naga pe pimi re Samaria poli wa, ana yaru na purm̃aki tai naga sike e yo nene, naṗa naga kiena kia Saemon. Siar e pogos la nanua sumo rui, naga pe yaru naṗa naga kiena kimi moki paṗisi a naga sum̃a miyum̃aen ke suri la moki sanene, ana naga kila sa naṗa naga sum̃a pisawal ke naga pisape naga pe yaru taṗena tai, ana yeririna lala nae e lepas nene la silaga sinela kurkurun naga paṗisi. ¹⁰ Kiela yerkawa lala, amio yeririna taṗena lala, la asum̃a amlelaga ke e kiena visena lala, a la apisa ke sanini, apisape “!Aulai! Yaru nene, naga nam̃areraena kiena ne Ntewa kemua tai sike e naga. Naga nene naga monar nam̃areraena nanene narui naṗa ita tesum̃a temloge ke naṗa asum̃a apisayuia, apio apisape ‘Nam̃areraena Keviu.’ ” ¹¹ La amilan manene naga sanene narui, komin naṗa naga kila suri nene yam piavi rui, ana kila narui la amlelaga ea.

¹² Ana siraunia, pogos naṗa Pilip naga pa mlologon nasuṗenena kiena ne Ntewa pan la, a mlologon m̃ena ga kia kiena ne Yesu Kristo, ana la amlelaga e kiena visena narui, ana yerm̃ene lala amio sira lala, la punu ga apa e nakeena. ¹³ Pimi tol m̃ena yaru nene Saemon, naga m̃ena ga mlelaga, ana la amligan naga pa e nakeena. Siraun naga nene, silaga naga su ga

lavisi, pe sinamaran pa Pilip, naga suña milan manene luen ga kile lala a pupia yum̃aena lala nam̃areraena kiena ne Ntewa naña Pilip naga suña kila ke ne.

¹⁴ Ana pe yam piavi re poli, visena na suri la nene naña molue e nini, pano-o tol li nalologena lala garu Yerusalem, apisape le Samaria m̃ena ga lala, nanagane la amlelaga e Ntewa rui. Ana li nalologena la nene la apisayuia, apisu sane popon avitetalia Pita amio Yoane vena lalua ava akaten la, ana lalua akilali naña avisuveve suri la nene. ¹⁵ Ana pogos naña la apito am̃alivin la garo Samaria sanene, ana lalua apu p̃arila, a lalua amlenwo la vena Ntewa ligan Ninuna Wa vitom van la. ¹⁶ Ana lalua amlenwo la sanene, komin naña sumo ana Pilip naga kila nakee laena e kia kiena ne Supe Yesu, ana Ninuna Wa naga pe pitomi re e la poli wa. ¹⁷ Ana sanene, Pita amio Yoane, lalua akila sanene pan la narui, ana Ninuna Wa pitomi e la e poglis nene narui. ¹⁸ Ana purm̃aki naña Saemon nene, poglis naña naga pisu nalologena la lua nene apu p̃arina ne yeririna la, naña amlelaga mare ga na wa, ana kila naña Ninuna Wa pitomi pan la sanene, ana naga pieluen kiela nam̃areraena nene. Ana naga pa mla kilavaru tai pimi, kian pan lalua nene vena ul lua nam̃areraena nene naña sike e lalua nene, ¹⁹ pisa pan la, pisape “Nanene na, in na sineun nesape amiu lua ala re nam̃areraena nene kom̃pas van inu, vena inu m̃ena ga nekilia nowu p̃arin yaru lala, vena la akilia atol Ninuna Wa.”

²⁰ Ana Pita naga miyelu kapuruia Saemon,

naga pisi m̃arera pania, pisape “Aa, in na taṭatete nela kioṃa kilavaru naṣa ko ositom ke osape okilia oul lua nam̃areraena kiena ne Ntewa ea. ?Ko na okilia oul nalakorenanena naṣa Ntewa naga mla ga sa ga nene pa yaru lala? In na nevisa van ko, kioṃa kilavaru nene ṗisi na amiu lua ava akovio e lele na loge viowaena e kapi. ²¹ Nanagane mepisu kilale ko narui, ana taṭatete metaṃan ko okila yum̃aena nene amio imimi, komin naṣa kioṃa malena pe mesmesu re nena e marana ne Ntewa poli. ²²⁻²³ Peraga, ko na sinem̃a pule ga e vielueena lala, a kioṃa mlamulena viowa lala apiar kioṃa malena m̃arera paṗisi. Ko na monar ovilopu ko e kioṃa sitomena viowa la nene, ana ko na monar olen va Ntewa vena naga viewo ko ea.”

²⁴ Ana Saemon naga pisataṃe Pita lalua Yoane, pisape “!Ake suwala! Visae sanene, inu sineun nesape amiu lua alenwo inu, vena Suṗe naga iila inu vena suri m̃arera la naṣa apisa ke ne, ṗisi na ve imi tol re kiau malena.”

²⁵ Ana nalologena lalua nene Pita amio Yoane, asu towe laa amio yaru la nene, ana asum̃a apisawal suri la naṣa Kristo naga kila, amio visena lala naṣa Ntewa naga pisa, ana sirau-
nia aṗasuṗela, amlilu sina ga kiela mrapa apa Yerusalem. Ana e kiela mrapa komsusa, ana lalua asum̃a amlologon ke nalologena wo kiena ne Yesu e pulkumali lala kiena ne le Samaria lala, ana siraunia lalua apimi aporu ke sina ga garu Yerusalem.

Pilip pisi amio yaru malo tai nae Itiopia

²⁶ Ana poglis naña Pilip naga miyumaẽ ke gar Samaria wa, ana navisi kiena ne Ntewa tai pimi m̃alivinia, pisi pania, pisape “Pilip, inu nevisa van ko, nevisave osuñalu oyali ova otaveve mrapa naña kom Yerusalem, pa metava ma pulkumali nae Kasa.” Ana mrapa nene naga mrapa naña pa metava ãaro e lepas naña e yokorena.

²⁷⁻²⁸ Sanene, Pilip mloge visena nini suñalu, naga siar pisape va narui. Naga sumã mial ke pa sanene, ana milan yaru malo tai naña sike e kiena kat naña wosi ãere ke pimi e mrapa nene. Yaru nene sumã pulo ke Tusi Wa naña Aisea naga siriyuia. Yaru nene, naga pe yerkawa tai kiena ne pupia sira tai nae Itiopia, naña la apio sira nini asape Kantes, naña kana kinasa apisape naga ãarin suẽ na kiela purvanua. Yumãena kiena ne yaru nene, naga pe navisuaren pupia yumãena lala e lepas na kilavaru kiena ne pupia sira kawa nene, a yaru nene, naga pe yaru m̃ena ga tai naña sumo rui la akila naga pe kalmaite. Ana e pogos nene, na pito garo Yerusalem rui vena len va Ntewa, ana naga taveve kiena mrapa vena wasuẽ sina va kiena. ²⁹ Ana Pilip naga mlilu m̃a mrapa pano, a yerkawa m̃ena ga nene mialoro e kiena lele na totanoena naña wosi ãere ke ne, ana Pilip pisu naga. Ana Ninuna Wa pisi pania, pisape “Ko otaveve yaru nene, ova ga lavisin kiena kat nene.”

³⁰ Ana Pilip kiriri taveve naga pano, ana pa lavisinia, naga mloge naña yaru nene sumã pulo ke tusi kiena ne Navisawalena Aisea. Ana Pilip piun tan yerkawa nene, pisape “?Sanape, ko na

okilia ke kinas nen visena la ne ko opuloyu ke ne, pona pe opulokilale re poli?”

³¹ Ana yerkawa nene pisatañea, pisape “?Pisi na in na nekilia ve sanape ne, naña pe yaru re tai naña visawal kana kinasa van inu poli?” Ana naga pisa ke sina ga pa Pilip, pisape “Visae sanene, oula ovami metava e lele na totanoena e nini wa, oto omio inu e nini.” Ana Pilip pa totano amio e kat.

³² Ana visena na Tusi Wa nene naña Aisea siriyuia, a naña yerkawa nene kilali ke sape wulovia e pogos nene, nane visena ne nane pisa sanini, pisape

*“Yaru nene naga sane sipsip tai, komin naña visae
atararia vena awem̃aria, naga pa ruru ga
moña ga,
pona naga sa ga ninus nen sipsip ga tai,
naña pogos naña añe plan ðesan ke vilulusia
ana pe mlokai re poli.*

*Ana yaru nene naga sa ke nene narui, naña naga
e pogos m̃arera na kiena malena,
naga pe pisa re nena kiena visena tai poli,
naga pa ruru ga ñeke na.*

³³ Ana la akila ñena ga memawaena pan naga pañisi,
ana pogos naña la amlipere naga, la akila pe
mesmesu re pan poli.

*Pisi na la apisu sane ve narina re si tai naña naga
la kiena kia narui,
komin naña lala la akilaro kiena malena e
yomarava nini, pimi plas ga rui.” Ais
53:7,8*

³⁴ Ana yerkawa nene piun kinas nen visena la nene tan Pilip, pisape “Mara, sineun nesape ovisayuli van inu, ane navisawalena nene pisayu ke ne? ?Naga pisayu ke sina ga naga, pona naga pisayu ke ga yaru taña tai?”

³⁵ Ana Pilip naga pisayu ruru pa yaru nene, siar ruru e marana Tusi Wa naña naga puloyu ke ne, a naga taveve pano-o, pisawal wetelun mēna ga lologena wo kiena ne Yesu pania. ³⁶ Ana e pogos nene akiriri mā ke e kat wa, lalua ataveve mrapa apano, apimi atol e yo tai naña wii tai mēke ea. Ana poglis naña yerkawa nañani māal wii nene, pisa pa Pilip, pisa pisape “Inu sineun nesape okila nakeena van inu na, okira, wii tai ne mēke ne. ?Sanape, suri lañasia suwo ke italua na wa, naña tañatete neva e nakeena e nene, ne?”

³⁷ [Ana Pilip pisatamēa, pisa sanini, pisape “Visae ko olelaga kemua e sinemā wetelu, inu nekilia nekila nakeena e ko.”

Ana yerkawa nene pisape “Ee, inu nemlelaga e Yesu Kristo naña naga pe narina ne Ntewa kemua lelaga.”] ³⁸ Ana naga kila kiena kat pa ruru e nene, ana lalua amligan metava e lele na totanoena nene atapul apito tano, apito asumālu ase e wii, ana Pilip kila nakeena e yere Itiopia nene.

³⁹ Ana pogos naña lalua amolue sina ga e wii nene, ana Ninuna Wa pimi p̄erelua Pilip veraga pano, ana yerkawa nene pe mā re si poli. Ana naga pa si teke e kiena kat, mla ke sina ga kiena mrapa pano, ana kekara a kiena sitomena mloge po pañisi. ⁴⁰ Ana Pilip, sa naña pa narui, milan ga naña naga sike garu pupia pulkumali

naña Astoto rui. Ana naga sumña mialoro ke pito garove, mlologon nalologena wo kiena ne Yesu e pulkumali la moki e lepas nene, a naga pa m̃ena ga tol pulkumali keviu naña Sisaria.

9

*Ntewa pilon Sol pimi pe yeririna kiena ne Yesu
Yum̃aena 22:4-16, 26:9-18*

¹ Ana e pogos nene, Sol ne nanene naña sumo ana naga sumña kila kare ke li nalelagaena la garu Yerusalem pañisi, naga sinena kar ke nalogena kiena ne Sup̃e la nene na wa, ana naga sumña pisaar ke ga wa pisape ãisi na naga we mom̃ar la. Sanene e pogos tai, naga pa pisu yerkawa kiena ne yaru wa lala, ² ana piun naiilaena lañas tania. Sol naga sinenan pisape yerkawa nene naga siri m̃aki lañasia vano va li nasumonena lala na yum̃a na leniena kiena ne le Yu lala, nae garu Tam̃askas, vena visawal van la visave la monar atañan Sol vito garo pula, vena kale yeririna lala naña la asike loyum̃a e ya naña la apio e pogos nene asape “Mrapa Viu,” nane li nalelagaena lala. Sol na kila sanene komin naña naga kiena sitomena pisape vito uarar la, yerñene lala amio sira lala, ana were la si awasuñe ava ma Yerusalem, e naña la ase sumo ãisi na apureure, vena koven la ava e yum̃a nakoena. Ana yerkawa nañani siri sa naña Sol piunia, kian pania.

³ Ana Sol naga ãar m̃aki la nene, ana mligan yo Yerusalem, ana pito ke garo Tam̃askas. Ana Sol lala la amial m̃a apano-o e legiena lañasia, a pogos

naña apimi lavisin pulkumali nene Tamñaskas, ana naga milan ga naña pupia yomerarava kiena ne Ntewa tai molue metava e sinapane tegoli yo naña naga mial ke ea. ⁴ Pogos naña yomerarava nene tegoli Sol sanene, ana kila naga mloru pito tano e porotano, ana naga mloge pulgon yaru tai pis pania, pisa pisape “!Sol, Sol! ?Vanon ya ne ko osuñña okila manene piowa pan inu sa naña ko osuñña okila ke ne?”

⁵ Ana pogos naña Sol naga mloge naviunena nene, ana naga piuntañe sina ga, pisape “?Ana Suñe, ko anene ña?”

Ana naga pisatañea, pisa pisape “Inu Yesu nini naña ko osuñña okila kare ke naga, in ne na nini.” ⁶ Ana Yesu pisa sina ga pania, pisape “Ko, osuññalu, oyali ova garu uña Tamñaskas, ana ñisi na yaru tai imi visawal van ko visave ñisi na ko okila ve sanape.”

⁷ Ana yeririna la naña la asuñña ataveve ke Sol e pogos nene, la mña ga amloge visena la nene, ana la pe aña re yaru naña pisa poli, ana la sinela kurkur pañisi, la asuññalu wowe ga asikena, la pe kiela visena na visaen re si poli.

⁸ Ana siraun suri nene, Sol naga kila sa naña Yesu pisa. Naga suññalu sina ga, ana pogos naña pikeña kilamarana, naga pe pisu re si suri tai poli, naga sa naña pe kilamara ñala ga narui. Suri nanene kila narui ana la atarar limana, añure naga, ava garu Tamñaskas. ⁹ Ana la apa aporu garu uña e yo nene, ana Sol naga pe kilamara ñala mña sanene pano tol legiena telu, a e mña ga e pog nene, naga pe kinana re poli,

a pe mun re m̃ena ga sur tai poli, naga monsilu ga.

Ananaias pa mlotuwo Sol

¹⁰ Ana e yo naṗa Tam̃askas, nalogena tai sum̃a ea, kiena kia Ananaias, ana naga pisu suri tai sa naṗa m̃eniena tai naṗa Suṗe Yesu naga kila lologia naga pania, naṗa pio naga, pisape “Ananaias.”

Naga pisatam̃ea, pisape “Ya ne Suṗe, in nanini.”

¹¹ Ana Suṗe pisa pania, pisape “Osum̃alu, oto garo likan pulkumali nene, ana otaveve narin mrapa naṗa la apisa apisape ‘Mrapa Mesmesu,’ ana ova e yum̃a m̃ana ne yaru nene Sutas. E m̃ana um̃a, ana oviun yaru nae Tasas tai, naṗa kiena kia Sol. A yaru nene, nanagane ga ne naga mlen ke e nene, ana naga pisu m̃ena ga suri sa naṗa m̃eniena, ¹² naṗa e kiena navisuenā nene, naga pisu ko ke narui, ana naga m̃al ko opa loyum̃a puna, ko omligan lumom̃a e naga, vena kilamarana imi wo sina.”

¹³ Ana pogos naṗa Ananaias mloge visena la nene, naga sitom paṗisi, naga pisa pisape “Suṗe, yaru la moki naṗa apisayu ṗelaga viowa kiena ne yaru nene pan inu ṗisi rui, naṗa naga kila ke piowa pa kioña nalelagaena wa lala garu Yerusalem, ¹⁴ ana nanagane, nemloge naṗa naga pimi Tam̃askas rui, naṗa yerkawa kiena ne yaru wa lala la atam̃an rui vena naga imi uarar imimi la naṗa memlotun ko.”

¹⁵ Ana Suṗe pisa pa Ananaias, pisape “Ve omarau re, ova ga, komin naṗa nemligan lua naga sum̃alu rui, nepisaar nesape naga ve kiau

yaru na yum̃aena tai, a ãisi na naga kilia war kiau kia va e yo punu ga va yolai la naãa pe ape le Israel re la poli, a visawal va tol kiela ãarin suãe lala, a visawal towe m̃ena ga van le Israel lala. ¹⁶ A yoko in na nekila naga visu kilale m̃ena suri m̃arera si tai nene, sane pogos naãa yoko naga sum̃a visawal ke kiau kia, yoko naga monar loge viowa e suri viowa la ve moki naãa la monar aimi vania, vanon ga kiau kia nene.”

¹⁷ Ana Ananias mlogear visena la nene, naga pano pa tol yum̃a nene naãa Suãe pisa pania, naga pa loyum̃a, pisu Sol, pu ãarina. Ana naga pisa pania, pisape “Wolai Sol, kieta Suãe, naãa Yesu, naãa naga porun ko garo mrapplepa, naga ke nane mligan inu nepam narui, vena nelenwo ko ana kilamaram̃a kilia imi wo sina, ana vena Ninuna Wa vitomi kokonia ko.” ¹⁸ Ana naga mlenwoia, a veraga ga, narin suri naãa sane kilekitera na ika mloru petan kilamarana veraga, ana kilamarana pimi po sina ga. Ana Sol sum̃alu, ana e ruru e poglis nene, aãere naga apano akila nakeena pania. ¹⁹ A naga kinana sina ga, ana pimi mloge si po, puriuna m̃arera sina.

Sol siar mlologo garu Tam̃askas

Ana Sol sike si legiena la ãasia garu Tam̃askas amio nalogena lala kiena ne Yesu la naãa la nae e yo nene. ²⁰ Ana pe piavi re poli, naga sum̃a pa loyum̃a e yum̃a na lotena lala kiena ne le Israel lala e yo nene, naga pa loyum̃a ana mlologon ke Yesu pisape naga narina ne Ntewa kemua lelaga. ²¹ Ana yeririna la mokliu naãa amloge visena kiena ne Sol, ana la amilan paãisi,

ana la apiuviun ke tan la, apisape “!Kee suwala! Nanua sumo na yaru ne nanene naga m̃e kare yaru la garu Yerusalem paṽisi, vanon naṽa la apisa ke kia ne nane naga suṽa mlologon ke si ne. A naga pimin m̃ena ga suri nene e yo nini, vena naga uarar yaru la nene, vena were la na awasuṽe si ava puna ne ṽarin yaru wa lala garu Yerusalem, naga pimi pe taṽena narui. ?Nanagane na ya ne kila naga sanene narui?”

²² Ana Suṽe naga miila visena kiena ne Sol pimi m̃arera ruru po laa narui, a naga suṽa taulu yaru la moki laa narui, naṽa naga suṽa pisa ruru merarava po paṽisi pan la naṽa pisape Yesu, naga Navisaarena kemua lelaga napo. Ana le Israel taṽena la naṽa asike garu Tam̃askas, la pe kiela suri na visataṽeen re si poli, vena la avisaluṽar visena kiena ne Sol la nene, ana kiena visena lala la ataulu make ruru neṽa kiela sitomena viowa lala. ²³ A pogos laṽasia ṽarovia, ana Sol naga suṽa mlologo ke sanene, ana le Israel la nene asuṽalu apimi lele taaga, ana apiran ruru asape aweṽar naga mare. ²⁴ Ana legiena punu ga a lemalo punu ga la apa asuṽate ke naga e yepas nen pupia pulutava lala e pupia purkove na pulkumali keviu nene, visae naga kilali visave ure, ana la akilia aweṽar naga. Ana visena nene pimi tol Sol, ²⁵ ana yemalo tai, la naṽa asike amio naga la atar naga, amligan m̃ene pupia karo tai, ana la amligan malumun naga pito pito tol yo tano lepas na va vanua e pupia purkove na kumali keviu nene. ²⁶ Ana Sol mligan yo nene Tam̃askas, ana ṽasuṽe si pa Yerusalem.

Sol p̃asuṽe pa Yerusalem

Ana pogos naṽa Sol pam tol sina Yerusalem, ana kilali naṽa va viranar naga amio li nalogena lala, ana la nene pe amlelaga re e naga asape naga pe nalogena lelaga kiena ne Yesu poli, ana la yepela p̃ilinia, amaraun naga paṽisi. ²⁷ Ana lala tai nene, kiena kia Panaṽas, naga pisu sane Sol naga pe lelaga, ana kilali naṽa miila naga, ana naga kila kiena mrapa naṽa naga kilia suṽalu se marana ne nalologena lala. Ana lalua apano, ana Panaṽas pisawal pan la sanape naṽa Sol naga pisu kieta Suṽe e mrapa a naṽa kieta Suṽe pisi pan naga, a naga pisawal ṽena ga naṽa Sol naga ṽareran manene naṽa mlologon kia kiena ne Yesu garu Tam̃askas. ²⁸ Ana lala amloge kiena visena, ana la akekarania, ana Sol sike amio la, a naga suṽa pa e yo punu ga garu Yerusalem, suṽa mlologon ke kia kiena ne kieta Suṽe Yesu, naṽa naga pe sinena kurkur re nena ga. ²⁹ Ana naga pisi ke amio le Israel la nene naṽa la asuṽa apisin ke ga visena nae Kris, ana naga amio la asuṽa apilup pan la e visena paṽisi, pano pano asitom asape popon aweṽar naga mare. ³⁰ Ana pogos naṽa kieta wolai la p̃asia amloge suri nene, ana la aṽure Sol pito poga ga garo e pulkumali naṽa Sisaria, ana siraunia la apisi maro amio, ana la amligan lua naga p̃asuṽe si pa kiena yo, pulkumali naṽa Tasas.

³¹ Siraun e pogos nene, ana nalelagaena lala naṽa asike yo punu ga gar e lepas nae Yutea, a garu Kalele, a garu ṽena ga Samaria, la apisu sane pog malumu towe pan la narui. Ana Ninuna

Wa naga sum̃a kila po pan la, miila la, kila kiela sum̃are kapur pimi m̃arera, a kila ke m̃ena ga nalelagaena lala la apimi ape moki la sane, ana nalelagaena la nene punu ga asum̃a apatanon ke kieta Suṕe silaga.

Garu Lita, nalologena Pita naga kila ruru lana ne Aeneas

³² Ana Pita naga sum̃a mial e pulkumali la moki e lepas nene, naga sum̃a mlologo, ana e si e pogos tai, naga pitomi pisu li nalelagaena wa la naṕa asike garu pulkumali naṕa Lita. ³³ Ana pogos naṕa naga pa tol yo e nene, naga m̃al yaru tai naṕa yepena komṕas mare, m̃eke ga e m̃ana tog tol kas orelu rui, pe mial re si poli. Yaru nene kiena kia Aeneas. ³⁴ Ana pogos naṕa Pita pisuia, pisi pania, pisape “Aeneas, nevisa van ko, nevisave nanagane Yesu Kristo kila tasnem̃a wo si narui. Osum̃alu, osiloar mom̃a tog.” Naga pisa sanene, ana Aeneas naga sum̃alu veraga, yepena po nenaga. ³⁵ Ana yeririna la punu ga naṕa asike e pulkumali naṕa Lita, amio la naṕa asike e yotop naṕa Seron, apisu yaru nene naga pimi po sina, la apilon kiela malena lala ava e Ntewa.

Garu Soṕa, Pita kila Toreka mali sina

³⁶ Ana e yotop nene ana pulkumali tai m̃eke ea, kiena kia Soṕa, ana nalelagaena la tai naṕa sike ea, naga sira naṕa kiena kia, Tapita. Naga nene kia tai naṕa e visena kiena ne le Kris lala la apisape Toreka, naṕa kana kinasia, kia kiena ne suri mali nowo tai naṕa tia. Sira nene, naga pe sira tai naṕa naga sum̃a kila ke yum̃aena nowo la silaga, naga sum̃a miila luen ga yaru la

naña pe kiela suri re poli. ³⁷ Ana e pogos nene, maiena tai tol sira nene, ana mai m̃aga pano pano-o mare, ana akevan tasnena, ana amligan naga m̃eke e m̃ana loyumũa na metava, vena ataginia. ³⁸ Ana pogos naña nalogena lala nae e yo nene Soña la amloge visena naña apisape Pita naga sike ga lavisi, e ga e pulkumali taņena nene Lita, la apitetalia yaru la lua amiyal kawa apanonia. Ana lalua apano-o aporun Pita, la apiun m̃arera pania, apisape “Imimi sinemimin manene mesape oimi pun imimi vilaga.”

³⁹ Ana sanene Pita sum̃alu, amio la lua nene, apano. Pogos naña pimi m̃alivin la, la aņure naga pa e loyumũa na metava e naña la amligan sira naña m̃eke ea. Ana letano lala apimi, amiyervivia, la asum̃a atagin ke rui, a pogos naña Pita pimi, la apian naga e kulsota nowo la naña Toreka naga suluia e pogos naña naga mali ke ga wa amio la. ⁴⁰ Ana p̃isi na Pita pisa pan la pisape la amolue ava vanua sumo wa, a pogos naña la apa vanua, ana naga kinai, ana mlen. Ana p̃arlua p̃arina kira pisu tasnena ne sira naņani, naga pisi pania, pisa pisape “!Tapita, osum̃alu!” Ana sira nene pike p̃a kilamarana veraga, ana pogos naña pisu Pita, naga p̃arlua toñalu totano. ⁴¹ Ana Pita tarar limana, miila naga sum̃alu, ana naga pio nalelagaena lala, amio letano la nene. Ana la apimi loyumũa, ana naga pisa pan la, pisape “Nanene narui, kiamiu sira nanini, naña Ntewa naga kilamalia si naga.”

⁴² Ana lologena na suri keviu nene telivi piora e yo naña Soña, ana yeririna la moki naña

amlelaga e kieta Suṽe vanonia. ⁴³ Ana siraunia, Pita naga su piavi towe laa garu Soṽa sane, puna yaru tai, kiena kia Saemon, naṽa naga pe yaru na yum̃aenen suri lala e kulus nen suri mali lala.

10

Ntewa pis pa Konilias

¹ Ana pulkumali keviu taṽena tai m̃eke garo losi e lepas nene, kiena kia Sisaria, a yerkawa tai kiena ne yaru na mara lala nae Rom naga sike e yo nene, kiena kia Konilias. Naga sum̃a pisuar ke ṽegas nen li na mara la nene tai, naṽa yaru la tol ponotia taaga, a la apio kiena ṽegas nene apisape “ṽegas Nae Italia.” ² Yerkaawa nene, naga pe yeririna wo tanea tai nene, a naga amio namratava la m̃ana, la silaga amlen pa Ntewa, a la amlotun naga, a silaga la asum̃a amiila ke le Israel la naṽa pe kiela suri re poli, ana la asum̃a aṽarpel ga pupia nalaena la pan la. ³ E legiena tai, e ruru e pog na leniena na yepekilavi, e mrae telu, ana naga pisu suri tai sa ga naṽa m̃eniena, naṽa Ntewa naga kipian naga ea. E kiena navisuena nene, naga pisu meraravan paṽisi, naṽa naga pisu navisi kiena ne Ntewa tai pitomi e m̃ana loyuṽa, ana pio naga, pisa pisape “!Konilias!”

⁴ Ana pogos naṽa Konilias naga pisu navisi nene, naga sinena kona paṽisi, ana naga pisu manene navisi nene, naga pisa pisape “?Ya ne?”

Ana navisi nene pisataṽea, pisape “Ntewa naga sum̃a mloge ke kiom̃a leniena la rui, ana naga pe sinena ṽesan re kiom̃a ṽelaga wo la poli

naña ko okila ke pa la naña limala korena, ana naga kekarania a sitom̃al ko ke na wa. ⁵ Ana naga pisa pan ko, pisape ko na monar oligan kiom̃a yeririna laṗasia ava garu kumali naña Soṗa, vena avio yaru tai, naña kiena kia wetelu, kien kia Saemon Pita, vena naga imi e yo nini. ⁶ Ana yaru nene naga sike puna yaru taṗena tai, naga kiena kia m̃ena Saemon, naga m̃ana yum̃a m̃eke garo lavisin sive, naga yaru na yum̃aenen suri lala e kulus nen puluk.”

⁷ Ana navisi kiena ne Ntewa nene pisawal pa pania, ana kovio sina ga. Ana Konilias pio kiena yaru na yum̃aena la lua, amio m̃ena ga kiena yaru na kilaen mara tai naña naga m̃ena ga pe yaru na lotunen Ntewa, naña naga sum̃a amio naga silaga, pisuar naga, ana yeririna la telu nene apimi puna. ⁸ Ana naga pisawal sur punu ga nene pan la telu nene, siraunia ana naga mligan la apa garu pulkumali naña Soṗa, vena aure Pita imi.

Pita m̃ena ga pisu suri tai sa naña m̃eniena

⁹ Ana legiena na peni, pogos naña la nene amial ke apimi Soṗa na wa, Pita naga sike na, ana naga sinenan pisape kila leniena na kolpae, ana sa naña silaga, naga pa metava e yotop na wosoyum̃a naña naga sike ea. ¹⁰ Naga sike e nene wa, ana naga mloge visokaria, ana naga pisape la aviran kapi. Ana pogos naña la asum̃a akila ke kana kinanena wa, ana Ntewa pian naga e suri tai sa naña naga m̃enia. ¹¹ Naga pisu naña ma e peni pike, ana m̃al suri tai sa naña pupia kulmrae, sum̃a pitomi ke tano e yomarava nini.

Naga pisu naña la asum̃a atarar ke mrapuna la varoka, ana la amligan malumun ke pitomi tano.

¹² Ana loyum̃a e kulmrae nene, Pita pisu sur mali taņena la punu ga asike ea, a amio m̃ena ga suri taņena la naña Ntewa naga kila ape suri wa naña ve le Israel la ve akan re, sane lom̃ara lala, a nopi lala, a manu lala. ¹³ Ana naga mloge m̃ena ga pulgon yar tai pisa pania, pisape “Pita, osuñalu, owem̃ar suri mali tai nene, ana okania.”

¹⁴ Ana Pita pisa, pisape “E Ntewa, peraga yo, taņatete nena ga ve sanene, komin suri mali la naña asike e nene ana pe nakanli re laņas poli wa, naña imimi le Yu lala mepalia ga pe makakan re poli.”

¹⁵ Ana naga mloge ke sina ga pulgon yar naņani, pisa pisape “Suri naña inu Ntewa nepisa ruĩ nesape mekiki ga, ana ko na taņatete si ovisa ovisave namname.” ¹⁶ Ana suri nene molue pimi yam lua sanene, p̃isi, siraunia, yaru telu nena, ana Pita pialuņar m̃aga, ana siraunia, pupia kulmrae nene p̃asuņe ke sina ga pa metava ma e peni.

Pita tol kinas nen suri naña naga pisuia

¹⁷ Ana Pita sum̃a mloge piowa paņisi, naga sum̃a sitom manene laa pisape popon sa tol kinas nen sur naña m̃alivinia, ana pogos naña naga sitomveve ke ga wa, yaru kiena ne Konilias la telu naña naga pitetalia la apimi, apimi aporu Soņa. Ana la apiun yum̃a kiena ne Saemon tan yaru la p̃asia, ana la akipian la ea, ana la apimi, asum̃alu asum̃a e mratava na yum̃a m̃ana ne Saemon. ¹⁸ Ana la apio apisa apisape “?Ei, yaru

tai kiena kia Saemon, naña kiena kia taña apisape Pita, naga sike amio amiu e namña, pona peraga?”

¹⁹ Ana pogos nene Pita naga tomña sitomyu ke kinas nen suri naña pisa sane mñeniena wa, ana Ninuna Wa pisa pania, pisape “?E, ko omloge mña? Yaru la telu asumña akale ko ke nagane, la ne nane asumñalu asike vanua, apio ko ke ne. ²⁰ A ko osumñalu, oyal kawa ga ototano vena ovisu la telu nene, ana visae avisave otaveve la, ana ve okilali re naña ovisaluña, ko na monar otaveve la, vanon in na nemligan la apimin ko.”

²¹ Ana Pita sumñalu pito tano vanua, ana pisa la telu nene, ana naga pisa pan la, naga pisape “Inu naña akale inu ke ne. ?Amiu sinemiun inu vanon suri tai yo?”

²² Ana la apisatamña, apisape “Ee, yerkawa na kilaen mara nene, Konilias, naga pitetalia imimi mepimin ko, vena oimi garu mña, vena naga loge re visena lañas tan ko. Navisi kiena ne Ntewa tai naga pisa pania pisape naga vio ko oimi puna sanene. Kiamimi yerkawa nene, naga pe pe yere Yu re tai poli, ana naga pe yaru mesmesu tai naña naga tarar luen ga kiamiu pogos na leniena la punu ga silaga, ana le Israel mña ga lala nae e kiamimi yo nene akekaran naga pañisi. Naga ke naña pitetalia imimi mepimin ko narui, nane mesike e nini vanon ne.”

²³ Ana vanon naña mrae pito ke tano rui, ana Pita ãreear la nene amñeke amio naga e yumña naña naga sike ea, vena kolulagi ke ga wa ana la punu ga atove.

Pita pa mialiali Konilias

E yemlagi ke sina ga, Pita pa amio la nene, amio ke m̃ena ga nalelagaena taṓena laṓasia nae Soṓa, la apa m̃ena ga amio la. ²⁴ La apano, yemalo wola ga mrapa komsusa, la amono, ana yemlagi ke sina ga la apa aporu ga Sisaria nene na wa. E yo nene, Konilias sike amio namratava m̃ana lala, a naga pio ke m̃ena ga kiena erau laṓasia vena la aimi asum̃ate Pita lala. ²⁵ Pogos naṓa Pita pimi tol um̃a m̃ana ne Konilias, Konilias pa pitawea, mloru pito tano e lana, sa naṓa mlotu naga. ²⁶ Ana Pita tarlua ke sina ga pa metava, pisa pania, pisape “E, awis, ko osuñalu. Opisu ke ne, in na nepe yeririna ga.” ²⁷ Ana Konilias suñalu, ana lalua asiar asunu lilue, ana apa loyum̃a, naṓa e pogos ke nanene narui Pita pisu yeririna la mokliu naṓa asum̃ate ke naga loyum̃a.

²⁸ Ana Pita pisi pan la narui, pisa pisape “Amiu asum̃a akilia ke naṓa e lepas nen kiamimi lotuena imimi le Yu lala, naṓa imimi na taṓatete meva loyum̃a e yum̃a m̃ana ne yaru taṓena la naṓa la pe ape le Yu re poli, pona meve erau wo memio la. Ana nagane, Ntewa naga pian inu merarava po, pisape pe pon re nevisu viowa e yaru laṓasia naṓa nevisave la apiowa ga, pona la ape kororaki ga. ²⁹ Komin suri ne nanene naṓa Ntewa naga pian inunia, inu pe nepisalup̃ar re la nene e pogos naṓa apimin inu poli, nesape taṓatete neim̃asu, ana nepimi ga. ?Ana in na sineun nesape amiu avisawal li van inu, avisave amiu apio inu asape neimi vanon ya?”

30 Ana Konilias pisatañe Pita, pisape “Ee, potena pañisi. Nanagane legiena telu ãaro pa rui, mesmesun e pog suri nene narui, e mrae telu naña yepekilavi, in na netom̃a ga m̃au loyum̃a, nesum̃a nekila ke leniena na yepekilavi. Nesum̃a nemlen ke sane, ana nemilan ga navisi tai naga pitomi sum̃alu ga sike e marau, naña naga m̃ana kulsota pilavila po na po. 31 Ana naga pisi pan inu, pisa pisape ‘Konilias, Ntewa naga sum̃a mloge ke kioñã leniena la ne, a naga sum̃a sitoñã ke m̃ena ga kioñã ãelaga wo la naña ko osuñã okila ke pa la naña pe kiela suri re poli. 32 Ana ko na monar okila sanini: ko na monar oligan yaru lañas ava Soña, komin yaru tai, vena naga wasuñe ke sina ga amio la aimi puñã. Yaru nene, kiena kia wetelu Saemon Pita, a naga pa sike e yum̃a m̃ana ne yaru tañena naña naga m̃ena ga kiena kia Saemon, naña naga, kiena yum̃aena naga miyumuñãen ke suri lala e kulus nen puluk. Pisi na kioñã yeririna lala akilia alual yum̃a m̃ana ne Saemon nene garo lavisin sive.’ 33 Navisi nene pisi pan inu sanene, ana nane kila na nepitetalia ke yaru la nene apitoñãsun ko vilaga, a nepisa potena pan ko pañisi komin kioñã nasinewoena naña ko opam pun imimi e yo nini. Ana ita punu ga tesike e yo nini e marana ne Ntewa, vena imimi meloge visena naña Ntewa pisa pan ko vena ko ovisa van imimi.”

Pita pis pa Konilias lala

34 Pita mloge visena la nene, ana naga pisa pan la, pisapenua “Po pañisi, a nepisa potena

paṽisi naṽa amiu amla pogos nene pan inu, vena nekilia nevis van amiu. Nekekara paṽisi, komin naṽa nanagane nepisu kilale sa naṽa lelaga paṽisi naṽa Ntewa naga pe ṽaveve re yaru taṽena la poli. ³⁵ Yere Israel, pona yaru naṽa pe molue re kome lus nene poli, pona yer pe ke sina ga, ana visae naga vatanon Ntewa, kila ga sur la naṽa Ntewa naga sinenania, ṽisi na Ntewa kekaran naga.

³⁶ “Visena naṽa Ntewa naga mligan pimi pan imimi le Israel lala, amiu akilia ṽisi rui, naṽa naga lologena wo tai naṽa pisawal pisape yeririna kilia tol sum̃are naṽa pe lelaga e Yesu Kristo, naṽa naga pe Suṽe kiena ne yeririna punu ga na yomarava nini. ³⁷ A amiu akilia kana suniena nena, naṽa nanua sumo, ana Yoane Nakeena naga pimi mlologon kiena nakeena nene, a siraun naga nene, ana pupia suri ne m̃alivin ita, siar garo Kalele, pano pano tol make ga yo punu ga e lepas naṽa Yutea. ³⁸ Pupia suri nene, nane Yesu nae Nasaret nene amio yum̃aen kerkeviu la naṽa naga, naṽa Ntewa naga mligan kiena Ninuna Wa pan naga, pulemamaga ruru keviu e naga, a naga mligan nam̃areraena keviu pania, ana Yesu naga sum̃a pa kare ga e yo punu ga, kila ke yum̃aena wo lala a kila ruru ke m̃ena ga la naṽa Yermare naga sum̃a kila kare la ke paṽisi. Yesu kila ke suri la nene, komin naṽa Ntewa naga sike amio naga.

³⁹ “Ana suri la nene naṽa naga kila garu Yerusalem, a e lepas taṽena m̃ena ga lala e kiamimi purvanua imimi le Yu lala, imimi li

nalologena la, mesuña mepisawal ke suri la nene pan yeririna lala. Imimi mesuña mepisawal ke naña kiamimi yerikawa lala la asuar naga e laki torovia, ana naga mare, ⁴⁰⁻⁴¹ ana e kana legiena na telu, Ntewa kilamalia sina ga naga. Ana Ntewa naga kila imimi lañasia mepisu naga, a imimi metotano memio naga, imimi mekinana a memun wii memio naga. Ana Ntewa naga pe tañan re naga imi vaeme sanene va yaru la punu ga poli, ana naga vaemen imimi ga la naña Ntewa naga mliganar imimi sanene, vena mevisawal va yeririna tañena lala mevisave Yesu naga mal si rui. ⁴² A pogos naña Yesu sike amio imimi sanene, naga pisi pan imimi, pisape imimi monar melologon kiena lologena wo va yeririna punu ga, a imimi monar mekila merarava van la mevisave Ntewa mliganar naga taaga vena naga liṽere yeririna lala, sane la naña amare ṽisi rui a amio mña ga la naña yokorena la amal ke e pogos naliṽereena wa. ⁴³ Nanene naga Yesu ke ga naña navisawalena lala apisawal naga nanua sumo rui, naña la apisape ṽisi na Ntewa naga viewo mlamulena viowa lala kiena ne yeririna la naña la amlelaga e kiena kia, la aviawa e naga.”

Ninuna Wa mloru pitomi e la

⁴⁴ Pogos naña Pita suña pisi ke sanene wa, ana amilan ga naña Ninuna Wa pitomi tano pa tol la nini naña asuña amiyagogon ke naga. ⁴⁵ Ana li nalelagaena tañena la naña amligan yo Soña la amio Pita apimi, ape le Yu lala, ana lala amilan manene la suri nene, komin naña pimi tol

pogos nene, ana lala am̃ape Ninuna Wa naga pe nalaena tai nãpa Ntewa mligan ga pan le Yu lala. ⁴⁶ Ana nanagane, ana apisu la nini nãpa pe ape le Yu re poli, apisi e visena tãpena lala, asũña amiyeluar manene ke Ntewa keviu pãpisi, ana akilia asape Ntewa mla m̃ena ga Ninuna Wa pan la nãpa pe ape le Yu re la poli.

⁴⁷ Ana Pita pisi pan la nãpa amio naga, pisape “!Amiu apisu ke ne! Nanagane, lala nene akus Ninuna Wa sa ke ga nãpa ita tokus sumo. Sanene, ana tetãpatete m̃ena ga tevisalũpar la tevisa ve tekee la re e wii.” ⁴⁸ Ana Pita pis pan Konilias lala, pisape akeela e kia kiena ne Yesu, ana p̃isi na, la akeela.

Ana la am̃areran m̃ena ga pa Pita vena naga sike re laa amio la wa e legiena si lãpasia.

11

Pita mla navisayuena pan nalelagaena lala garu Yerusalem

¹ Ana pe yam piavi re poli, ana lologena nene pano-o tol nalologena tãpena lala garu Yerusalem amio m̃ena ga nalelagaena tãpena lala e lepas wetelu na yo Yutea, pisape yeririna lãpas nãpa pe ape le Yu re poli nãpa lala amlelaga e lologena wo kiena ne Ntewa rui.

² Ana nalelagaena lãpas nae garu Yerusalem lala asitom manenea apisape nalelagaena tãpena lala nãpa pe ape le Yu re poli, la m̃ena monar ave p̃aviu vena ave sa le Yu lala, ana pogos nãpa Pita naga pavini ma Yerusalem la apisa nene kare naga piowa pãpisi. ³ Lala apisa pania, apisape

“?Sanape naña ko opa osike omio yeririna kar lala naña pe ape ãpaviu re poli, naña ko okinana ke m̃ena ga omio la?”

⁴ Ana Pita naga pisi pan la, siar e kana purþes nena, naga pisawal ruru suri punu ga pan la, naga sun pan la sanini, pisape ⁵ “Nanua sumo, nesike Soþa, ana pogos tai nesum̃a nemlen. Nesum̃a nemlen sanene pano-o netopopog ga neteke narui, ana nepisu suri tai sane pupia kanus tai, naña naga molue metava ma e peni pitomi tano, naña asu m̃a atarar ke mrapuna varoka, asu m̃a amligan malumun ga pitomi tano, naga pitomi tano lavisin inu. ⁶ In na nepisu ruru loyum̃a e kanus nene, ana nepisu sur mali lala na um̃a amio suri mali lala na yom̃arua, amio lom̃ara lala a nopi lala, amio manu lala, la asike loyum̃a ea. ⁷ Nesum̃a nepisuvisu ke sanene, ana nemloge pulgona yaru tai pisi pan inu, naga pisape ‘Pita, ko osum̃alu, oweñar suri tai nene, okania.’ ⁸ Ana nepisape ‘!Peraga Suþe, taþatete ve sanene! Suri la ne sanene naña pe mesmesun re nena akan poli, a naña imimi le Yu lala memlonia, nesum̃a nemilon ruru silaga.’

⁹ “Ana nemloge pulgona naña pitomi metava e peni naga pisi sina pan inu, naga pisape ‘Suri naña inu Ntewa nepisa rui nesape naga mekiki ga, ko ve ovisa re si ovisave naga namname.’ ¹⁰ Nemloge visena na m̃alivin inu sanene yam telu þisi, ana kanus nene amio suri la naña asike ea aþure si pa metava.

¹¹ “Ana e ruru nena ga e pogos nene, yeririna la telu apimi aporu e yum̃a naña imimi mesike ea,

naña yaru nae garu Sisaria tai naga pitetalia la telu nene apimi vena aure inu neva sina nemio la. ¹² Ana Ninuna Wa naga pisi pan inu, pisa pisape ‘Ko na ve ositom re ovisave ve okekaran re naña ova omio la telu nene,’ ana inu nepa ga, a orueta tañena la orai nena nini nae Soña la m̃ena ga apimi amio inu. Imimi mepano-o, meporu Sisaria, ana lala aņure imimi mepa e yum̃a m̃ana ne yaru nene, Konilias.

¹³ “Ana mepa loyum̃a, naga sun pan imimi, pisayu sanape naña naga pisu navisi tai m̃alivinia suñalu nenaga se marana loyum̃a e m̃ana yum̃a, ana navisi nene pisi pania, pisa pisape ‘Ko oligan visena va garu Soña, vena yaru nañani Saemon Pita naga monar imi visu ko. ¹⁴ Yaru nene naga imi visawal lologena tai van amiu ana visena nene naga kilia tamalia ko amio na mratava mom̃a lala.’

¹⁵ “Ana pogos naña Konilias naga pisi p̃isi, inu towe re nepisi pan la, ana e ruru nena e pogos naña nesum̃a nesiar nepisi ga na wa, ana Ninuna Wa pitomi e la sa ga naña pitomi p̃esan e ita nanua sumo rui. ¹⁶ Nepisu suri nene, ana nesitom̃al visena kiena ne kieta Suņe, naga pisa nanua sumo, pisape ‘Yoane naga kee amiu e wii, ana ve ve piavi re, ana amiu akus nakeena naña e Ninuna Wa.’ ¹⁷ Ana ita le Yu lala, naña ita temlelaga rui e kieta Suņe Yesu Kristo, Ntewa naga mla kiena Ninuna pan ita, sane nalaena tai, ana pogos naña nepisu naña Ntewa mla m̃ena ga nalaena na sanene pan la naña pe ape le Yu re

poli, ana suri nene kila merarava ruru pan inu naḡa sane nanagane, pe pe pon re naḡa nevisave yeririna la nene la taḡatete aimi loyum̃a amio ita. !In na nepe ai nini naḡa vena nevisaluḡar Ntewa sanene, visae naga sinenan visave kila sanene van la?”

¹⁸ Ana pogos naḡa le Yerusalem la naḡani amloge visena kiena Pita, ana la pe apisa re si suri tai pan poli, ana la akekarania, amiyeluar Ntewa paḡisi, la apisa apisape “!Lelaga paḡisi naḡa ne! Nanagane ga ne ita tepisuluḡar rui naḡa Ntewa naga kekara m̃ena ga paḡisi pan la naḡa pe ape le Yu re poli, ana naga mla m̃ena ga pulmas pan la vena lala akilia avilopu la, a vena akilia atol malena lelaga e naga.”

Pegas nen li nalelagaena lala nae garu Antiok

¹⁹ Ana nanua sumo, pogos naḡa Sol lala aḡem̃ar Stipen naga mare rui, Sol la nene la akila kare ruru m̃ena ga nalelagaena taḡena lala garu Yerusalem paḡisi, ḡisi na nalelagaena la nene la moki apuretetai apeve taaga. Laḡas aḡure manene laa apa perina apano-o atol lepas naḡa Ponisia, laḡas aḡure asum̃a akus waa lala apano atol purvanua naḡa Saepras, a laḡas apa laa ga waa, apa e kumali keviu tai, naḡa kiena kia Antiok. A pogos naḡa lala asike e yo la nene, la asum̃a amlologon ke Nalologena Wo nene, ana la asum̃a amlologo ke ga pan la naḡa ape le Yu ga sa naḡa lala. ²⁰ Ana siraunia, gar yo naḡa Antiok, nalelagaena taḡena lala naḡa amolue e lepas na Saerin a purvanua naḡa Saepras, lala apimi

m̃ena ga, amlologo, ana la asum̃a apisasawal ke Nalologena Wo kiena ne kieta Suṽe Yesu pan m̃ena ga la nae Antiok naṽa la pe ape le Yu re poli. ²¹ Ana nam̃areraena kiena ne Ntewa sum̃a pimi keviu e la nene, a yeririna la moki naṽa amloge kiela visena lala, ana lala amlelaga e Yesu, la apilopu la apimi e naga.

²² Ana nalologena na suri nene pimi tol kili-gana ne ṽegas nen li nalelagaena lala garu Yerusalem, sape visena kiena ne Ntewa pa tol pa li taṽena la rui la naṽa pe ape le Yu re poli, ana la apitetalia Panaṽas pa garu Antiok vena naga visuli sur la nene wa. ²³ Pogos naṽa Panaṽas naga poru e yo nene, naga pisu suri nene pe lelaga paṽisi, naṽa Ntewa naga pisa ruru malena kiena ne yeririna la nene keviu paṽisi, ana kila naga kekara keviu paṽisi ea, ṽisi na naga sukol visena lala pan la vena la atarar Suṽe m̃arera e losinela lala wetelu, e pogos naṽa po a pogos naṽa piowa. ²⁴ Panaṽas naga kila sanene komin naga pe yaru tanea tai, naṽa Ninuna Wa naga pule e naga, a naga piawa m̃arera e Ntewa, ana sanene, yeririna la moki apimi e Ntewa e pogos nene.

²⁵ Ana Panaṽas naga pisu sane yum̃aena keviu garu Antiok, ana naga pisu sape popon va tol garo pupia pulkumali naṽa Tasas, vena kaleli Sol, vena were naga imi iila yum̃aena. ²⁶ Pogos naṽa naga m̃alia, ana pure naga la lua aṽasuṽe si apimi apa Antiok. La lua asike amio nalelagaena lala e yo nene, ana lala apian yaru la moki, amiyum̃ae m̃a sanene pano-o tol kas wetelu taaga. E kumali keviu nene Antiok, ana li taṽena

lala la apisa kare towe la nalogena lala, lala apio la asape “La yeririna Kristo lala” pona “Kristin lala,” a nane la apisa p̃esan ke kia ne nanene narui.

²⁷⁻³⁰ Ana e pogos nene, nalelagaena laṗasia naṗa ape navisawalena, amolue Yerusalem apimi atol garu Antiok, ana la nene tai, kiena kia Akaṗas, naga suṃalu, pisi e naṃareraena kiena ne Ninuna Wa, naga pisape “Ana p̃isi na ve ve viavi re, ana visokarena tai ve keviu imi tol yeririna make ga e purvanua punu ga e kieta leṗasia.”

Ana pogos naṗa nalogena lala nae garu Antiok la amloge visena nene, la apisayuia, ana lala apranaria apisape p̃isi na monar la punu ga akoan kilavaru ya naṗa la akilia alavia, vena aligan vano van kiela wolai lala naṗa asike e leṗas nae Yutea, vena iila la vena lala asuṃate ruru pogos ṃarera nene. Ana lala akoan kilavaru la nene, ana lala amligan nalaena nene sike e limana ne Panaṗas amio Sol, vena lalua nene awar vano van nasumonena kiena ne nalelagaena lala garu Yerusalem.

A visena kiena ne navisawalena nene pe lelaga, komin naṗa sirau ana pupia pogos ṃarera tai tol yo la nene, sa ga naṗa naga pisawalia, ana nanene e pogos naṗa Klotias naga suṃa pe p̃arin suṗe ke garu Rom.

12

Yerkawa la aṃe li nalelagaena lala, akila kare

la manene laa

¹ E pogos nene, naṗa lalua aṗar nalaena nene pimi garu Yerusalem, Paṗin Suṗe Erot sum̃a m̃e kare ke ṗegas nen li nalelagaena laṗasia. ² Kiena yaru na mara laṗasia la apa atarar wenla Yoane nene, Semes, ana la aṗem̃ar naga e kiela playu na kilaen mara.

³ Ana yerkawa lala kiena ne le Yu lala la akekaran manene suri nene paṗisi, ana kila Paṗin Suṗe Erot naga kila ṗelaga nene pa laa sanene, ana naga pisa pa kiena yeririna la nene vena ava atarar m̃ena ga Pita. Naga kila nena ga nene e pogos na ṗaṗagena kiena le Yu lala, naṗa la akila Paṗagena Na Sitoṗalena Natamaliaena, amio m̃ena ga Paṗagena Na Kanen Tamṗa. ⁴ Erot sum̃a sitom ke pisape visae pogos na ṗaṗagena nene war ro pae, yokorena naga were Pita va sum̃alu se marana ne yeririna lala, vena la avis vania, a vena la avisa avisave naga monar mare.

Naga narui, yaru la nene apa atarar Pita, ana akoven naga pa e yum̃a na koaena, a la amligan ṗegas nen yeririna na mara la vari vena akirakiravan ruru naga, naṗa ṗegas la nene kiela yaru na kilaen mara la peve vari ea. ⁵ Ana pogos naṗa Pita sike loyum̃a e yum̃a na koaena sanene, nalelagaena lala la amlen ke m̃arera silaga pa Ntewa vanon naga.

Navisi pimi ṗerelua Pita petan yum̃a na koaena

⁶ Pita pa sum̃a e yum̃a na koaena pano-o, pa tol nena yemalo naṗa Erot naga sum̃a sitom ke pisape e kolulagi, ṗisi na naga were Pita va sum̃alu se marana ne yeririna lala vena la

aliṗere naga. E yemalo nene, Pita naga momalio, m̃eke ga likan yaru na mara la lua nene, naṗa la apiar Pita panon lalua nene amio sen lua. A li na mara taṗena lalua, naṗa la m̃ena asum̃a apisuar ke mratava lala na yum̃a nakoarena nene. ⁷ Ana verakorena ga, navisi kiena ne Ntewa tai naga sum̃alu sike loyum̃a e yo nene, a pupia yomerarava nenaga e naṗani paṗisi. Ana navisi nene pa kululun purkaunena ne Pita, pio ṗeṗea, ana pisape “!Ovitaṗili, osum̃alu vilaga!” Ana sen lua nene la ga amluṗa petan limana ne Pita veraga, luoka ga mloloru pito sike e porotano. ⁸ Ana navisi nene pisape “Oviteran ruru kioṃa kilika na kararen mopom̃a, oyen kioṃa kulus nen lam̃a a mom̃a kulgota, italua tevano.” Ana Pita kila sanene, ⁹ ana naga taveve navisi nene, lalua apano. E pogos nene, Pita pe kilia re pisape suri nene na lelaga poli, pona sanape, kom̃in naga sitom ke pisape naga m̃eni ke ga naṗa. ¹⁰ Ana lalua apa m̃a sane, lalua amiyuve mratava na sumo naṗa yaru na mara sike ea, lalua apa m̃aga amiyuve m̃ena ga mratava nalua naṗa yaru na mara sike ea, ana lalua apimi atol pulutava maro na keviu naṗa mrapa na vaen vanua vetan yum̃a nakoarena. Pupia pulutava nene la amiyum̃aen e pototo, ana pogos naṗa lalua apimi lavisinia, pupia pulutava nene naga ga pietava, ana lalua aṗaro apa vanua. Lalua amialoro la ga e mrapa apa sane, ana Pita milan ga, navisi nene mligan ke naga veraga, ana Pita naga ga taaga sike na.

¹¹ Ana e ke e pogos ga nene, Pita pisu kilale ya

naña navisi nene kila ke pania, ana naga pisape “!Aulai! !Lelaga kemua nañane! Nekilia narui, naña nesape Ntewa naga mligan kiena navisi nene pimi vena vinaunlua inu vetan limana ne Erot, a vena tarlua inu vetan suri viowa la naña le Israel lala la asum̃a asitom ke asape akila van inu.” ¹² Pita pisu kilale suri nene narui, ana naga pa mesmes ga e yum̃a m̃ana ne anenane Son Mak, kiena kia Maria. E yum̃a ke ga nene narui, la moki naña la asike pa e rui vena alen wo naga.

¹³ Ana Pita tol yum̃a nene, naga sigariga mratava, ana sira m̃ee nae yo nene tai, kiena kia Rota, naga pimin vena vietava. ¹⁴ Naga pe pietava ruru re poli wa, ana naga mloge kilale pulgona ne Pita naña pisi pania, ana naga kekara na kekara, naga mligan mratava nene m̃eke na, kiriri pa pisawal pan la, pisape “!Pita nañani! !Pita nane sum̃alu sike vanua e m̃ata pulutava rui!”

¹⁵ Ana la apisa pania apisape “!Ko na ve ovisi wowe re sanene!” Ana naga pisa ke sina ga pan la, pisape “!Peraga kemua rui! Nepisokanlae re poli, nepisa ke lelaga ne!”

Ana la apisa ke sina ga pania, apisape “!Peraga! Visae sanene, pona kana yermare ga nene yo?”

¹⁶ La asum̃a apivis ke sanene, ana Pita sike vanua na wa, naga sigariga mratava suluen ga sike na pano-o, ana la apa apietavania. Pogos naña la apietava, la apisu kilale Pita, ana la amilan manene pano-o pañisi. ¹⁷ Ana Pita sisi ga pan la, kuan limana pisape vena avarurula, ana naga sunyu pan la sanape naña Ntewa naga ãerelua naga petan yum̃a nakoena. Ana

naga pisa pan la pisape “Popon naṗa amiu ava avisawal suri nene va Semes nanagane, amio m̃ena ga arueta taṗena la nene.” A siraunia, Pita molue ke sina ga, pa tapolou e yo taṗena tai.

¹⁸ Ana kolulagi, yaru na mara lala amiyuyuwawa paṗisin naṗa Pita pe mon re si e sen la nene poli, ana la amarau a amninue kare ga asape ṗisi na aṗa akila ya narui, la asuṗa apiuviun tan la, asape “?Ana yaru pure sanape, aṗa naga pa sike pe narui?” ¹⁹ Ana visena pa tol Paṗin Suṗe Erot pisape Pita kovio, ana Erot mligan kiena yeririna lala apa akale pano-o, akale ṗele ga. Ana Erot pisi pa kiena yeririna la naṗa la apisuar Pita, ana la nene taṗatete si avisa suri tai vania, ana Erot pisape akoven plan la nene, la awe moṗar la amarmare.

Ana siraunia, Erot mligan si yo naṗa Yutea, pito garove sike e pupia pulkumali keviu naṗa Sisaria.

Suniena na marena kiena ne Paṗin Suṗe Erot

²⁰ Ana e pogos naṗa Erot naga m̃ene ke nalelagaena lala wa, ana naga suṗa peveyu keviu m̃ena ga amio yeririna na pupia pulkumali lua nene Taea amio Saeton, pano pano-o kila yeririna na kumali keviu lua nene amarau paṗisi, naṗa asape visae veveyuena nene imi viowa ṗisi na yoko m̃arera van la vaṗisi. La nene asitom sanene komin naṗa la asuṗa amalin ke ga kinanena la naṗa la aṗar ga e porotano tai kiena ne Erot nene. Ana la amligan kiela yerkawa laṗasia vena la aimi akila mara wo amio Erot. Ana la nene apa ape erau wo amio

yerkawa kiena ne Erot tai, naña naga kiena kia Plastas, vena naga kilia iila la a naga kilia kila mrapa naña la akilia avis amio Erot vena asu ruru sina e suñarena amio naga. ²¹ Ana Erot pisawal legiena tai pisape la akilia aimi avisu naga ea, ana e legiena nene la apimi. E pogos nene, Erot mien m̃ana pupia kulsota wo lala, sa naña naga pe pupia þarin suþe, a naga totano e kiena pupia yo na totanoena, ana naga tom̃a mligan ke visena tai pan la. ²² Ana la nene amloge kiena visena nena, ana la sinelan asape akila kotalia yo pona am̃a sanape, ana la apioni manene pa metava, la apisa apisape “!Ee, nanene pe yeririna re na pisi nene poli, pona na nene na Ntewa ga nene yo, aulai!”

²³ Ana Erot mloge visena nene, ana kekarania, a naga þarwar m̃ena ga naña la apisape naga Ntewa, ana mesmesu e pogos nene, navisi kiena ne Ntewa tai pimi m̃e naga, komin naña naga pe pialuþar la re poli, pisape la monar ayeluar ga Ntewa, a la monar ve ayeluar re yaru. A pe piavi re poli, ana pulen ga kular viowa lala akaria akaroro sinena ana naga mare.

²⁴ A e pogos nene, pe suri koren ga naña yeririna la ne sane Erot nene la asum̃a akilali naña akila yum̃aena kiena ne Ntewa vito tano, ana visena kiena ne Ntewa naga sum̃a kapuru kekei ke pa e yo punu ga, a sum̃a þar ke mras moki liu.

²⁵ Ana Panaþas amio Sol, lalua amla nalaena naña li nalelagaena lala nae garu Antiok la akuan rui, amla pa nasumonena lala kiena ne nalelagaena lala garu Yerusalem, þisi ana lalua

apitove, lalua aṗasuṗela sina ga apa Antiok, a e pogos nene, lalua aṗure Son Mak taveve la.

13

Amiyawa Panaṗas lalua Sol

¹ E ṗegas nen li nalelagaena lala garu Antiok naṗani, ana yeririna laṗasia la asum̃a naṗa ape li navisawalena lala, a laṗasia naṗa la ape li navianena lala. La nene ana laṗasia la kiela kia sanini: Panaṗas, a Simion Kuluyepe Malolo, a Lusias nae Saerin, a Manaen naga nanua sumo, naṗa namratava m̃ana Parin Suṗe Erot la akuslua naga pogos naṗa lalua Erot ape sisi ke ga wa, a amio la nene Sol naga m̃ena ga pe lala yaru tai. ² Ana pogos tai, la nene amio li nalelagaena taṗena lala, la amonsilu ga, ana asum̃a amlotun ke Ntewa, ana Ninuna Wa pisi pan la, pisape “Amiu akilalua Panaṗas amio Sol vetan amiu nanagane, ana amiu avisir plan lala lua naṗa akila yum̃aena tai naṗa in na sineun nesape lalua monar akila.”

³ Ana siraunia, lala amonsilu ke sina ga pogos tai vena alen, ana la apuarar ṗarina ne Panaṗas lalua Sol, ana amlenwo lalua, ṗisi na amiila lalua apano vena akila yum̃aena kiena ne Ntewa.

Panaṗas lalua Sol aporu garo Saepras

⁴ Ana sa naṗa Ninuna Wa miila Panaṗas lalua Sol sanene, lalua amligan yo Antiok, ana lalua apitomi e pulkumali naṗa Selusia naṗa m̃eke garo losi, ana lalua amiyai e waa tai, apa aporu e purvanua naṗa Saepras. ⁵ E purvanua nene, ana lalua apa ura e kana pupia pulkumali nena

naṗa Salamis, ana lalua apa e yum̃a lala nalotena kiena ne le Yu lala, ana lalua asum̃a apisawal ke visena kiena ne Ntewa. Ana e pogos nene, Son Mak naga sikol ke lalua nene na wa, ana naga sum̃a miila la ke e yum̃aena.

⁶ Ana la telu nene amiyal ke e purvanua nene, apitom atol kana luas taṗena, e kana pulkumali keviu taṗena tai naṗa Papos. Ana e yo nene, apisu yaru tai naṗa kilia kilaen m̃aki m̃eke e yo nene, naṗa naga pe Yu tai, kiena kia Payesu, ana apio m̃ena ga naga e visena kiena ne le Kris lala asape Eliñas. Yaru nene naga sum̃a pisokan kar ga sape naga pe yaru navisawalena tai kiena ne Ntewa. ⁷ Ana yaru na kiliaen m̃aki nene, naga pe yerka wa m̃ena ga tai e yum̃aena kiena ne ṗarin suṗe na purvanua nene, naṗa Sese Polos. Ana ṗarin suṗe nene, naga pe yaru tai naṗa naga kilia ruru suri po, ana naga pio Panaṗas lalua Sol sape aimi avisu naga, komin naṗa naga sinenan sape loge visena kiena ne Ntewa tan la. ⁸ Ana pogos naṗa lalua apimi, ana yaru na kiliaen m̃aki nini naga kawe kiela visena, taṗali naṗa visaluṗar la, a taṗali naṗa kila kare sitomena kiena ne ṗarin suṗe nene naṗa naga taṗatete kus lelagaena e Yesu. ⁹ Ana Sol, naṗa naga asum̃a apisa m̃ena ga kiena kia asape Pol, naga pimi pulemamaga e Ninuna Wa, ana kiena natamariaena m̃arera nene miyur yaru na kiliaen m̃aki nene, ¹⁰ ana pisi pania, sape “!Ko na ope narina Yermare ruru nena ga napo! Suri punu ga naṗa po, ana ko pe sinom̃an li re nena ga, ana ko na opulen ga visokanena a ṗelaga piowa ga lala. Visena

lelaga lala kiena ne Ntewa, ana ko na osuṃa opilon la silaga apimi ape visokanena ke sina ga. ¹¹ Nanagane ga ne, yoko ovisu limana ne Ntewa imi tol ko ruru nena ga. Nanagane yoko kilamaram̃a imi ve kilamara ṃala, ṃisi na ko otaṃatete ga ovisu legiena ve piavi li ṃa ga.”

Ana veraga ga, ana yaru nakiliaena ṃaki naṃani naga pisu sa naṃa ṃau tai na yom̃arua naṃa malolo manenea pimi kalwo kilamarana, ana naga mom̃a mial wowe ga sanene narui naṃa taṃali sape lual re yaru tai naṃa tarar limana ana were vano. ¹² Ana pogos naṃa ṃarin suṃe naga pisu suri la nene, ana naga mlalaga e visena kiena ne Ntewa narui, ana pogos naṃa Panaṃas amio Pol apian naga e visena wa la nene, ana naga milan manene paṃisi, pisu po na po.

Pol lalua Panaṃas apa si Antiok taṃena, e yo lepas naṃa Pisitia

¹³ Ana Pol la amligan yo Paṃos, ana akome waa apitove, ana apa ura e yo lepas naṃani Pampilia, ana la amiyal apano atol pulkumali keviu nene Peka. Ana e yo nene, ana Son Mak naga mligan la, naga pe taveve la re si poli, ana naga ṃasuṃe sina pa Yerusalem.

¹⁴ Ana Pol lalua Panaṃas, lalua amligan yo Peka, ana amiyal apa re laa sane apano aporu e yo lepas naṃa Pisitia, apa atol ṃena ga pulkumali keviu tai naṃa kien kia ṃena ga Antiok. La asuṃa e yo nene, ana e Legiena Wa, ana apa loyuṃa e yuṃa na leniena kiena ne le Yu lala,

ana atotano amio yeririna lala. ¹⁵ Ana li nasumonena lala la akila lotuena, pano tol pogos naña apuloyu Visena Wa, ana apuloyu nawuloena tai e navisaluaena kiena Mosis, a tai e tusi kiena navisawalena lala. Ana pogos naña nawuloena la nene p̃isi narui, ana li nasumonena lala apiun tai Pol lalua Panañas, la asape “Wenlamimi lala, visae amiu lua amlarar ke visena tai naña kilia iila malena kiena ne yeririna lala, ana imimi sinemimin mesape amlua avisa van imimi.”

¹⁶ Ana Pol suñalu, ana koan limana, naña sape ava ruru la ana ayagogon naga, ana naga pisi pan la, pisape “Poga ga, ana in na sineun nesape nevisa ve sanini, amiu le Yu lala, amio li tañena la naña amiu m̃ena ga asuñia amlelaga ke e kiamimi Ntewa, ana amiu punu ga ayagogon ruru kiau visena nini. ¹⁷ Kieta Ntewa nene, naga ke narui naña naga pisir plan kieta li marua la nanua sumo, a naga ga naña kila la apimi ape moki pañisi e pogos naña amiyum̃ae korena ke ga garu Isip, a naga ga ke sina ga naña p̃ere plan la e pogos m̃arera nene, e kiena nam̃areraena keviu. ¹⁸ Ana naga sumon la amolue apa e yokorena, ana amiyal m̃a e yo nene pa tol kas lualima yam vari, ana yam moki naña e pogos nene ana apilopu m̃asila pan Ntewa, ana naga pe mligan la re nena poli. ¹⁹ Ana pogos naña la apimi atol purvanua nene Kenan, naña Ntewa pisaar pisape tañan van la, ana naga m̃ene plan lus la olua kiena ne li tañena la naña apimi asike e yo nene rui, ana siraunia ana mla porotano nene pan repita lala, la ape p̃arunia, ana lala apa

asu wawa asike ea. ²⁰ Siar e pogos naña apa garu Isip sumo, ana pimi m̃a pano-o tol pogos naña añasuņe la sina apa loyum̃a e kiela purvanua, tol kas pe suri tai sane ponotia vari lualima yam lima.

“Ana e pogos naña asu wawa asike e kiela porotano sanene, ana Ntewa pisir plan kiela suņe lala, naña asumon la a aliņere la, ana suņe la nene la amiyum̃ae m̃a sanene pano-o tol lala yaru maro nini, Navisawalena Samiuel. ²¹ Ana la apisawal asape la pe sinelan re si suņe la ne sanene poli, ana la apisa pa Samiuel asape naga lual re yaru tai naña naga kilia ve kiela řarin suņe keviu. Ana Ntewa kilologia Sol, narina ne Kis, pan la, naña naga pe lus kiena Pensiman, ana Sol naga pimi pe kiela řarin suņe keviu nasumo, ana naga pisuar la pano-o tol kas lualima yam vari. ²² Siraunia, ana Ntewa kilalua sina Sol, ana mligan Tepet kus lelana, ana Ntewa naga kekaran manene Tepet paņisi, naga pisayu sape ‘E Tepet nini, narina Sese, ana nepisu nesape netol yaru tai naña kiena řelaga torokin ruru nena ga kiau sitomena, ana nekilia nesape naga řisi na naga yum̃ae ga va sa naña in na sineunia.’ ²³ Ana Ntewa pisaar pan repita la nanua sumo sumo laa rui, sape řisi na naga werelua lus tai kiena ne yermarua Tepet nene, ana ligana naga van ita le Yu lala, ve kieta Natamaliaena, ana suri nene Ntewa kila pa e yaru naña Yesu rui.

²⁴ “Sumonia, pogos naña Yesu nene pe pimi

re poli wa, ana Yoane Nakeena sum̃a mlolog ke pan ita, sape ‘Amiu monar avilopu amiu, ana amiu monar ava e nakeena.’ ²⁵ Ana pogos naṓa Yoane nene lavis ga kila punu yum̃aena la naṓa Ntewa mla pan narui, ana naga sum̃a piun ke tan yeririna lala, pisape ‘?Amiu am̃ape in na nepe Navisaarena? Inu nevisa van amiu, in na pe nepe yaru re nena naṓa amiu asum̃a asuñate ke poli, peraga. Ana siraun inu, ana naga sum̃a pimi ke ne, a naga po naṓa po, a naga pe yaru wa manene laa, ana in na nepisu sane inu pe nemesmesu re naṓa neve yaru na kiena yum̃aena ga poli, inu pe netorokin re neva lavisi puna poli naṓa nowar plan kiena kulus nen lana.’ ”

Pol pisape yerkawa kiena ne le Yu lala, la ke naṓa am̃emar Yesu narui

²⁶ Ana Pol pisa pan la, pisape “Wolai lala, amiu laṓas naṓa ape le Yu ruru lala, naṓa am̃alivi e lus kiena Epraam, a amiu laṓas naṓa ape li taṓena lala, ana amlelaga ke e kiamimi Ntewa imimi le Yu lala, ana sineun nesape monar avisu kilalea avisave ita ke narui naṓa Ntewa mla visena na natamaliaena pan ita rui, kila nesum̃a neṓar ke pimi pan amiu ne. ²⁷ Lala nae Yerusalem amio kiela yerkawa lala, la pe apisu kilale re nena Yesu poli e pogos naṓa naga pimi, a pe apisu kilale re asape naga pe Natamaliaena poli naṓa li navisawalena la apisayu e Visena Wa la naṓa apuloyu silaga e Legiena Wa lala. Sanene,

ana pe apisu kilale re poli, naṣa la akila visena kiena ne navisawalena la moki apimi ape lelaga, komin naṣa la ke nene narui la ampliṣere kiela Navisaarena nene asape naga monar mare. ²⁸ La pe aṃal re nena suri tai poli naṣa torokin naga mare vanonia, ana la aṃareran pa Paelat vena naga monar taṃan visave la akilia awem̃aria. ²⁹ Ana la akila piowa ga pania taveve ga ya naṣa li navisawalena lala apisawal nanua sumo la rui naṣa asape ṣisi na yeririna la akila vania, vano vano awem̃ar naga e laki torovia, ana siraunia la akus tasnena pano, amligan ṃeke e puluve. ³⁰ Ana Ntewa tamalia ke sina ga naga petan marena, ³¹ ana e legiena laṣasia, moki li ṃa ga, ana naga sum̃a ṃalm̃alivin kiena yeririna lala naṣa sumo lala asu amio naga garu Kalele, a naṣa ataveve naga apami metava ma Yerusalem. Ana la naṣa apisu Yesu sa nene rui, nanagane la ke nene narui la asum̃a apisasawal ke pan yeririna lala asape naga mali sina petan marena.

³² “Ana nanagane, e yo nini, imimi lua mepimi pun amiu naṣa memla Lologena Wo nene pimi pan amiu. Imimi lua mepisawal pan amiu, mesape suri wo la naṣa Ntewa pisaar pan repita la na sumo, pisape ṣisi na kila van kiena yeririna lala, ³³ ana nanagane suri la nene apimi ape lelaga rui e ita narin mapila lala, a e ita li taṣena ṃena ga la naṣa temlelaga e naga. Ana ita tetol suri wo nene e ga e kieta pogos nini, naṣa Ntewa

13:28 Mat 27:22,23; Mak 15:13,14; Luk 23:21-23; Yoan 19:15

13:29 Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Yoan 19:38-42

13:31 Yum̃aena 1:3

mligan Yesu pimi tano e yomarava nini, ana tamalia ke sina ga naga petan marena.

“E Visena Wa, Yauena marana lua naga pisayu suri nene, naña sape

‘Kiau sisi, nepisu sane ãane ko opimi ope naruu, a nepimi nepe arimoña kemua lelaga.’ Yauena 2:7

³⁴ Ana e lepas naña Ntewa kila Yesu mali sina e marena, naña naga tañatete va sina ga e puluñili pogos tañena, e lepas nene ana visena lua na Visena Wa la apisa rui. E visena tai, ana Ntewa pisa sanini, pisape

‘Navisa ruruena wa la nini naña in na nepisaar pan Tepet sumo rui,

la asuñalu ñarera asike ga wa, ana nanagane nela van amiu narui,’ Ais 55:3

³⁵ ana visena na lua na lepas nene, sike sina ga e Yauena tai, naña yaru naña siria pisi pa Ntewa, pisape

‘Pisi na ko na tañatete okilia otañan kioma yaru wa visu marena,

pona tasnena menun pogos tai.’ Yauena 16:10

³⁶ “Ana visena la nini pe apisa re yermarua Tepet nanua sumo poli, komin naña sirauñ naña naga kila yum̃aena kiena ne Ntewa pan kiena yeririna la pano pano-o, naga mare ga, ana asin naga ñeke amio repina lala, ana tasnena mon ña pano menun. ³⁷ Ana visena la nini apisayu ga Yesu nini, apisayu naña naga tasnena pe pa piowa re sanene poli, naga Ntewa pisirlua sina ga naga mali sina.”

Pol sape naviewoena naga ñeke ga e Yesu

38 Ana Pol sape “Wolai lala, visae sanene, inu sineun nesape monar akilia ruru suri nene, sape e ga e Yesu nene, ana Ntewa sum̃a kila pan ita lua sape naga piewo punu kieta mlamulena piowa lala. 39 Navisaluaena kiena ne Mosis tařatete were plan ita lua vetan kieta řelaga na mlamulena viowa lala, ana ko ai, nařa visae olelaga m̃arera e Yesu, ana řisi na naga war plan kiom̃a řelaga na mlamulena viowa nene vetan ko. 40 Sanene, ana monar avisuar ruru amiu, komin nařa visae peraga, ana řisi na amiu ve sa nařa visena tai kiena ne navisawalena lala, 41 nařa naga pisa pisape
*‘!Amiu apisu ke ne! Amiu asum̃a apitalia kare suri wa lala,
 ana nanagane ga ne ana yoko avisu kilale ga na wa, siraunia amare.
 Komin nařa in na nesum̃a nekila ke yum̃aena tai likan amiu e pogos nařa amal ke ga wa,
 ana asum̃a apisavan ruru merarava pan amiu,
 ana amiu na pe sinemiun re alelaga e poli.’*” Ařa 1:5

Yeririna nae Antiok lala akekan visena nene kiena ne Pol

42 Ana Pol pisi pan la řisi, ana la apa vanua, ana yeririna la apimi apiun m̃areran tan Pol, asape “Imimi sinemimin mesape e Legiena Wa nařa pimi ke ne, ana řisi na amlua awasuře amiu si aimi, ana avian imimi re laa ga wa e suri la nene.” 43 Ana pogos nařa Pol lalua Panařas apano, ana le Yu la moki amio m̃ena ga yeririna tařena la nařa apimi sa ga ape le Yu la rui, apimi amiyaloro ataveve lalua apano nařa asape asun

re laa sane wa. Ana nalologena lua nene apisi amio la, ana apisa pan la asape la monar awasine manene laa Ntewa sane wa, a lala monar atařali nařa ava re laa loyuma e kiena lemamiena.

⁴⁴ Ana sa nařa la apisa pa Pol amio Panařas rui, e Legiena Wa tařena nařa sirau pimi, ana pulen ga le Yu lala, a pulen mēna ga yeririna tařena lala e pulkumali nene apimi sina lele taaga, nařa asape ayagogon Pol lologon Visena Wa kiena ne Ntewa. ⁴⁵ Ana pogos nařa yerkawa kiena ne le Yu lala apisu yeririna moki tařena la nene, ana apielue narui, ana la asuma apisa kare Pol, asuma apisa pan yeririna lala asape naga suma pisokan ke ga nene. ⁴⁶ Ana Pol amio Panařas lalua pe sinela kurkur re poli, ana lalua asuma apisi molmolue ga narui, a lalua kiela visena pa marera laa narui, a la apisa pan le Yu la nene, asape “Imimi mepisu mesape popon nařa Visena Wa kiena ne Ntewa nařa imimi mesuma mepisawal ke pan amiu, naga imi tol řesan amiu le Yu la sumo, sumon nařa tol yeririna tařena lala. Ana amiu na pe sinemiun re alelaga e poli, asuma akuwan plan kare ga pano, sa ga nařa amiu atařatete si akilia atol malena nařa ve uro re narui. Ana poga ga, teke ga e amiu, ana sanene řisi na imimi meva ga melologon va la nařa pe ape le Yu re la po la rui. ⁴⁷ Komin nařa Visena Wa tai pisa rui nařa imimi monar mekila sanene, nařa Ntewa naga pisa, pisape

*‘In na nepisirlua ko vena ovivaga sane kapi tai,
vena tegoli la nařa pe amlelaga re e inu poli
wa.*

*Pisi na ko okus kiau natamaliaena va tol yo punu
ga e yomarava.’ ” Ais 49:6*

⁴⁸ Ana pogos naña lala naña pe ape Yu re poli amloge visena nene, ana amloge po manene laa ea, la apisape “!Suwala, visena kiena ne Ntewa nene naga po naña po, imimi sinemimin pañisi wa!” ana lala naña lala lañas naña Ntewa pisaar la sape ñisi na la atol malena naña ve uro re, la ke nene narui naña amlelaga e Yesu e pogos nene. ⁴⁹ Ana siar e pogos nene, ana visena kiena ne Suñe sum̃a mlenlelein pa ñar make yo e lepas nene.

Le Yu la sinela kar Pol amio Panañas

⁵⁰ Ana le Yu la naña apielue apa apisu sira kawa lala na kiela yum̃a na leniena amio li nasumonena lala na pulkumali, ana apis pan la akila kare kiela sitomena lala, pano pano-o yerkawa la nene amiila yeririna la apa am̃enelua Pol lalua Panañas petan kiela yo. ⁵¹ Ana pogos naña lalua asum̃a apa ke narui, ana lalua akila kile tai pan la ne na pulkumali nene, lalua am̃evan puluyavi na mrapa naña sike e lolala lalua.

Ana lalua apetan yo Antiok, lalua apa atol pulkumali naña Ikoniam, ⁵² ana nalogena viu la naña asike garu Antiok, la sinela kekara keviu, a Ninuna Wa pimi pulemamaga ruru nenaga e la.

14

*Pol lalua Panañas, lalua amlologo e yo naña
Ikoniam*

¹ Ana e kumali naṗa Ikoniam, suri punu ga aṃalṃalivi sa ga naṗa Antiok narui. Lala aporu e yo nene, ana siraunia Pol lalua Panaṗas, lalua apa loyuṃa e yuṃa na leniena kiena ne le Yu lala, ana lalua amlologo. Lalua amlologo amio naṃareraena kiena ne Ntewa, ana yeririna la moki naṗa asike e yo nene, lala amlelaga e Nalologena Wo nene, naṗa lala ṗasia ape le Yu, a lala laṗas ape le Kris. ² Ana le Yu taṗena lala naṗa asuṃa ga, lala pe sinelan re naṗa alelaga poli, ana siraunia la nene apano akilayon naṗa avilonkare sitomena kiena ne yeririna taṗena lala naṗa pe ape le Yu re poli, la akila sinela la pimi kari la naṗa amlelaga mare ga na wa. ³ Suri ne nanene narui kila Pol amio Panaṗas, lalua asike e yo nene yam piavi la sane, vena akilali naṗa aiila nalelagaena lala. Ana pogos naṗa lalua asike amio la sanene, ana pe amaraun re la naṗa sinela kar la ke poli, ana la asuṃa amlologon Suṗe Yesu pan la, a apisayu kiena pupia lemamiēna pan yeririna lala. Ana Suṗe naga kila yeririna lala apisu kilale naṗa kiēla visena lala ape lelaga, komin naga taṃan pan lalua vena akila kile ve moki e yo nene a suri nailanena lala.

⁴ Ana yeririna lala na kumali nene la amliṗere la e ṗegas lua narui, naṗa laṗas akekaran le Yu lala, ana laṗas akekaran nalologena lua naṗani. ⁵ Lepas lua nene lalua asu ṃa apepeyun la sanene, pano-o ana le Yu lala amio li taṗena lala naṗa pe sinelan re si li nalelagaena la poli, amio ṃena kiēla yerkawa laṗasia, la ke naṗa

apisa ruru narui vena la asu nalologena la nene a akove mom̃ar la amare.

⁶⁻⁷ Ana nalologena lua nañani lalua amloge suri nene, ana apisu sane popon naña aure vetan yo nene, vena ava atapolou e yo tai. Sanene, lalua asum̃alu petan yo nene, apa e lepas tañena naña Likonia, ana lalua apa amlologon Nalologena Wo e lepas nene, amio kana pulkumali ne luwoka, naña lalua kiela kia sanini, Listra amio Tepe.

Pol lalua Panañas lalua amlogo garu Listra

⁸⁻⁹ Ana e narin pulkumali nene naña Listra, pogos tai ana Pol naga sum̃a mlologo ke pan yeririna lala, ana yaru tai pe laulu naga tom̃a tano, ana naga tom̃a miyagogon Pol. Yaru nene, siar e pogos naña naga paeme, naga pe mial re pogos tai poli, komin naña naga lana luwoka ga pulu.

Ana Pol pisu naña yaru nene sum̃a miyagogon ruru ke naga, a naga mlogelup̃ar naña sane yaru naña pe laulu ne naga sum̃a mlelaga e Yesu sape yoko naga kilia kila ruru lana luwoka. Ana Pol pisu manenea, ¹⁰ pio naga, pisape “!Laulu, ko oula ova metava, osum̃alun lam̃a luoka!” Ana yaru nene mloge Pol pisi pan sanene narui, ana naga pula pa metava veraga, ana naga sum̃a mial ke amio lana luwoka naña apimi am̃arera ruru narui.

¹¹ Ana pogos naña yeririna lala apisu suri nene naña Pol kila e laulu nene, la asum̃a apiovion e kiela visena, apisape “!Ake! !Kieta ntewa lala akus maran yeririna, apitom tano pun ita sa ga

yaru narui!” ¹² Ana la asikia Panañas, apio naga asape Susu, naña naga pe kia kiena ne þarina suþe kiena ne kiela ntewa lala, a amligan kia kiena ne Pol, la apio naga asape Emis, naña naga pe kia kiena ne yaru nawaren visena kiena ne kiela ntewa lala, komin apisu naña Pol naga sum̃a pisi manene laa sane taulu Panañas.

¹³ Ana vanua e mralaea na kumali nene, yum̃a wa tai m̃ana ne kiela ntewa nene, Susu, naga mon m̃a ga, amio kana yaru wa nena, ana yaru wa nene naga sitom sape kila ruru naña vena yeririna lala monar akila kuþaþaena van Pol amio Panañas, naña la asitom asape yaru lua nene lala ape kiela ntewa. Ana yaru wa nene kila la apitaþilin naña apanon aþure puluk lala apimi, ana apaia la e meme, vena awe moñar la e kove na yum̃a wa nene narui.

¹⁴ Ana Panañas amio Pol, lalua pe akilia re kiela visena poli, naña la asum̃a apisayu ke suri la nene, ana pogos naña lalua amloge ya naña asum̃a asitom ke naña asape akila, lalua amloge piowa paþisi wa. Nalologena lua naþani, lalua pe akekaran re nena naña yeririna la nene sinelan asape alotun lalua poli, kila sanene lalua apitolwowa m̃ala kulsota lala, ana lalua akiriri apano asum̃alu asike likan yeririna la nene, apionia, apisape ¹⁵ “!Avisaluþar la, avisaluþar la! !Ve akila re ve sanene van imimi! !Imimi lua mepe yaru ga sa naña amiu, pe mepe ntewa re poli! Mepimi ga memio Nalologena Wo, mepimin naña mevisawal van amiu monar aligan kiamiu þelaga marua la ne sanene sike na, amiu ve alen

re si va kamiu ntewa moki la naṣa amarmare ga ne. Mepimin mesape mevisawal van amiu naṣa Ntewa mali taaga ga naṣa sike na, a mesitom mesape mevilon amiu vania, naṣa naga ga naga sii sinapane, amio porotano, amio sive, a naga sii suri la punu ga naṣa asike e yo punu ga e yomarava nini. ¹⁶ E kas kiena ne teras la moki naṣa aṣaro apa rui, Ntewa naga taṃan naṣa yeririna lala na yomarava, sane amiu, la asuṃa amiyaloro ataveve ṣelaga la naṣa peve taṣena lala, a la pe akilia re naga poli, ana akila lotena sa ga naṣa la asitom apisape mesmesun naṣa akila. ¹⁷ Nepisu naṣa amiu akila sanene komin naṣa amiu pe akilia punu re naga po, ana e lepas naṣa puna, naga pe tapoloun punu re naga pan amiu poli, komin naṣa pogos punu ga naga suṃa kilologia naga ve torokaki ga pan amiu pisape naga pe lelaga, a naṣa kiena ṣelaga e amiu na po paṣisi. Naga ke narui naṣa naga suṃa kila ke kiena yua mloloru pitomi e yo yau, a naga ke narui naṣa naga suṃa kila ke suri punu ga akapuru e kamiu lokove la ne, lala aṣar kala kinas lala e kana pogos ruru nena napo. Naga ke narui naṣa naga suṃa kila amiu akekara a amiu amloge po keviu e kinanena wo la naṣa amiu asuṃa aṣar ke e kamiu lokove la nene.”

¹⁸ Pol amio Panaṣas lalua apisa visena la ne sanene ṣisi, ana lavis ga naṣa taṣatete akilia avisaluṣar yeririna la nene naṣa lala sinelan manene naṣa akila lotena van lalua nene pona akila kuṣaṣaena van la. Ana siraun naṣa la amloge visena kiena ne lalua nene, ana la pe

akila re si poli.

¹⁹ Ana siraunia, le Yu laḗasia naḗa aḗene Pol amio Panaḗas rui garu Antiok a e yo naḗa Ikoniam, ana nanagane la nene apimi aḗalivi ke sina ga narui e yo Listra nene. Ana la asuḗa asun pan le Listra lala, pano-o aḗure plan ke sina ga kiela sitomena lala pa pe taḗena ke sina ga, ana siraunia, ana lala apanon Pol, ana la akove naga pano-o apisu amape naga mare rui. Ana lala aḗurelua tasnena petan pulkumali pa vanua, akoan kare ga naga mon ḗa ga sa ga ne, ana la aḗasuḗe sina apano. ²⁰ Ana nalogena laḗasia apimi amligan ruru Pol, ana la asuḗa amio naga, ana siraunia, naga tavilo sina, ana naga pa sina uḗa amio la. Ana kolulagi, naga amio Panaḗas, lalua amiyal, lalua apa e narin pulkumali taḗena nene naḗa Tepe.

Pol amio Panaḗas, lalua apa sina, aḗasuḗe sina ga apa akome yo la nene

²¹ Ana garu Tepe, Pol amio Panaḗas, lalua amlologo, ana e yo nene la aḗere yeririna moki apimi amlelaga, apimi ape nalogena lala kiena ne Yesu. Ana siraunia, ana lalua amolue ke sina ga e yo naḗa Tepe, la asiar apa sina, ana lala ataveve ḗa ke sina ga mrapa naḗa la akom ea apimi. Sanene, la aḗasuḗe ke sina ga apa garu Listra, sirau, Ikoniam, yokorena apano aporu garu Antiok nae Pisitia. ²² Ana e yo make la nene, la apian ke sina ga nalelagaena lala, ana amla visena wo la pan la vena iila la, a la apisape “Pe suri korena naḗa pona ita tekilia tetol pogos ḗarera lala, pona yeririna la ve

moki akawe ita, ana naña ita teva loyũña e navesuñenena kiena ne Ntewa naga monar ve sa ga nene narui. Visae sanene, amiu ve amalumu re, ve aursu amiu re sina, ana asuñalu asuwawa m̃arera e Kristo pogos punu ga.” La apisa visena la ne sanene, kila nalelagaena lala la apuarar naviawaena m̃arera. ²³ Ana e kumali la nene punu ga, la apu ãarina ne yeririna la ãasia vena ave nasumonena la e ãegas na nalelagaena la veve taaga, ana lalua amonsilu ga vena alenwo la. Ana amligan la asike e limana ne Suñe, naña lalua amlelaga asape yoko naga iila la silaga.

²⁴ Ana la añasuñela sanene, ana la añaró e lepas na yo Pisitía, ãisi na apimi e lepas na yo Pampilia. ²⁵ E lepas nene, la amlologo e kumali naña Peka, siraunia la apito garo Atalia, garo losi, ²⁶ ana la akus waa, añasuñela si apa aporu garu Antiok, nanene e yo naña Seria. Nanene kumali keviu naña sumo rui, la amlenwo Pol lalua Panañas, apisape vena lemamienna amio navi-suarena wo kiena ne Ntewa naga sike amio lalua, ana la amligan plan lalua vena ala Lologena Wo avano. Ana nanagane narui, lalua akila make nena ga pupia yum̃aena nene ãisi, ana apimi si rui. ²⁷ Ana lalua apio nalelagaena lala vena la punu ga aimi lele taaga, ana lalua apisawal yum̃aena la pan la naña Ntewa miyum̃aen pan lalua, a lalua apisayu ruru pan la sanape naña Ntewa naga pietava pan la naña pe ape le Yu re poli, pisape la m̃ena ga akilia alelaga, a la akilia aviran la lele taaga e kiena nasuñenena.

²⁸ Ana lalua asu m̃ena tol kupario lua pona telu suri tai sanene amio nalelagaena lala garu

Antiok.

15

?Li nalelagaena viu lala la monar ataveve navisaluaena kiena ne Mosis pona peraga?

¹ Ana pogos naña Pol amio Panañas lalua asike garu Antiok wa, li nalelagaena lañasia na lepas nae Yutea, naña la ape le Yu, la apitomi garo e yo nene. A pogos naña la amlologo pa li nalelagaena tañena lala nae Antiok, la apisawal kiela navianena tai, asape “Visae amiu li nalelagaena lañasia, la pe ape ãaviu re poli taveve ya naña navisaluaena kiena ne Mosis pisa, ãisi na Ntewa naga tañatete tamalia la.”

² Ana Pol amio Panañas, lalua pe akekaran re nenaga visena nene poli, komin naña la akilia asape Lologena Wo kiena ne Suñe naga pe pisa re sanene poli, ana la apisi ñarera pan la nene, la apepeyu amio la nene yam piavi laa sane, vena akilali naña avisaluñar la vena ve avian wowen re si yaru la sanene.

Ana li nalelagaena lala nae Antiok, la asitom manene laa visena la nene narui, ana peraga, la apisu sane popon manene naña la avitetalia Pol amio Panañas amio ñena ga lañasia, la apa ma meta Yerusalem vena ava avisu li nalologena lala amio nasumonena lala, vena alogeli naña sane yerka wa la nene la asitom ke sanape e lepas na suri naña la apepeyu vanonia.

³ Naga narui, li nalelagaena lala apitetalia la apitove, apitove akome lepas la ne sane Ponisia, ãisi na apa Samaria, a e pulkumali punu ga

naña la apa akom ea, la asum̃a apiora amio li nalelagaena lala, a asum̃a asun amio la apisayu sanape naña apa atelivi e la naña la pe ape le Yu re poli, a apisawal Lologena Wo pan la, a sanape naña la moki apilon la apimi e Ntewa rui. A kiela navisawalena la nene la akila li nalelagaena lala la amloge po pañisi, amieluar Ntewa vanonia.

⁴ La akila liluen sanene pano pano-o, apito atol garo Yerusalem, ana la apa apisu p̃egas nen li nalelagaena lala, amio nalologena lala a nasumonena na sum̃are lala, ana la nene la akekaran naña apisu Pol amio Panañas lala, ana la apisa visena na worworen pan la. Sanene, Pol amio Panañas lalua apisawal m̃ena ga e la naña garu Yerusalem, apisape sanape naña Ntewa naga kila yum̃aena moki rui pa lalua naña lalua apa atol la naña la pe ape le Yu re poli, ana amlologon pan la, apisape visae la alelaga ga e Kristo, p̃isi na Ntewa naga tamalia la.

⁵ Ana pogos naña lalua apisawal suri la nene sanene, li nalelagaena lañasia naña ape le Yu, naña ape Varasi, la asum̃alu la apisawal ke sina ga kiela navianena nene, apisape “Popon visae la naña la pe ape le Yu re poli, visae la sinelan asape alelaga e Kristo, ana la monar ave p̃aviu m̃ena ga, a la monar ataveve m̃ena ga visena tañena lala na navisaluaena kiena ne Mosis, ana visae ataveve kieta p̃elaga ita le Yu la sanene, naga nene ana p̃isi na ita tekilia tevisa tevisave p̃isi na Ntewa naga kekaran la.”

Pupia viorena garu Yerusalem

⁶ Ana la asum̃a apisayu manene laa suri nene, kila sanene li nalologena lala amio nasumonena lala la apisa apisape monar akila viorena tai vena avisayuia. ⁷ Ana e viorena nene, la apisi manene pano pano-o kila Pita sum̃alu, pisi pan la, pisape “Wolai lala, amiu akilia p̃isi rui, nanua na Ntewa naga mligan inu vena in na nevaṽesan nelologon Lologena Wo va la naṽa pe ape le Yu re poli, ana nanagane ita tesum̃a temloge ke naṽa la moki asum̃a amlelaga ke e Kristo rui. ⁸⁻⁹ Ntewa naga kila sanene, komin naṽa naga pe mliṽere re la nene petan ita poli, ana naga pisu ke losinela lala maran taaga ga sa naṽa naga kilia ruru ya naṽa sike e losineta. Naga kila merarava pan ita sa naṽa naga kekaran vena la akilia alelaga ke e mrapa m̃a nenaga naṽa ita tesum̃a temlelaga ke ea, naṽa naga mla Ninuna Wa pan la, a naga kevan ke m̃ena ga losinela lala mekiki, komin naṽa la aṽasine naga, sa ke ga ita. ¹⁰ Ntewa naga kila po manene laa pan la rui, ana nanagane, ita laṽasia la sinelan asape akila ke sina ga m̃arera van la. Visae ita sinetan tesape tom̃areran la nene vena la awar suri urmi lala na kieta navisaluaena e m̃asila, sa naṽa la asum̃a apisa ke ne, sanene na piowa ne, ita tekilawo ke sina ga Ntewa ne. Repita lala la apisu sane navisaluaena nene naga m̃arera paṽisi wa, a ita m̃ena ga tepisu sane taṽatete yaru tai kilia logear kana visena ne la punu ga. ¹¹ Ana la amlelaga, a ita m̃ena ga temlelaga temio la, tesape ita punu ga towasine ga Suṽe Yesu, a tetol malena e naga,

pimi kom ga e kiena lemamiēna.”

¹² Ana la naṣa e viorena la pe apisi re si po laa rui, ana la asu puru, ana amla pogos na visena tai pa Pol amio Panaṣas, la sinelan asape aloge re si kile lala amio suri na ilanen lala naṣa lalua akila e nam̃areraena kiena ne Ntewa pa la naṣa pe ape le Yu re poli, pogos naṣa lalua apa atelivi pula.

Semes sikol kiela visena lala

¹³ Ana pogos naṣa lalua asunyu suri la nene ṣisi, Semes nene, naṣa naga pe kiela yerkawa tai garu Yerusalem, naga suṃalu sikol visena pa yeririna lala, pisape “Wolai lala, sineun nesape ayagogon inu sumo wa. ¹⁴ Ita temloge ga ṣisi na wa naṣa Saemon nene, naṣa Pita, naga pisawal ruru pan ita rui sanape naṣa Ntewa naga ṃalm̃alivi ṣesan pa la naṣa pe ape le Yu re poli, a naṣa naga pure laṣasia apimi ave yolai viu tai naṣa kiena kia sike ea. ¹⁵ A e Visena Wa, visena kiena ne kieta navisawalena lala nanua sumo, pisa pisape yoko ve sanene narui. Lala tai naṣa pisa sanene, naga Emos, naṣa naga pisawal visena kiena ne Ntewa tai, naṣa pisa sanini, pisape

¹⁶ *Ṣisi na, inu nowasuṣe inu sina neimi, neyum̃aen ruru si lus kiena ne Tepet nene naṣa mloru, vena mali sina.*

Naga sa ga yuṃa tai naṣa kekapili kar ga sike ne, ana ṣisi na nevisirlua sina.

¹⁷ *Ana ve sanene, yeririna taṣena lala naṣa pe ape kiau re poli wa, ṣisi na la akale inu Ntewa Namava,*

*a yeririna lala na purvanua punu ga na yomarava
nini,
naṗa nemligan kiau kia sike e la rui,
la aimi ave kiau yeririna.*

¹⁸ *Inu Ntewa Namava, naṗa nekila yeririna lala la
apisu kilale suri la nene siar nanua sumo
laa rui,*

kiau navisaarena sanene narui.’ ” *Amo 9:11,12*

¹⁹ Ana Semes pisi manene laa sane, pisawal kiena sitomena, pisape “E kiau navisuena, naga sanene narui. Pe pon re ita tekila yum̃aena m̃arera pona tekila kare manene la naṗa la pe ape le Yu re poli, naṗa la apilon la ga apimi puna ne Ntewa na wa. Pe pon re tevisave la monar ave ṗaviu poli, pona la monar ataveve kieta Navisaluaena sanene pona sanene. ²⁰ A ya ga naṗa popon ita tekila van la, naga sanini, sane ṗisi na ita tesiri m̃aki tai, tevisawal suri ve telu van la. Suri na tevisaṗesania, tevisave la ve akan re si tata la naṗa yaru taṗena la akila ke kuṗaṗaena ea pan kiela nono lala, la monar avaliania. A sur nalua, la ve akila re si ṗelaga viowa, sa naṗa kolau pona lau. A natelu, ṗisi na ve akan re m̃ena ga kuruta na suri mali, sane tata na suri mali naṗa kuruta pe mlau make re poli wa. ²¹ Yaru lala la asuṃa akilia make ke suri la nene naṗa pe mesmesun re naṗa akila po laa rui, komin naṗa Navisaluaena kiena ne Mosis naga suṃa pisa, a la asuṃa apulolua ke Navisaluaena nene a amlologon silaga e Legiena Wa lala e kiela yum̃a na lotuena e kiela pulkumali lala, siar nakonua rui pimi tol ṗane.”

Yerkawa lala nae Yerusalem la asiritam̃e pa la nae Antiok

²² Ana siraunia, la apisu sane la apisi toroki, ana li nalologena lala a nasumonena lala, amio m̃ena ga li nalelagaena la punu ga, la apisu sane popon aligan laṗas ava ke sina ga amio Pol lalua Panaṗas, ato garo Antiok. Ana la apisaar kiela yerkawa nayum̃aena lalua nene, Suta Paṣapas amio Saelas, apisape ṗisi na lalua nene atove.

²³ Ana la asiri m̃ena m̃aki tai vena lalua akilia alarar vitove, a m̃aki nene pisa sanini, pisape “Imimi li nalologena lala memio nasumonena lala nae Yerusalem, naṗa imimi mepe wolai memio amiu e Yesu, imimi mekekara paṗisi naṗa mevitawe amiu e m̃aki nini. Imimi mesiri m̃aki nini piṃasu, amiu na pulkumali nae Antiok, a e kana lepas naṗa Seria, a van amiu m̃ena ga e lepas nae Silisia, nanene na amiu la naṗa pe ape le Yu re poli, naṗa nanua sumo ana amiu na asike ga e yemalolo. ²⁴ Visena pam tol imimi ṗisi rui, pisape sumo, imimi laṗasia mepitoṃasu garo pun amiu, a la apian amiu asape amiu na monar ataveve kiamimi Navisaluaena imimi le Yu lala, visae peraga, ṗisi na Ntewa naga taṗatete tamalia amiu. Imimi mekilia mesape visena nene naga kila kare manene kiamiu sitomena la paṗisi, a kila amiu amloge piowa paṗisi, ana visena nene naṗa la apisa, imimi memninue ga, imimi pe mepisa re pan la mepisape la monar atoṃasu avian amiu ve sanene poli. ²⁵⁻²⁶ Ana kieta wolai wo lalua nene, Pol amio Panaṗas, naṗa lalua na pe asitom re kiela malena poli ana lalua asum̃a sinela urmin ga visawalen

kia kiena ne Suṣe Yesu Kristo, amiu apitetalia lalua nene apami apisu imimi vanon suri nene. Ana imimi mepiora vanonia, imimi mepisuveve-e pano-o, ana imimi mepranar mesape ṗisi na imimi meligan wolai ve lua e yo nini awar m̃aki nene, la amio Pol a Panaṗas la atom̃asu pun amiu. ²⁷ Lalua nene, Suta amio Saelas, ṗisi na lalua asunyu ruru manene laa van amiu, maran ve taaga ve sa ña nena naṗa imimi mesiriyu pan amiu e m̃aki nini. ²⁸ Ana e kiamimi navisuena, a e navisuena kiena ne Ninuna Wa m̃ena ga, imimi mepisu sane piowa naṗa imimi mom̃areran amiu vena amiu monar alogear kiamimi Navisaluaena imimi le Yu lala. Ana imimi mepisu sane suri laṗasia, naṗa imimi le Yu lala imimi yepemimi mavin paṗisi, a popon manene naṗa amiu m̃ena ga ve asu m̃a akila re, vena kila sane amiu akilia asu ruru amio arueta taṗena la naṗa ape Yu. ²⁹ Suri la nene, tai pisa sanini, pisape ṗisi na amiu monar alon tata naṗa yaru taṗena lala la akila kuṗaṗaena ea pan kiela nono la rui. A nalua nena, ṗisi na amiu ve akan re kuruta, pona tata na suri mali naṗa kana kuruta pe mlau re petan poli wa. A natelu nena, ṗisi na amiu ve akila re ṗelaga viowa lala, sane kolau a lau.

“Visae amiu aligan ruru make suri la nene, imimi mepisu sane ṗisi na wo vaṗisi van amiu punu ga. Pogaga, kiamimi visena e lepas nene ṗisi ga e nene.”

³⁰ Ana la amligan Pol a Panaṗas amio lalua taṗena nene, la apito garo Antiok. Pogos naṗa la nene aporu e yo nene, la apio ṗegas nen li

nalelagaena lala la apimi lele taaga, ana amla m̃aki nene pan la. ³¹ Ana la nae Antiok apulo m̃aki naṣani, ana la akekara paṣisi e visena wo la naṣa la nae Yerusalem asiri pimi pan la. ³² A lalua nae Yerusalem nene, Suta amio Saelas, lalua nene ape navisawalena, ana lalua asuṃa amlologon ke pa la nae Antiok, apisape la monar awasine manene ga Yesu silaga, ana lalua akila sinela la suṃalu m̃arera, e kiela visena wo moki naṣa lalua apisa.

³³⁻³⁴ La asuṃa apisi ke pan la sanene e legiena moki, ana siraunia, la nae Antiok la amligan lalua e kiela mrapa, la amlenwo lalua, asape “Sum̃arena kiena ne Ntewa sike amio amluoka.” Ana lalua aṣasuṣe sina apa ma Yerusalem. ³⁵ Ana Pol amio Panaṣas, lalua asike garo Antiok tol si kuṣar laṣasia, lalua asuṃa amiila yaru taṣena la naṣa la asuṃa amlologo a asuṃa apian ke yaru lala e Visena Wa kiena ne Ntewa.

Pol amio Panaṣas, lalua apeveyu

³⁶ Ana siraunia, Pol pisa pa Panaṣas, pisape “Ei, sanape, ṣisi na italua teva teyaliali ke sina ga arueta amio vineta lala e yo la nene naṣa italua teva temlologon Visena Wa kiena ne Ntewa e nanua ṣumo rui? Pisi na italua teva tevisu la li sane aṃa la asike sanape.”

³⁷ Ana Panaṣas pisape “! Po paṣisi ne, nekekanan paṣisi wa! Ana sineun manene nesape ṣisi na italua toure Son Mak nene imi temio.”

³⁸ Ana Pol naga sum̃a sitoṃal ke ga wa naṓa la amialiali la ṓesan sanene sumo, Son Mak nene naga purmatan la yam tai rui, nene garu Pampilia, naṓa pogos naṓa yum̃aena pe ṓisi ruru re poli wa ana naga ṓasuṓe ke sina ga pano. Sanene, Pol pisu sane, peraga, pe pon re Son Mak imi amio la ke sina ga e kiela yalena taṓena nene poli. ³⁹ Suri nene kila Pol amio Panaṓas lalua apeveyun la ruru nenaga, ana lalua amliṓere la narui. Panaṓas pa ṓere ga Son Mak, ana la ga lua apa akome waa, lalua apa amiyum̃ae garu Saepras, ⁴⁰ ana Pol naga pa kilalua Saelas. Ana li nalelagaena lala amlenwo lalua nene apisape ṓisi na lemamiēna a navisuarena wo kiena ne Ntewa sike amio la. ⁴¹ Ana lalua amialoro apa atelivi e lepas lua nene Seria amio Silisia, amiyum̃aen ke sanene vena akila ṓegas nen li nalelagaena lala la aimi aṃarera manene la sane.

Nanene sane pupia yalorena kiena ne Pol yam lua ne.

16

Timote ṃena ga pa amio Pol lalua Saelas

¹ Ana e kiena pupia yalena na lua nene, Pol pimi tol sina kumali lua nene Tepe, amio Listra. Ana e yo Listra nene, ana nalogena tai sike ea, nanene yaru ṃee naṓa Timote. Timote nene, anena pe sira re Yu tai, naṓa naga mlelaga e Yesu rui, ana arimana naga pe pe yere Yu re poli, naga pe yere Kris tai. ² Ana arueta lala nae yo kiena ne Timote, amio lala nae pulkumali

taṕena naṕa m̃eke lavis ga ne Ikoniam, la apisu naṕa Timote naga kila yum̃aena kiena ne Suṕe po paṕisi pan la. ³ Ana Pol naga sitom pisape were Timote va amio naga e kiena yalena nene, ana suri taaga ga naga piowa, naga ga naṕa Timote naga pe pe ṕaviu re poli, nanene komin arimana naga pe pe yere Yu re poli. Ana Pol naga kilia naṕa visae Timote taveve naga sanene, ana visae e yo ya naṕa la ava ea, ana yoko le Yu lala, avisaluṕar naga vena ve va re loyuma e kiela yuma na leniena lala, a yokorena la ve akekaran re aloge kiena visena lala. Ana komin suri ne na nene, ana Pol kila Timote pano ana la akila ṕaviu e naga, ana siraunia, la telu nene Pol, Saelas, a Timote, apano. ⁴ Ana pogos naṕa la asuma atelivi ke e kumali lala, la asuma apisalelein ke visena la pan nalelagaena lala, apisawal pan la e navisaluaena la naṕa nalologena a nasumonena nae Yerusalem la apisa e kiela viorena sumo rui, ana Pol lala apisa pan la naṕa monar ataveve visena la nene narui. ⁵ Ana pogos naṕa Pol lala asuma amiyalyal li laa a la apian ke ṕegas nen nalelagaena la sanene, kila sa naṕa ṕegas la nene asumaalu asu m̃arera ruru laa, a la apisu sane silaga naṕa nalelagaena lala apimi ape moki manene laa narui.

La asike garu Troas, ana Ntewa pis pa Pol e nam̃eniena tai

⁶ Ana Pol la asitom naṕa asape ava awar ro e kumali la ve moki e lepas nae Esia, ana Ninuna Wa pisaluṕar la vena la ve ava re avisawal Nalologena Wo e yo nene, kila sanene apa atol

ga e lepas na yo Prisia amio Kalesia. ⁷ Asum̃a apa ke sanene, ana pogos naña la apimi lavisi e lepas naña Misia, la akilali naña ato garo e lepas keviu naña Pitinia, ana pogos si tai, ana Ninuna ne Yesu pe tam̃an re pan la naña la ava sanene poli. ⁸ Ana lala apa aņaro ga e yo Misia nene, apa m̃a pano-o la atol kana kumali ne tai garo losi, kiena kia Troas. ⁹ Ana e yo nene, ana kolemallo, Pol naga momalio pisu sane yaru tai nae lepas keviu nae Masitonia e sive lepas ñas, naña yaru nene naga pimi puna, naga tagi pania, piun tania, pisape “Awis Mara, imimi sinemimin mesape ko oimi owar ro pun imimi, vena oiila imimi.” ¹⁰ Ana e poglis nene, inu Luk nesike m̃ena ga nemio la, ana pogos naña Pol naga pisawal naña naga pisu yaru nene pisi pania, veraga ga imimi mepanon makale mrapa vena mekilia meva mokusro yo meva Masitonia, komin imimi mekilia naña Ntewa naga pio imimi rui vena meva melologon Nalologena Wo nene van la.

Asike garu Piliņae, ana sira naña Litia naga mlelaga

¹¹ Sanene, imimi mokus waa, memligan yo Troas, meņure mepano-o metol purvanua nae Sametres. Ana imimi momomalio e yo nene, ana kolulagi, ana mepano-o metol lepas nae yo Masitonia, ana mepa ura e kana kumali nene Niapoles. ¹² Ana e lepas na Masitonia nene, pupia pulkumali taņena tai mon m̃a ga, naña naga m̃eke vatanon navisuarena kiena ne ñarin supe nae Rom. Kumali nene kiena kia Piliņae,

ana imimi memial mepano-o meporu ea. Imimi mesike e yo nene legiena lua pona telu, pano-o tol Legiena Wa. ¹³ Ana imimi memloge rui naña apisa apisape e Legiena Wa, le Yu lala nae yo nene la asum̃a akila ke lotena e yo na leniena tai garo e wii tai, e pulkumali lepas na vano. Ana imimi m̃ena memolue vena metoven mevisu la e yo nene, ana imimi mepa metotano mesun memio sira lañasia naña la asumo apitom asike e yo nene rui.

¹⁴ Sira la nene tai, naga pe pe Yu re poli, ana naga sum̃a m̃elaga e Ntewa. Naga pe nae kumali nae Tuatira, ana p̃uarar ke kiena pupia yum̃aena keviu tai, naga sum̃a p̃iliwilin kar ke kulmrae tai naña maran lavis malolo, naña po na po naña la amiyum̃aen e kiena yo. Sira nene, kiena kia Litia. Ana e pogos nene, Suñe pietava e kiena sitomena narui, ana naga m̃larar ruru visena la naña Pol naga sum̃a pisa pan la, a naga tarar m̃arera po e losinena. ¹⁵ Ana e pogos nene, Litia nene amio la naña e m̃ana um̃a, la punu ga apa e nakeena. Pisi, naga m̃areran imimi, pisa pisape “Visae amiu apisu sane nesum̃alu kemua m̃arera lelaga e Suñe, sineun nesape amiu aimi asu re garu m̃au wa.” Sanene narui, ana naga pure imimi mepa mesike e m̃ana um̃a.

Akuan Pol amio Saelas apa e yum̃a nakoena

¹⁶ Ana e legiena si tai, ana memio Pol mepitom sina e kiela yo na leniena, ana imimi mepitawe narin sira m̃ee tai e mrapa. Narin sira m̃ee nene, yeririna lañasia apulua naga vena yum̃ae kiela, ana ninuna viowa tai sike e naga, naña

apio asape ninuna ne lom̃ara, naṗa pe ninuna navisuen suri la naṗa aimi aṃalivi sirau. Ana yeririna la moki apimi apiun ke sira ṃee nene tan yerkawa lala, vena naga visawal van la sanape e kiela malena lala. Ana pogos naṗa sira ṃee nene pisawalia, ana la asu ṃa aṗar ke naiilaena pan kiena yerkawa lala, kila sanene ana pogos punu ga la asuṃa ataulu kilavaru moki na moki vanonia. ¹⁷ Ana imimi memial mepa laa sanene, ana narin sira ṃee nene taveve imimi naga sirau, naga suṃa piovion manene pan yeririna kar ga la punu ga, naga suṃa pisawal ke, pisape “!Ei, apisu ke ne! Yaru la nene la ape nayum̃aenen yum̃aena kiena ne Ntewa mali na metava manenea. La ke narui naṗa akilia avisawal mrapa na tamaliaena van amiu.”

¹⁸ Ana sirau, naga suṃa kila ke sanene pan imimi e legiena moki, kila Pol mloge piowa pano pano-o, tol pogos tai, ana naga sinena kar ninuna viowa nena, ana naga kira pa varau, pis pania, pisape “!E, toroki! Nepisa mesmesun pan ko, nesape e kia kiena ne Yesu Kristo, ko omolue tan narin sira ṃee nene nanagane.” Ana veraga ga, naga mligan narin sira ṃee nene naga pano.

¹⁹ Ana pogos naṗa yerkawa lala kiena ne narin sira ṃee nene apisu naṗa mrapa nene natauluen kiela kilavaru ea pimi piowa rui, la sinela kar Pol amio Saelas paṗisi. Ana la aṗure lalua nene apano asuṃalu ase marana ne naliṗereena lala nae Rom garu kumali. ²⁰ Ana la apisawal pan la, apisape “Le Yu la nene, la apimi e kieta yo, la akila kare ita manene laa na wa. ²¹ La asuṃa sinelan asape aṃareran ita vena taveve

kiela p̃elaga laṗasia, ana e navisaluaena nae Rom naṗa ita tesike vatanonia e yo nini, pe mesmesu re nena ga naṗa ita tekila sa naṗa la asuṃa apisa ke ne poli.”²² Ana yeririna la akila pupia ṃaagena, ana la akila kare Pol amio Saelas paṗisi, asitom asape asu lalua, ana naliṗereena la nene apisa apisape la avitolwowa kulgota ṃana lalua nene, ana awe la e laki.²³ Ana la aṃe kare lalua nene pano pano-o p̃isa, ana aṗure lalua apano akuan la apa loyuṃa e yuṃa nakoarena, ana apisaar ṃarera pan yaru na visuaren yuṃa nakoarena, apisape naga monar visuar ruru la, lalua ve aure re sina, visae peraga, ana yoko viowa vania.²⁴ Ana pogos naṗa yaru nene naga mloge visena nene, naga pure lalua nene apa manene loyuṃa, e yo ṃarera tai naṗa la apuarar ke yaru la naṗa ape p̃arṃarera paṗisi apa ea, a naga piar lala lala panon pupia laki naṗa ṃeke e yo nene.

Yemninu kululun yuṃa nakoarena nene

²⁵ Ana asuṃa pano-o tol kolemalo yepelilika, Pol amio Saelas lalua asuṃa amlen ke pa Ntewa e yauena wa lala, a yeririna taṗena la naṗa asike amio la e yuṃa nakoarena la asuṃa amiyaggon lalua.²⁶ Ana la amilan manene paṗisi, naṗa veraga ga, pupia yemninu tai pimi, kila yuṃa nakoarena nene miyuyuwawa make ga, naga kululun make kana nin kinakinas la punu ga. Ana la apisu mratava punu ga apietava, a sen punu ga naṗa apiarar limala lala a lala lala akekapil ga sa ga ne.²⁷ Ana yaru na visuaren yuṃa nakoarena nene naga tavolo, ana kiriri pimi

pisu mratava la punu ga pietava ga sike na, ana naga m̃ape la naṗa asike loyum̃a, la make ga apuretetai apava make rui. Ana suri nene kila naga marau paṗisi, ana naga mlalua kiena playu na mara, ana sinenan pisape yalm̃ar ke sina ga naga mare. ²⁸ Ana Pol naga pisu ke ne, ana pio manenea, pisape “!Ei, ko osuwa, ko ve okila kare ko re! !Imimi punu ga mesike ga wa!” ²⁹ Ana yaru nene naga pio sape awar kapi vivaga imi, ṗisi na naga kiriri pa loyum̃a e yo naṗa Pol amio Saelas asike ea, ana naga mloru pito tano e lan lalua nene, naṗa naga sinen kurkur na kurkur. ³⁰ Ana sirau, naga ṗere lalua na apa ke sina ga vanua, ana naga piun tan lalua nene, naga pisape “Ei, yerkawa luwoka, ana monar nekila ya naṗa ṗisi na nekus natamaliaena?”

³¹ Ana lalua nene apisa pania, apisape “Ko monar olelaga e Suṗe Yesu, ana otol nata-maliaena, ko omio la naṗa e mom̃a mratava.”

³² Ana la apisawal visena kiena ne Suṗe pania, a apisawal m̃ena ga pan la naṗa asike m̃ana um̃a, ³³ ana e ke e kolemalo ga nene, yaru nene naga kila ruru yepe sirorop la naṗa sike e yepena ne Pol amio Saelas, ana e ke m̃ena e pogos nene, lala akee naga amio la naṗa asike e m̃ana mratava.

³⁴ Ana naga ṗere lalua nene apa loyum̃a e m̃ana yum̃a, ana naga mla kinanena pan la, ana naga amio lala na m̃ana um̃a la asum̃a akekara na akekara, komin nanagane la am̃al Ntewa e kiela malena la narui.

³⁵ Ana pa tol kolulagi, ana naliṗereena lala amninue ke suri nene wa, ana la ato si tano, ṗisi la apitetalia kiela yeririna lala apimi apisawal,

apisape “Yeririna lua nene akilia amolue ga sane.”

³⁶ Ana yaru na visuaren yum̃a nakoena nene naga pimi pisawal pa Pol, pisape “Naliṣereena lala amligan visena pimi apisape amlua akilia amolue ga sa ga ne, sanene ana amiu aimi, ava ga sane. Ana ita ve tekila re si visena van ita vanon suri nene.”

³⁷ Ana Pol pisa pa la naṣani pisape “Ei, taṣatete ga, pe sa re nene poli. Imimi m̃ena mesike vatanon ṣarin suṣe nae Rom nene, a e kiena navisaluaena, naliṣereena la nene akila pe mesmesu re pan imimi nene poli. Pe am̃a re naṣa imimi mekila suri tai piowa poli, ana siraunia la am̃e imimi e marana ne yeririna lala, a akoan imimi mepa loyum̃a e yum̃a nakoena, ana nanagane la sinelan asape am̃ene plan vinaun imimi ga sanene. !Taṣatete ga, awasuṣe amiu ava avisa van la avisavenua la ke narui la monar aimi aure plan imimi e yo nini, a monar aimi avisa visena tai van imimi sumo wa!”

³⁸ Ana yeririna kiena ne naliṣereena lala amla visena nene kiena ne Pol aṣasuṣela si apano, ana pogos naṣa amlogeyu naṣa Pol amio Saelas, lalua m̃ena asike vatanon navisaluaena nae Rom, la amarau narui. ³⁹ Ana la apimi apisa visena laṣas pan lalua, ana aṣure la apa mrapa, apisape la sinelan asape lalua monar amolue e yo nene.

⁴⁰ Ana Pol amio Saelas, lalua aṣasuṣe la sina, lalua apa am̃aliviṣesan e yum̃a m̃ana Litia sumo, a siraunia, ana la apisu sina arueta lala, a la amla visena wo lala vena iilaar laena, a siraunia, ana lala amolue petan pulkumali nene.

17

Pol amio Saelas, lalua asike garu Tesalonaika

¹ Ana p̃isi na Pol amio Saelas, amiyaloro apano, ana akome pulkumali lua nene Ampipolis amio Apolonia, ana lalua apimi atol pulkumali nene, Tesalonaika. Pulkumali nene yum̃a na leniena kiena ne le Yu la tai m̃eke ea, ² ana sa naña Pol mon m̃a kila e yo punu ga naña naga pa ea, naga pa sikol la nae e yo nene, ana sum̃a pa ke loyum̃a amio la e kiela yum̃a na leniena, e pogos na leniena punu ga. Ana e Legiena Wa telu, naga kila sanene, a naga pisi yam moki amio la e ya naña Visena Wa naga sum̃a piania. ³ Ana Pol sum̃a pian la ea, a naga sum̃a pisawal meraravan po pan la pisape taveve ya naña Visena Wa pisa, ana mesmesu ga naña kiela Navisaarena, yeririna la akila viowa ga vania, va m̃a va m̃aga naga mare, ana siraunia naga monar mal sina e marena. Ana Pol pisawal pan la, pisape “Yesu nene, naña nesum̃a nepisayu ke ne, naga ke naña pe kieta Navisaarena narui.”

⁴ Ana lañas naña la asum̃a amiyagogonia, apisu asape visena nene pe lelaga, la amlelaga e Yesu, ana apimi e lepas kiena ne Pol lalua Saelas. Ana e yo nene, yeririna lañasia naña pe ape Yu re poli, la amlelaga e Ntewa rui, ana lala moki m̃ena ga naña amlelaga e Yesu narui, amio m̃ena ga li nasumonena kiena sira la moki.

⁵ Ana yerkawa kiena ne le Yu la pe akekara re poli, la apielue, ana la apisayu asape akilali suri tai. Ana la apa apisu p̃egas kiena ne p̃arkawa lala nae yo nene, ana ap̃ere lañasia naña apiowa

laa ga wa, ana apa aṗere sina yeririna la moki ana akila pupia ṗina ga nene, ana la apa akila kare ke pupia veveyuena e pulkumali nene na. Ana la aṃape Pol amio Saelas lalua asuṃa ke e yuṃa ṃana yaru tai, kiena kia Seson, ana la apanon lalua e yuṃa nene, vena awere la ava kumali. Ana la apimi atol yuṃa nene, ana la akila kare ruru nena ga, akilaroro kana mratava nena, ⁶ ana pe aṃal re lalua asu loyuṃa e poli. Ana apuarar ga Seson nene, amio arueta taṗena laṗasia, ana aṗere la apano asuṃalu ase marana ne li nasumonena lala na pulkumali nene. La apisi keviu, asape “Yeririna la nene naṗa asuṃa apilontapon ke kieta yomarava, la apa e yo taṗena la moki rui, ana nanagane la apimlein asike pun ita narui. ⁷ Ana yaru nene, Seson, naga ṗere la apa ṃana, ana la nene apiowa ga, asuṃa akilaroro ke navisaluaena kiena ne ṗarin suṗe nae Rom nene, Sisa. Sisa nene pisa rui pisape monar telotun ga naga, ana la naṗani asuṃa apisa ke asape ṗarin suṗe taaga ga na yomarava nini, naga yaru tai, kiena kia Yesu.” ⁸ Ana yeririna punu ga amio li nasumonena lala na pulkumali nene, pogos naṗa amloge visena nene, ana la sinela mimi, ana la asuṃa akiikii a asuṃa apisi piowa keviu manene la. ⁹ Ana li nasumonena la nene asape Seson lala la monar aligan pupia kilavaru tai sike pula, naṗa kila sane ṗisi na Seson la ve aure re si Pol imi sike amio la pog tai, visae peraga, ana la taṗatete si akilia awarmaran kilavaru nene. Ana siraun naṗa amligan kilavaru nene sike na, ana la ataṃan la apetan yo nene apano.

Pol amio Saelas, lalua asike garu Perea

¹⁰ Ana kolemalogā, ana arueta la nae e yo nene apa amligan vinaun ga Pol lalua Saelas e kiela mrapa, ana lalua apa sina metava e pulkumali tai, naña Perea. Ana yam si tai, lalua asum̃a apa ke loyum̃a e yum̃a na leniena lala kiena le Yu lala e yo nene. ¹¹ Ana le Yu make ga la nae e yo nene la apo, a nalogearena sike e la, lala pe sa re le Tesalonaika la poli, lala kiela sitomena la po naña la akilia amiyagogo ruru po e navianena kiena Pol amio Saelas. Ana legiena punu ga, sinelan manene asape avisuveve loyum̃a e Visena Wa kiena ne Ntewa, vena akirawal asape lalua apisa pe lelaga pona pa sanape. ¹² La akila m̃a sanene pano pano-o, pe yam piavi re poli, ana la asiar naña amlelaga narui, a nasumonena lala kiena ne sira yere Kris m̃ena ga lala amio yere Kris la moki, la m̃ena ga amlelaga.

¹³ Ana siraunia, visena p̃asupe sina pa tol le Yu la garu Tesalonaika nanua ne, ana sape nanagane ana Pol m̃eke mlologon ke m̃ena ga visena kiena ne Ntewa garu Perea, ana la sinela mimi sina. Ana apam ma metava Perea, ana akila kare ke sina ga sinena ne le Perea taņena lala vena kila la aveveyu van lalua, am̃enelua lalua avano. ¹⁴ Ana arueta la apisu suri nene, ana apisu asape popon aiila Pol naga vito sina ga garo losi vilaga wa, ana apisu asape Saelas amio Timote, lalua akilia asum̃a ga wa, lalua na poga ga. ¹⁵ Ana aņere Pol e kiena mrapa, apito garo losi, ana la akus waa tai ana apa atol pupia pulkumali naña Atens. Ana pogos naña amligan

Pol e yo nene ana la asape awasuṽe la sina, ana Pol pisa pan la pisape ṽisi na Saelas lalua Timote, la m̃ena ga luwoka monar ato garo puna vilaga ve viavi re, vena ayum̃ae sina ga lele taaga amio naga.

Pol sike garu Atens

¹⁶ Ana Pol sike garu Atens, sum̃ate ke Saelas lalua Timote vena lalua aimi, ana pogos naṽa naga pisuveve yo la um̃a e pulkumali nene, ana pisu ga naṽa yo pulen ga nono lala, ana suri nene miyur sinena paṽisi. ¹⁷ Ana naga sum̃a pa ke loyum̃a na leniena kiena ne le Yu lala, ana sum̃a kila visena la moki komin suri nene amio la a amio m̃ena ga li taṽena la naṽa amlelaga e Ntewa. Ana legiena punu ga, ana naga sum̃a pa m̃ena ga e yo metava na pulkumali, vena sun amio yaru ai naṽa visae naga lual e yo nene. ¹⁸ Ana garu Atens, ana pupia yum̃a lua naṽa na navianen namanmaruaena, naṽa yaru navianena la na yum̃a lua nene, a pio la asape le Epikuru, amio le Stoiki lala, ana la asum̃a apiora ke m̃ena ga amio Pol.

Ana laṽas nene, asum̃a apismumun Pol, asape “!Yaru naṽa pivis kaṽar ne, ana naga pe kilia ruru re suri wo tai naṽa kilia visa van ita poli.” Ana lala m̃ena ga laṽas, amloge naṽa Pol sum̃a pisayu ke Yesu amio nasum̃alena, ana la asitom ke asape nanene na yeririna lua nene, ana la apisa, apisape “Peraga, imimi mepisu mesape yaru nene naga sum̃a pisayu ke ntewa taṽena lala a ninuna taṽena lala na purvanua nae ga gare tai.”

¹⁹ Ana siraunia, le Atens la apio Pol asape naga va totano amio la e kiela pupia kumali, metava e pupia kunus nae yo nene, naŭa kiena kia, Areoŭakas. Ana apiun tan Pol, asape “Imimi sinemimin mesape ko otaŭali ovisayu navianena viu nene naŭa osum̃a opisawal ke pan yeririna lala, ovisa van imimi wa. ²⁰ Imimi mesum̃a memloge ke navianena nene pe taŭena ruru nena ga, ana sinemimin mesape mekilia suri la naŭa osum̃a opisa ke ne, ana kala kinas sanape.”

²¹ Ana pogos naŭa akila sanene, ana asum̃a ataveve ke kiela ŭelaga m̃arera tai, komin naŭa le Atens lala amio yeririna taŭena la naŭa asike e yo nene, ana la sinelan manene ga naŭa silaga, ana asum̃a aloge pona asun e navianena viu pona visena viu, pona sitomena taŭena lala pona lelagaena kiena ne yeririna lala.

²² Ana Pol sum̃alu se marala e kumali naŭa ma metava garu Areoŭakas nene, ana naga pisi pan la. Naga pisa pan la, pisape “Yerkawa lala nae Atens, nepisu sane amiu sinemiun manene laa nalotena lala, taulu naŭa yaru taŭena la sinelania. ²³ Pogos naŭa nesum̃a nemialoro ke e kumali nene, ana nepisu punu ga yo wa lala a wonta lala, a kiamiu nono la moki manene laa, ana pogos tai ana nepisu wonta tai naŭa ate siriena tai sike ea, naŭa pisape ‘Wonta kiena ne ntewa naŭa temninue naga.’ Ee, amiu amlenin ke ntewa nene, ana amiu apisa lelaga ga, pe akilia re nena naga poli, naga a ne. Ana Ntewa naŭa pe lelaga ga taaga sike na, ana naga ke narui naŭa sineun nesape nevisawal van amiu

vena akilia naga. ²⁴ Naga nene naga pe Ntewa keviu naña sii yomarava nini, a suri punu ga la naña tepisu sike ea. Naga na, naga pe Parin Suñe nae ma e peni, a pe Parin Suñe na yomarava nini. Naga na, naga pe su re nena e yo wa la poli, a pe su re e suri wa la naña yeririna ga la akila poli, ²⁵ a naga pe ãsine re yeririna poli, vena tevagania pona tevisuaria. Peraga, komin naña naga ke narui, naña naga mla malena, a mla yalua, a mla suri make ga pan yeririna punu ga. ²⁶ Ntewa ke na nene narui, naga kila yolai la punu ga añaalivi e yeririna na sumo naña naga siia, ana nanua nanua sumo laa rui, ana naga pisaar pogos punu ga a yo punu ga e maran yomarava nini, naña ãisi na yolai la nene akilia amal ea. ²⁷ Naga kila sanene naña kila sape ita punu ga, monar tesitoñal tesape ita monar telual Ntewa nene, ana kila ita tesuña tekian kare ga limata pa e yemalolo, vena topoporog welen kiena kapi vivaga. Ana popon naña tesitoñal ñena ga, tevisave Ntewa nene, naga pe su manene re koperin poli, naga moña ga lavisi pun ita ita make ga peve taaga. ²⁸ Yeririna na siriena kiamiu yauena lala la apisayu suri nene rui, naña lala tai naga pisa sanini, pisape 'Ita temat e naga, ita temial e naga, ita na e ga e naga silaga,' ana ta ñena ga tai pisa sanini, pisape 'Ita punu ga ita tepe kiena li viu lala.'

²⁹ "Ana komin naña ita punu nena ga tepe narina ne Ntewa nena sanene, ana pe mesmesu re naña tesuña tesitom tesape naga sa ga nono

tai naṗa liman yeririna miyuṗaen e kol, pona e selpa, pona e kilavaru, naṗa amiyuṗaenia taveve ya naṗa sike ga e kiela nasinenanena. ³⁰ Nanua sumo laa rui, e yemalolo, ana yeririna la pe akilia re suri poli, ana Ntewa sinen po pan la, naga pe pulo re kiela naviowaena la e pogos nene poli. Ana nagane narui, ana Ntewa pisawal mesmesun ga pan yeririna punu ga e yo punu ga, pisape monar avilopu la, ³¹ komin naṗa naga pisaar legiena rui, naṗa ṗisi na naga liṗere yomarava nini, ve sa naṗa torokin naga kila, a naga pisaar ṗena kiena yaru tai rui naṗa ṗisi na naga kila kiena yuṗaena nene. Naga kila suri nene merarava ruru pan yeririna make ga ṗisi rui, naṗa kiena yaru wa nena, aṗeṗar pa naga rui, ana siraunia Ntewa pisirlua ke sina ga naga mal sina.”

³² Ana pimi tol pogos nene, la asuṗa amiyagogon ruru Pol, ana pogos naṗa amloge naga pisayu pisape yaru tai mare, ana Ntewa kila naga mali sina, ana la laṗas apitalia kare naga vanonia, ana laṗasia apisa pania, apisape “Poga ga, toṗa sanene wa. Pona visae ṗisi na imimi mela pulmas tai van ko vena ko osunyu sina van imimi pogos tai yo.” ³³ Ana Pol pisu sane la nene yepel mavin yagogonen naga, ana naga petan la, ṗasuṗe sina pito garo tano, ³⁴ ana yeririna laṗas nae lele nene la amlalaga, ana asuṗa apimi akuspran la apa lele taaga amio Pol, naṗa lala yaru tai, naga pe yerkawa tai na kumali nae ruru nena Areoṗakas nene, kiena kia Tionisia, ana ta ṗena ga, naga pe sira tai, a naga kiena kia Tamaris, a la taṗena ṗena ga la laṗasia.

18

Pol sike garu Koren

¹ Ana siraun e suri la nene naña Pol kila garu Atens, naga purmatania, naga pa e pupia pulkumali tañena naña Koren. ² Ana e yo nene, naga m̃al yere Yu tai, naña naga pe yaru tai nae lepas nae Pontas, a naga pa sike ga e purvanua naña Italia, e kana pulkumali keviu naña Rom, ana nanagane, naga amio wona, lalua apimi ga asike Koren na wa, komin Parin Suñe Koltias nae Rom naga koven plan le Yu lala e kiena yo. Yaru nene, kiena kia, Akwila, a wona, kiena kia Prisila.

Sanene, Pol pa pisu lalua nene, ³ a lalua apisape popon Pol sum̃a amio la, la ayum̃aen re laa kilavaru sane wa, komin naña lalua amio Pol, la telu, kiela yum̃aena taaga, naña kiela yum̃aena nasuluen kanus na yum̃a. ⁴ Ana la amiyum̃ae m̃a sanene pano-o, ana e Legiena Wa lala, Pol naga sum̃a pa ke e yum̃a na leniena kiena ne le Yu la, a sum̃a kila ke visena la moki pañisi amio le Yu lala, a amio m̃ena ga le Kris lala naña asike ea, ana naga kila m̃a sanene pano-o taulu la moki.

⁵ Ana siraunia, Saelas amio Timote la apimi mare ga rau atol ga yo e nene na wa, ana e pogos nene, Pol naga tam̃an make kiena pog punu ga e yum̃aena kiena ne Suñe, naña sum̃a mlologo, sum̃a pisawal ke pa le Yu lala pisape kiela Navisaarena lelaga naña la asum̃ate ke asape imi, naga nane Yesu nene naña pimi rui. ⁶ Ana visena nene kila le Yu lañasia sinela kar Pol, ana la apisatam̃e kare naga pañisi, ana la akila m̃a pano-o kila narui pogos tai Pol kila

kile tai pan la, naṗa naga kululun plan yavi nae yo nene petan m̃ana kulsaket, naga pisa pan la, pisape “Visena lelaga kiena ne Ntewa nepisawal ruru pan amiu le Yu la rui. Ana visae yepemiu mavin logearena, sinemiun asape ava akokovio ga, nevisa van amiu sanini nesape kamiu kuruta naga sike ga e limamiu, pe su re si e lum̃au po laa rui. Siar nanagane, neligan amiu, ṗisi na neva nevisawal ga Lologena Wo nene va la naṗa pe ape Yu re poli.” ⁷ Ana Pol molue petan la e kiela yum̃a na lotuena, ana naga pa sike ga e yum̃a tai naṗa m̃eke ga e lepas nen yum̃a na lotuena nene. Yum̃a nene, m̃ana ne yaru tai naṗa naga pe pe Yu re poli, ana nanagane naga mlelaga e Ntewa rui, kiena kia Titias Sastas. ⁸ Ana nasumonena na yum̃a na lotuena nene e pogos nene, naṗa kiena kia Krispas, naga tai naṗa mlelaga e Suṗe Yesu, naga amio la ne e m̃ana mratava, a le Koren m̃ena ga la moki naṗa pogos naṗa la amloge visena lala kiena ne Pol, ana la amlelaga, a siraunia akee la.

⁹ Ana sirau, e yemalo tai, Pol momalio pisu Suṗe pisi pania, pisape “Pol, ko na ve omaraun re yaru, ana ova ga, osum̃a ovisawal kiau visena. Ve okila re naṗa yaru taṗena la akila ko omalumu, ¹⁰ komin naṗa in na nesike nemio ko. ṗisi na taṗatete yaru nae e pulkumali nene tai naṗa kilia su ko pona m̃ene ko, komin naṗa in na kiau yeririna la mokliu asike e yo nene rui.” ¹¹ Ana Pol sike e yo nene yam piavi m̃aga, pa tol kas taaga kupario orai, a silaga naga sum̃a pian ke visena kiena ne Ntewa pa yeririna lala.

Le Yu la aṗure Pol pa kumali

¹² Ana e pogos nene, ṗarin suṗe nae Rom naga mligan yaru tai vena naga ve suṗen lepas nen yo kiena ne le Kris la nene, a yaru nene kiena kia ne nanene Kalio. Ana e pogos nene le Yu la apisayuia ana la apiranari apisape la monar akila suri tai vena akila wo Pol naga ve lologo re sina, ana la apa atarar Pol, aṗure pa e kumali kiena ne Kalio nene. Ana le Yu lala apisawal pa Kalio amio kiena naliṗereena lalua, la apisape ¹³ “Yaru nene, naga suṗa kilali ke pisape were yaru lala vena ava alotun Ntewa e mrapa tai naṗa pe mesmesu re nenaga e lepas na kiamimi navisaluaena.”

¹⁴ Ana Pol suṗa sinenan ke pisape la navisatam̃een visena kiena ne la nene narui, ana naga pe pisi re poli wa, ana Kalio nene suwo marana, pisli m̃a pa le Yu lala. Naga pisa pan la, pisape “Le Yu lala, visae avisa van inu avisave yaru nene naga kila ṗelaga la naṗa piowa manene paṗisi, pona naga m̃e yaru tai, pona naga pinau, pona suri tai sanene, pogaga, pona nekilia neyagogon amiu yo. ¹⁵ Ana ya naṗa amiu apisa, nemloge sane pe pe suri re tai poli, pe suri korena ga nene na e kiamiu lepas navisaluaena amiu le Yu ga lala. Ve sanene, ṗisi na amiu ga avisuveve e naga, in na pe nekekaran re naṗa neyagogo e suri la nene poli pona nekila naliṗereena tai vanonia.”

¹⁶ Ana e visena la nene naga m̃ene plan la ke sina ga petan kiena kumali. ¹⁷ Ana suri nene kila narui la sinela mimi manene la sane, ana pogos naṗa la apa vanua, atarar kiela nasumonena viu

naṗa na kiela yum̃a na lotuena, naṗa kiena kia Sostinis, ana la asu kare naga paṗisi mon ga e mratava na kumali nene. Ana Kalio sum̃a pisu ke ne, ana naga pe sitom ṗele re poli, naga pe kila re nena suri tai pan la poli.

Pol sike Episas, siraunia pa si ma Antiok

¹⁸ Ana siraun e naga nene, Pol naga sike amio arueta lala nae Koren yam piavi towe laa sane, ana siraunia, naga mligan la, sitom sape va si Seria, a e pogos nene, Prisila amio Akwila, lalua amio naga. Ana la apito garo losi, e pulkumali naṗa Kenkria, ana e yo nene, Pol pisape awe vilṗarina. Naga nene komin naṗa naga kila navisaarena m̃arera pa Ntewa rui nanua sumo, ana nanagane, suri punu ga e navisaarena nene la ṗisi rui, ana la aṃe ga viluna e pogos nene na wa. Ana la amiai e waa tai, naṗa sum̃a pa ke garu Episas. ¹⁹ Ana pogos naṗa apimi atol Episas, la apa ura, ana Pol pisape ṗisi na Prisila amio Akwila la asum̃a ayum̃ae e yo nene sumo wa. Ana naga, naga mligan lalua, pa loyum̃a na lotuena kiena ne le Yu lala e yo nene, ana naga kila visena moki amio la. ²⁰ La akekaran naṗa asun amio Pol, ana la sinelan asape naga su re laa amio la wa vena la akilia avis amio naga, ²¹ ana Pol pisa pan la, pisape “Potena paṗisi, ana in na monar nowasuṗe si neva garu Seria sumo wa. Ana visae Ntewa naga kiena naliganarena visave neimi sina, ṗisi na ve ve piavi re, nowasuṗe si pun amiu e yo nini Episas.” Ana naga taaga mligan si la nene, kus waa pano.

²² Ana pogos naña naga pimi tol ke sina ga Seria, naga pa ura e pulkumali naña Sisaria, ana naga pa si ma metava Yerusalem. Pisi na naga pa m̃alivin p̃egas nen li nalelagaena lala, a siraunia, naga pitomi si garo Antiok. Nane, Pol kila make kiena pupia yalena yam lua nene narui.

Pol mial ke sina ga, yam telu narui

²³ Ana Pol pa sum̃a garu Antiok pano-o p̃isi, ana naga mligan si yo nene, naga p̃asupe si pa e pulkumali kar ga la punu ga e lepas nae Kalesia nene amio Prisia. Naga pa komli e yo la nene yam tai rui, ana naga pa ke sina ga vena iila li nalologena lala vena aviawa m̃arera la sane.

Apolos mlologo garu Episas amio Koren

²⁴ Ana pogos naña Pol pe pimi tol re si Episas poli wa, yere Yu tai pimi e yo nene, naga nae pupia pulkumali nene Aliksantrea. Yaru nene, kiena kia Apolos, naga pe yaru tai naña p̃arina po pañisi, naña naga kilia make visena la naña sike e Siriena Wa lala, a naga pe yaru tai naña mlologo po naña po. ²⁵ La apian ruru naga e mrapa kiena ne Supe rui, ana naga tam̃an kiena malena wetelu vena naga lologo pona vian ruru yeririna la e suri la e Yesu. Suri la punu ga naña naga pisa pe mesmesu pañisi, ana suri ga tai, naga pe mlogeli re poli wa naña apisape yaru la monar ava e nakeena e kia kiena ne Yesu, naga kilia ga nakeena naña Yoane Nakeena naga kila nanua sumo. ²⁶ Ana pogos naña naga sum̃a pa mlologo ke loyum̃a e yum̃a na lotuena kiena ne le Yu lala, ana naga pe maraun la re poli, naga pe sitom p̃ele re suri tai poli. Ana pogos

tai, Prisila amio Akwila, lalua amloge naña naga mlologo ke sanene, ana lalua amloge kilale sane yaru nene pe kilia ruru re suri lañas poli wa e mrapa kiena ne Ntewa, ana lalua aņure naga pa akilapian ruru si e suri la moki.

²⁷ Ana siraunia, Apolos naga sinenan sape va e yo kiena ne le Kris lala, garu Akaea, ana arueta lala nae Episas la apisa apisape po paņisi naña visae naga va sanene, ana la asiri mņaki tai pa li nalologena lala e lepas nene naña Apolos naga kilia war vano, vena la akekarana naña aurear naga sike amio la. A pogos naña naga pa tol yo nene, naga miila ruru la naña lemamiena kiena ne Ntewa kila la amlelaga rui. ²⁸ Naga miila la naña sane e marana ne yeririna lala, naga kipian la pisape sanape naña le Yu lala la akila pal mrapa, komin naña naga kipian la e visena la moki naña sike e Siriena Wa naña la apisa meraravan rui apisape Yesu naga pe Navisaarena kemua lelaga. Ana pogos naña le Yu la amloge kiena vianena la nene, la pe apisa re si suri tai poli.

19

Pol sike sina ga garu Episas

¹ Ana pogos naña Apolos pa sike ma Koren wa, Pol sumņa mialoro ke e kiena mrapa naña kom ke e lepas naña pa mņa metava e kunus lala, ana naga mlilu mņa mrapa nene pano-o naga pimi tol Episas. Ana e yo nene, naga pa mņalivin narin pęegas nen li nalelagaena la naña asike ea, ² a pogos tai, naga piun tan la, pisape “?Pogos naña

amlelaga e Yesu, amninu Ninuna Wa pimi e amiu e pogos nene, pona pe amninu re poli?”

Ana la apisatañe naga, apisape “?Ana Ninuna Wa ya nene? Imimi pe memlogeli re suri tai sanene poli wa.”

³ Ana Pol piun ke sina ga tan la, pisape “?Ana pogos naña akee amiu, amiu apisu sane naga nene na kana kinas sanape?”

Ana la apisatañea, pisape “La akee imimi, imimi mepisu sane sa ke ga e nakeena nene naña Yoane sumã kila ke nanua sumo.”

⁴ Ana Pol naga pian ruru la, pisape “Ee, naga nene naga poga ga, ana nakeena naña Yoane naga kila nanua sumo, naga kila pa yaru lala sane kile ga tai naña sane yaru la nene la apilon la rui, ana naga nene na kana kinasa na pe sa re naña amlelaga e Yesu po laa wa. Yoane naga m̃ena ga kilia m̃a suri nene, komin naña naga pimi sumo, a naga sumã pisa ke pa yeririna lala, pisape la monar alelaga van naña p̃isi na imi raunia, sane Yesu.” ⁵ A pogos naña le Episas la amloge naña Pol pisayu ruru suri nene pan la, la apisu sane popon la ava si e nakeena, ana la akeela e kia kiena ne Supe Yesu. ⁶ A e pogos nene, Pol pu p̃arila, ana Ninuna Wa pitomi e la, kila la asumã apisi ke kome visena tañena lala, a kila m̃ena la asumã apisawal ke m̃ena ga visena lañasia naña Ntewa mla pan la. ⁷ E kiela narin p̃egas nene, pe la moki re poli, la atol ga lualima taaga pa lua.

8 Ana Pol na sike garu Episas tol sina ga kupario telu, a pogos punu ga naga pa kila ke lotuena loyum̃a e yum̃a kiena ne le Yu lala, a naga kila ke visena moki pan la. Pogos tai, naga pe sitom p̃ele re poli, naga pisi m̃arera pan la, pogos tai naga peveyu pan la, a pogos tai naga tagin la vena aimi loyum̃a e nasũpenena kiena ne Ntewa. 9 Naga kila m̃a sanene pano-o, ana naga pisu nãpa peraga, la ape p̃arm̃arera ga, la pe sinelan re nena nãpa alelaga poli. Ana la p̃asia la asum̃a apisayu kare Mrapa Viu nene pa yaru tãpena lala loyum̃a e yum̃a na lotuena nene, ana Pol sum̃alu p̃ere plan si li nalogena lala, la amolue petan le Yu tãpena la nene, ana legiena punu ga la apa akila viorena a amlologo pa yaru lala e yum̃a na viorena kiena ne yaru nene Tiras. 10 Naga nene, Pol sum̃a kila m̃a ga sanene pa tol ke sina ga kas lua, ana kila sanene yeririna lala nae lepas keviu nene Esia, le Yu lala amio yaru tãpena lala, la punu ga amloge visena kiena ne Sũpe.

Yaru lãpasia la amlenpal ga e kia kiena ne Yesu

11 Ana pogos nãpa Pol sum̃a miyum̃ae ke sanene garu Episas, Ntewa miyum̃ae e naga, kila kile kerkeviu la moki ve na iilaen yeririna lala.

12 Visae narin kulmrae tai, pona kulsota tai, ana yaru la ãpar pimi Pol pilivili sumo wa, p̃isi na ãpar pano akila tol ga yepena ne li namaiena lala, a kulmrae la nene am̃ene plan kiela maiena lala, pona ninuna viowa la nãpa asike e la.

13 Ana e pogos nene, le Yu m̃ena ga lãpasia amialiali ke yaru lala, la asum̃a am̃ene plan ke

ninuna viowa petan la. La nene pe amlelaga re e Suḗe Yesu poli, ana pogos naḗa amloge sane Pol miyumũae ke sanape, la m̃ena ga asitom asape ḗisi na la akilali naḗa ayumũae e nam̃areraena na kia nene. Ana pogos naḗa am̃ene plan ninuna viowa, la apisi pania, apisape “Mepisa mesmesun pan ko e kia kiena ne Suḗe Yesu naḗa Pol sum̃a mlologon ke ne, pisape ko oure vetan yaru nene.”

¹⁴ Ana e pogos tai, m̃ee m̃ena ga laḗas sinelan asape akilali ve sanene. La nene, la olua nene la na narina ne ḗarin yar wa kiena ne le Yu naḗa kiena kia Skeva. ¹⁵ Ana la naḗani apimi amlenwo yaru tai naḗa ninuna viowa sike e naga, ana la apisi pa ninuna viowa nene vena ligania, ana ninuna viowa nene sinena kar la, pisape “Ee, nekilia m̃a kia naḗa Yesu, a nemloge ke m̃ena ga kia naḗa apisape Pol, ana amiu na ai? ! In na nemninue amiu nena ga, avisuar amiu!”

¹⁶ Ana veraga ga, yaru nene pula pimi pula, kila mara amio la su la pano pano-o, taulu la olua nene, kilapel la naḗa kilapel la pitolwowa make m̃ala kulsoḗa lala. Ana apurmatan yo nene aḗar kuruta paḗisi. ¹⁷ Ana yeririna la apisayu suri nene panoḗ tol le Yu lala amio m̃ena ga yaru taḗena lala, le Episas lala la punu ga amloge, a suri nene kila narui la sinela kurkur towe la sane, a kila narui amieluar kia kiena ne Suḗe Yesu pa laa sane.

¹⁸ Ana siraunia, la moki naḗa nanagane la apimi ape li nalelagaena la ḗisi rui, la apimi apisawal apisape la aḗar ke kimi, a la apisawal suri la naḗa la amiyumũaen ke e purkol. ¹⁹ A laḗas

naṗa ape purṑes nen kimi kemua lelaga, aṗar polo suri la naṗa amiyum̃aen ke amio la apimi lele taaga, sa naṗa kana tus ne lala, ana e marana ne la naṗa apisu ke e pogos nene, la akoven make ga pa e kapi. Tusi la nene moki paṗisi, ana pogos naṗa asitom̃al kana kilavaru ne la punu ga naṗa apul la e sumo, ana la apisu sane keviu paṗisi, taulu tenario na kilavaru moki paṗisi. ²⁰ Ana pogos naṗa suri la ne sanene pimi ṗarwowo ke yo, la apisu sane nam̃areraena kiena ne Ntewa naga sum̃a miyum̃ae ke m̃arera paṗisi, a la apisu naṗa visena kiena ne Suṑe naga sum̃a kulkululu pano taulu yaru la moki laa narui e yo punu ga.

Veveyuena keviu garu Episas

²¹ Ana Pol pisu kilale naṗa yum̃aena kiena ne Ntewa pa ke metava narui, ana naga m̃inukilale pisape naga m̃ena ga monar yum̃ae va re laa na wa, vena naga va telivi visuveveli sina ga lepas la nene Masitonia amio Akaea, gare Kris, a sirau, ṗisi na naga wasuṑe ke sina ga va Yerusalem. A naga pisaar m̃ena ga e pogos nene, pisape “A sirau naṗa nowasuṑe neva si Yerusalem, ṗisi na monar neyaloro si neva re laa na wa, monar neva m̃a neva m̃a netol ma Rom.” ²² Ana naga pisu sane ṗisi na naga monar su re laa yam ve plas laa sane sumo wa e lepas nae Esia amio kana pupia pulkumali nena naṗa Episas, ana yaru naiilaen lalua nene, Timote amio Erastas, naga mligan la asumo apa Masitonia.

²³ Ana e pogos nene, naṗa Pol sike gar yo naṗa Episas wa, ana pupia veveyuena tai molue e lepas na Mrapa Viu kiena ne Yesu. ²⁴ Suri

nene, kana purṣesia naṣa le Episas lala, la apisa apisape kiela ntewa, naga sira tai, kiena kia Atemis, a la amlotun ke kana pupia nono nena e kana pupia yuṃa wa nena. Ana yaru tai nae e yo nene, kiena kia Timitrias, naga ṣere yaru moki liu apimi amiyuṃae kiena, naṣa la asuṃa amiyuṃaen ke narin nono lala na yuṃa ṃana ne sira ntewa nene, la amiyuṃaen e selpa, a yaru la asuṃa apul ke tania, naṣa naga amio kiena yeririna lala la asuṃa aṣar manene kilavaru e paṣisi.

²⁵ Ana sirau, naga pisu yuṃaena naṣa Pol kila ke ne suṃa ṃe moṃar ke kiena yuṃaena nene narui, ana pogos tai naga pio kiena yeririna la nene, amio yaru taṣena la naṣa la amiyuṃaen ke suri la e selpa, ana pogos naṣa apimi lele taaga, naga pisi pan la, pisape “A, aulai, amiu akilia ṃa naṣa sane ita temali ke ga e kieta yuṃaena nene naṣa ita tesuṃa temiyuṃaen ke suri la e selpa. Yuṃaena ga nene kila na ita tesuṃa toṣar ke kilavaru laṣasia. ²⁶ Ana nesitom nesape amiu na amloge narui, pona ita laṣasia tepisu e kilamarata rui, naṣa yaru suri naṣa Pol nene naga suṃa pilon ke sitomena kiena ne yeririna la pa pe taṣena. Naga suṃa kila ke e nini, a suṃa kila ke ṃena e lavisin pulkumali punu ga na pupia kieta lepas nini Esia, naṣa naga suṃa pian ke yaru lala pisape nono la naṣa yaru miyuṃaen e limana, la pe ape ntewa re nena poli. ²⁷ Ana in na nepisu sane visena kiena ne yaru nene ṣisi na kila kieta yuṃaena vito tano vaṣisi, naṣa ṣisi na yaru la ve akekaran re si auli suri la naṣa ita

temiyum̃aen ke narui. A metavana, ita temio le Esia lala, amio m̃ena ga yeririna taṕena kar ga lala e yomarava nini, ita tesum̃a temlotun ke ntewa wo tanea tai nene naṕa Atemis, pona yaru nene sinenan pisape kovenlua kare naga yo, pona sinenan pisape kila m̃ana yum̃a wa imi ve suri korena tai yo.”

²⁸ Ana pogos naṕa naga ṕalelar kare kiela sitomena la sanene, kila la sinela mimi manene laa narui, ana la asum̃a apiovionia, apisape “! Atemis nae Episas naga po, tepinaia naga taaga-o!” ²⁹ Ana la sane am̃arera laa narui, ana la apa akila pupia m̃aagena gar kumali, ana apa atarar Kaias amio Aristakas, yere Masitonia lua naṕa amialoro amio Pol apimi asike e yo nini, ana la apurela, akiriri amio la apa loyum̃a e pupia lelen viorena nae Episas nene, a le Episas m̃ena ga lala apa amio la, apa akokonia yo nene ṕisa.

³⁰ Ana Pol m̃ena ga sinenan pisape va loyum̃a vena kilali naṕa visi amio pupia ṕina nene, ana nalogena nae Episas lala amaraun asape sa ṕisi awem̃arlaea, ana apisaluṕar naga. ³¹ A yerkawa laṕas na Lokol Kansel kiena ne le Esia lala, la ape erau ruru po amio Pol, ana la m̃ena ga amligan visena pimi, apiun manene pa Pol vena naga ve va re loyum̃a, akila sanene naga pe pa re si poli.

³² Ana loyum̃a e yo nene, yeririna lala la akila ke pupia m̃aagena paṕisi, la moki liu naṕa apisi veraga, laṕasia apisi pa sanene, laṕasia apisi pe taṕena, a la moki naṕa amninue nena ga sane am̃a akila ke viorena na ya wa.

³³ Ana le Yu lala la amaraun asape sa p̃isi yaru la asitom asape la ke naṗa la ape purṗes nen veveyuena nene narui, ana la asupon lala yaru tai, kiena kia Aliksanta, naga pa sum̃alu se maran yaru lala vena visli van la vena la ve sinela kar re le Yu lala. Naga kuan limana kila avarurula, ana la aṃape naga ke tai naṗa pe yaru na veveyuena narui. ³⁴ Ana siraunia, pogos naṗa la apisu kilale asape naga pe yere Yu ga tai, m̃aagena pe pito re nena tano poli, ana la asum̃a apio manene ke e kia kiena ne kiela ntewa naṗa sira nene, la asum̃a apiovion ke veraga, apisa apisape “!Kiamimi Atemis imimi le Episas lala naga po paṗisi-o! !Kiamimi Atemis naga taaga po paṗisi-e!” Ana la apio m̃a sanene pano-o tol mrae lua pe suri tai.

³⁵ Ana siraunia, suṗe kiena ne le Episas la nene sum̃alu se marala, naga kilali naṗa aimi amalumu sina pano-o p̃isi, ana naga pisa pan la, pisape “Yeririna nae Episas lala, ita punu ga tekilia ruru rui tesape kieta pulkumali nene, naga pe kumali keviu tai, a pe pulkumali wa tai. Ita ke narui naṗa tesum̃a tepisuar ke yum̃a wa kiena ne pupia kieta ntewa nene, Atemis, a tekilia tesape kieta lelagaena pe lelaga, komin nanua sumo verue ta nene mlai, ana kana pupia kilavaru wa nena mloru ma e peni pitomi, naṗa pe mloru re e yo taṗena la poli, mloru ga e ita rui, ana ita tesum̃a tepisuar ruru m̃a ga. ³⁶ Suri la nene tekilia rui tesape lelaga make ga, yaru taṗena lala taṗatete nena ga avisa karea. Ana sanene na, pe pon re tekila manene ṗarita

poli, popon tekilali naña tesu ruru ga tesu m̃aga.
³⁷ Ana e lepas kien la nene naña amiu aþure la apimi e nini, in na pe nemloge re naña amiu apisa apisape la apa apinaun suri wa tai e yuñã wa m̃ana ne kieta ntewa poli, pona la apiuelin kiena kia, ana visae ve sanene ita taþatete tekila suri tai va lalua nene e yo nini.

³⁸ “Ana visae yaru na kilaen selpa la nene, sane Timitrias lala, visae la kiela suri na visaen laþasia sike ga wa vena avisa van lalua nene, poga ga, kieta kumali la suñã ga, a kieta naliþereena la suñã ga, ana visae avisu ve sanape, la akilia aurela ava avis van la e kana yo nena. ³⁹ Ana visae amiu asitom avisave suri si laþas sike ga wa vena ita punu ga tevisuveve sina, poga ga, tekilia tevisuveve ga e kieta viorena si tai.

⁴⁰ “Naga nene, komin þelaga naña tekila ke nanagane, ita tepa manene laa narui. Pe pe suri re tai naña mesmesun tekilia tekila manene m̃aagena nene vanon poli, pona tekila naveveyuena keviu sanene vanonia, a visae peraga, pona þisi na yerkawa kiena ne le Rom lala la þisi na akoven ita e yuñã nakoena na wa vanon kieta yum̃aena na nanagane.”

⁴¹ Ana pogos naña naga pisa visena nene þisi, sitomena kiena ne yeririna lala pimi pa ruru ke sina ga po narui, ana naga kalo visena, naga pisa pan la pisape la akilia aviaþa ke sina ga.

20

Pol mialiali sina li nalelagaena lala garu

Masitonia a garu Kris

¹ Ana legiena si laḡasia, pogos naḡa pupia m̃aagena naḡa le Episas la nene akila, pito si tano, Pol naga pio nalelagaena lala apimi lele taaga, ana naga mla visena wo pan la vena asum̃alu m̃arera va laa sane, ḡisi na naga pisi maro pan la, ana mligan la, pa si garu Masitonia. ² Ana e yo nene, naga pa mial kome kana lepas ne lala, ana e yo punu ga naga sum̃a miila ke yeririna lala e kiena visena wo lala, ana siraunia, naga pa si metava ma Kris, naḡa kana pupia pulkumali nena, naḡa Koren. ³ Ana Pol naga sike e yo nene pano-o tol kupario telu, ana ḡisi na naga sum̃a sitom sape kome waa tai naḡa m̃eke pa rui, wasuḡe sina ga va garu Seria. Ana lavisi naḡa aure vano, ana visena pimi tol Pol pisape le Yu lala nae e yo nene, la asum̃a akila ke sitomena viowa tai vena akila van ia e pogos naḡa naga sum̃a m̃eke e mrapa komsusia, ana kila naga pe pa re si e waa nene po laa rui, ana naga mla mrapa piavi tai, naga mial ḡasuḡe si pa telivi garu yo Masitonia. ⁴ Ana e pogos nene laḡas apa amio naga, sane Sopata nae Perea, naḡa narina Piras, amio Aristakas a Sekantas, lalua nae Tesalonaika, amio Kaias nae Tepe, amio Timote, a amio m̃ena Tikikas a Tropimas, lalua nae Esia.

Pol lala asike garo Troas

⁵ Ana laḡas nene naḡa asike amio Pol, la asumo apano aporu garu Troas. ⁶ Ana Pol naga sirau pimi, ana inu Luk, nesikol inu sina nemio la garu Piliḡae, a imimi mekila Paḡagena Nakanena

kutarar e limana luwoka, ana naga pisa pan la, pisape “Ve aloge re viowa, ve atagin re naga, nanagane kiena malena p̃asuṽe si pimi e naga rui.”

¹¹ Ana Pol lala apa sina ga metava, ana la amla Kinanena Wa nene, siraunia la akinana, ana siraun nanene, la asun ke sina ga pano-o yemlagi, ana Pol mligan la pano. ¹² Ana e lepas na ninis yerñene nene, aṽar naga mali ruru sina amio apa um̃a, a la amloge po paṽisi naṽa Pol naga kila ruru naga pan la.

Pol lala asike mrapa vena awasuṽe la sina

¹³ Ana Pol naga pis pan imimi rui pisa pisape imimi mesumo mokom e waa, imimi meva mesum̃ate naga e pulkumali nene Asos, ana naga sirau imi, naga yali ga kom ura. ¹⁴ Ana imimi mepano metol garu Asos, ana naga sirau pimi, ana naga miai e waa, ana imimi punu ga mepano metol pulkumali naṽa Maetilin e narin purvanua tai.

¹⁵ Ana siraunia, imimi mekiriri si e legiena wetelu tai, mekiririn narin purvanua tai, kiena kia Kios, ana siraunia e legiena taṽena, metol e narin purvanua nene Samos, ana legiena taṽena sina, imimi metol e kumali nae Maelitas e purvanua keviu, ana imimi mepa ura e yo nene. ¹⁶ E pogos nene, imimi moṽaro ga yo Episas sanene, pe mepa re ura e poli, komin Pol naga pisu pisape pe pon re naṽa ita tokus pogos ve moki e lepas nae Esia nene poli, komin naga sum̃a sitom ke sape visae imimi mekilia mekila sanene,

ana popon moworu garu Yerusalem mesmesun pogos na Paḡagena na Yui Marua.

Pol naga sike garu Maelitas, naga pis maro pan nasumonena lala nae Episas

¹⁷ Ana garu Maelitas, Pol mligan visena pa garu Episas, naga pisape nasumonena nalotena lala aimi avisuia. ¹⁸ Ana siraunia la apimi, ana Pol pisa kiena visena maro pan la. Naga pisa sanini, pisape “Amiu, amiu akilia ruru inu rui, naḡa siar e pogos naḡa nepimi ḡesan e kieta lepas nini, naḡa Esia, pimi tol nanagane, nesuḡa nemio amiu pogos piavi paḡisi rui. Ana akilia ruru ḡena ga kiau ḡelaga a yum̃aena kiena ne Suḡe la naḡa nekila rui. ¹⁹ Akilia ḡa naḡa yum̃aena la nene, nekila ke naḡa kiau sitomena pito ga tano, a nekila ke ḡena ga amio wamarau, a nekila ḡena e pogos ḡarera naḡa le Yu la akila pan inu, naḡa ḡalivi e kiela sinemimiena lala pan inu. ²⁰ Ana akilia ruru ḡena rui, naḡa visena punu ga naḡa mesmesun navisaena, naḡa kilia iila amiu, visena la nene pe nemawan re naḡa nevisawal van amiu poli, pona pe nemaraun re naḡa nevian amiu e poli, nanene e poglis la naḡa ita tesike e yo metava temio yeririna moki lala, pona e pogos la naḡa netelivi ke e ḡamiu uḡa lala. ²¹ Ana nepis pan le Yu lala pona nepis pan la naḡa pe ape le Yu re poli, ana pe nesitom ḡele re naḡa nevisawal van la poli, ana nom̃areran la, nepisawal ruru nena pan la, nesape la punu ga monar avilopu la ava puna Ntewa, la monar alelaga e kieta Suḡe Yesu Kristo.

²² “Ana nanagane, nepa ke sina ma Yerusalem, pe nekilia re ya naṣa le Yu la yoko akila van inu poli e pogos naṣa noworu e yo nene, ana nemlogeluṣar e inu naṣa Ninuna Wa naga suṃa pure inu ke sanene, ana monar neva ga. ²³ Ana Ninuna Wa naga suṃa kila merarava pan inu rui naṣa e pulkumali punu ga la naṣa nepa ke ea, ana monar netol pogos m̃arera lala, a yeririna la asuṃate ke ga vena akoan inu neva e yum̃a nakoena. ?Sanene nepisu visae neva garu Yerusalem, pona ve sa ke m̃ena ga nene yo?

²⁴ Ana poga ga nene, komin naṣa pe nepisu re kiau malena naga pe suri tai poli, pona tasneu, vena monar nesitom manenea, peraga. Ana nesitom ke suri taaga ga, vena nekilia nekiriri m̃aga vano-o netol luas nen kiau yum̃aena naṣa Suṣe Yesu mligan sike e lum̃au, naṣa monar nevisawal Nalologena Wo na nalemamiena kiena ne Ntewa va e yo punu ga.

²⁵ “Ana nanagane, nekilia m̃ena rui, amiu naṣa nesuṃa nemiali amiu, naṣa nemlologon ke navesuṣenena kiena ne Ntewa pan amiu, nekilia naṣa amiu punu ga taṣatete si akilia avisu marau pogos tai. ²⁶ Visae amiu yaru tai naga pe mla re visena lala kiena ne Ntewa nene e kiena malena poli wa, naṣa nepisa pan amiu rui, ana yokorena naga va kovio, ana visae naga va kovio, kiena kuruta teke ga e naga, ana pe to re e inu poli, ²⁷ komin naṣa in na nepisawal mrapa pan amiu rui, ana pe nekilawan re sitomena kiena ne Ntewa pan amiu poli.

²⁸ “Ana amiu li nasumonena lala, komin naṣa

Ninuna Wa pisir plan amiu sa naña yeririna lala navisuarena sipsip lala na nalotena kiena ne Ntewa nene naña naga pul lua e tana ne narina, ana amiu na monar avisuar ruru amiu, a amiu monar avisuar ruru la nene. ²⁹ Ee, sineun nevisave nevisa van amiu, pogos naña nevetan amiu pa narui, ana nekilia m̃aga naña yoko lokul tetan lala aimi, akila kare kiamiu sipsip la vañisi, akilayon naña am̃enetetain la, ava aveve taaga. ³⁰ Ana nekilia nevisa m̃ena ga, nevisave siraunia, ana amiu yerkawa ga lañasia, ana asum̃alu, ana avisokan kar ga la ve moki vañisi, vena akilayon ga naña asape aurelua nalogena lala ava ataveve la ga. ³¹ Sanene, monar asururuia, a monar avisururuia, a monar asitom̃al naña ayuñae m̃arera ve sa naña nekila pogos naña nesike nemio amiu pano-o tol kas wetelu telu, naña pogos punu ga, e legiena a kolemalu, nesum̃a nepian ke yeririna lala, a nepisawal nena visena kiena ne Ntewa pan la, pano-o wamarau kekapili vanon la.

³² “Ana nanagane, pe su re si e lum̃au poli vena nevisuar amiu, nemligan amiu asike ga e limana ne Ntewa. A nemlen nesape yoko Lologena Wo na lemamienna kiena, naga sum̃a iila amiu, kila amiu asum̃alu m̃arera, a kila naña amiu m̃ena ga, akilia awar navisa ruruena wo lala naña Ntewa naga yokorena war sirau va kiena yeririna wa lala.

³³ “Ana sineun nesape asitom̃al m̃ena ga, pogos naña nesike nemio amiu, nesum̃a nemiyum̃ae korena ga sanene, a pe sineu sun re kiamiu suri wo la naña sane kiamiu kilavaru la poli,

pona kiamiu kulmrae lala. ³⁴ Ana pe nepisa re nesape avisuar inu e suri la nene poli, ana inu ga nepisuar inu e yum̃aena na lum̃au luwoka nini, a nepisuar m̃ena la naṽa amiyum̃ae ke amio inu e pogos nene. ³⁵ Ana e mrapa nene, a e ṽelaga taṽena m̃ena ga lala, nepian amiunia nesape popon ita teyum̃ae m̃arera teilla yaru lala naṽa yepela malumu, apisu ṽele narui, komin naṽa monar tesitoñal m̃ena ga visena kiena ne Suṽe Yesu tai, naṽa naga pisape ‘Visae ko otol kioṽa nalaena tai, ana ko ologe wonia, ana visae ko ola nalaena tai vano, ana ko ologe wonia va ve keviu laa sane, ana navisa ruruena sike e ko.’ ”

³⁶ Ana pogos naṽa Pol naga pisa visena la nene ṽisi, ana akinai, naga mlen amio la. ³⁷ Ana la asiar naṽa atag narui, ana la atalopan Pol, akulkalil e yepena, amlipalipa naga pano pano-o paṽisi, ³⁸ komin naṽa la asum̃a asitom ke kiena visena taaga ga nene, naṽa naga pisape ve avisu re si marana pogos tai. Kiena visena ga nene narui kila la sinela miye naga keviu paṽisi. Ana siraunia, la amiyal amio naga, aṽure naga pitomi si e waa naṽa imimi mokusia mokomkom ke ea.

21

Luk pisayu naṽa naga amio Pol lala, apa atol yo Yerusalem

¹ Ana imimi memligan la asike e yo nene Maelitas, ana imimi meṽere m̃ale, mepa mesmesu ga mepa metol narin purvanua naṽa Kos, ana imimi momomalio e yo nene. Yemlagi kolulag, ana imimi mepetan ke sina ga yo nene,

mepa m̃a mepa m̃a pano-o metol sina purvanua taṣena naṣa Rots, ana imimi momon sina, ana yemlagi kolulag, meṣure sina ga, mepa metol pulkumali nene Patara e purvanua keviu. ² Ana kiamimi waa nene naga pa tol ga yo nene, ana mepa ura. Ana pogos naṣa moṃal si waa taṣena tai naṣa ṣisi na va garu e yo nene Ponisia, ana memiai ea, aṣere m̃ale, ana mesike sina ga e kiamimi mrapa. ³ Imimi mekirir mepa m̃a sanene e sive keviu nene, va ko yotena ne, pano-o moṃal pupia purvanua naṣa Saepras, ana memligan sike ga e kiamimi lepas na ṣameli, ana mepa m̃a sanene mesape meva metol yo naṣa Seria naṣa sinemimin mesape meva ea. Waa nene ṣar ke tegaki la naṣa sape va ligan e pulkumali naṣa Taea, ana pogos naṣa mepa metol yo nene, ana mepa ura ea. ⁴ Ana mepa makale li nalologena lala e yo nene, ana siraunia, mesum̃a memio la pano tol legiena olua. Ana e pogos nene, la apisu naṣa Ninuna Wa pian la naṣa ṣisi na va ve sanape e Pol garu Yerusalem, a la apisi pania, sinelan asape avisaluṣaria asape ve va re si tol yo nene. ⁵ Ana Pol mninu e naga, sape monar va ga, ana siraunia, mepa sina e kiamimi mrapa. Ana e pogos nene, yerm̃ene lala a sira lala amio nin sisi lala, amiyal amio imimi, mepa vanua e kiela pulkumali, ana aṣere imimi sina mepito garo e kiamimi waa. Ana imimi punu ga mekinai tano e none, ana memlenwo imimi, ṣisi na metalopan la. ⁶ Ana memiai sina e kiamimi waa, ana la aṣasuṣela si apa um̃a.

⁷ Ana meṣure petan yo Taea, mepa metava

e pulkumali naṗa Tolimeas, ana e yo nene ana mepa mepitawe arueta lala, mesike memio la e legiena taaga nene. ⁸ Ana kolulagi, mepetan sina yo nene, ana mepimi metol pulkumali naṗa Sisaria, mepa ura ana e yo nene, mepa mesike e yuṃa ṃana yaru na Lologena Wo nene, Pilip, naṗa naga lala olua tai naṗa apisiriplan la ṗesania asape la aiila yuṃaena, nane garu Yerusalem. ⁹ Ana Pilip nene, narina na sira la vari asike uṃa, ana la pe atalopa re poli wa, ana la nene, yam moki liu naṗa Ntewa mla ke visena pan la, ana la apisawal pa yeririna la. ¹⁰ Ana mesuṃa memio la legiena laṗas ṗaro rui, ana navisawalena tai mligan yo Yutea pitomi tano e yo nene, yaru nene naga kiena kia Akaṗas. ¹¹ Ana naga pimi pun imimi, sinenan sape kila kile tai va Pol, ana naga mla kulmrae kiena ne Pol tai, ana pavinar e limana amio lana, ana pisawal pisape “Ninuna Wa pisa, pisape ‘Yaru naṗa naga kiena kulmrae nini, yoko le Yu lala garu Yerusalem, aviar naga ve sanini, a siraunia, akila naga va e limana ne la naṗa pe ape le Yu re poli, vena akila viowa vania.’ ” ¹² Ana pogos naṗa memloge visena nene, memio la naṗa asike e nene, metagin Pol, moṃareran pania mesape naga ve va re si metava ṃa Yerusalem.

¹³ Ana Pol pisataṃe imimi, pisa pisape “Ei, aulai, asuṃa atagi ke sanene, kila nemloge sane sineu sape wororo ga narui. Ana suri punu ga nene poga ga, visae le Yerusalem lala aligan inu e yuṃa nakoena komin kia kiena ne Suṗe Yesu,

ana naga poga ga, ana visae m̃arera m̃a sanene vano-o nemare, ana nekekara ga.”

14 Ana metaṗali naṗa mepisalup̃ar sanene pano-o, mepisalup̃ar ṗele ga, ana mepisa ga, mepisape “Poga ga, yoko monar ve sa ga naṗa Suṗe naga sinenania.”

15 Ana mesike sina legiena laṗas gar Sisaria nene, ana siraunia, mekila ruru ke sina ga kiamimi karo lala, ana mepetan yo nene, memial mepa metava ma Yerusalem. 16 Ana li nalologena laṗas nae Sisaria ataveve imimi m̃ena ga, ana pogos naṗa mepimi metol yo Yerusalem, ana aṗere imimi mepa e yum̃a m̃ana yere Saepras tai, vena mesike memio naga. Ana yaru nene, naga m̃ena pe nalogena ṗes tai naṗa amlelaga e Yesu sumo, ana naga kiena kia, Nason.

Garu Yerusalem, Pol pa pisu Semes

17 Ana pogos naṗa arueta lala apisu naṗa mepimi metol si yo Yerusalem rui, ana la akekara paṗisi. 18 Ana memono-o, yemlagi kolulagi, imimi memio Pol mepa meṗalivin Semes, ana li nasumonena taṗena m̃ena ga lala na sum̃are nae Yerusalem, la m̃ena asike e pogos nene. 19 Ana metalopan la, ana Pol pisi pan la, naga pisawal suri punu ga peve taaga la naṗa Ntewa kila pa rui m̃alivi e kiena yum̃aena, nanene e la naṗa pe ape le Yu re poli, naṗa naga pa telivi ke e kiela yo lala.

20 Ana pogos naṗa la amloge visena na suri la naṗa Pol naga pisawalia, kila sanene la amloge po manene la, la amieluar Ntewa vanonia. Ana e pogos nene, visena la moki m̃ena ga garu

Yerusalem kana Pol, ana la akilia m̃a suri nene, ana apisa pa Pol, apisape “Wolai Pol, ko okilia rui naṣa osape yaru la e nini la sane manu pe suri tai naṣa la amlelaga mare ga na wa, la nene ape le Yu ga lala, ana sa naṣa ko okilia, yeririna la ne sanene la akilia asum̃alu m̃arera manene la e kieta navisaluaena marua lala. ²¹ Ana lala amloge pa rui, naṣa yaru la asum̃a apisayu kare ko ke asape ko opa opiankare ga kieta lus la naṣa asike gare purvanua taṣena lala. La asape ko osum̃a opian ke la nene osape popon aligan rui navisaluaena kiena Mosis amio kala ṣelaga marua ne lala, ana asape osape popon manene m̃ena naṣa ve akila re si ṣaviu e narila lala. ²² ? Ana ṣisi na ita tekila ya narui, komin naṣa visena la nene kila la sinela kari ko manene pa rui? Ana nanagane, ve ve piavi re, ana ṣisi na monar la aloge m̃ena naṣa asape ko opimi osike pa e yo nini rui. ²³ Ana poga ga, ṣisi na ko okila ga ve sa naṣa ṣisi na mevisa van ko, komin naṣa mepisu pa mrapa tai rui naṣa okilia okila naṣa owe plan kiela sinemimiena nene. Pisi na monar okila ve sanene: e yo nene, ana imimi yeririna la vari naṣa nanua sumo, ana la akila navisaarena m̃arera tai pan Ntewa, apisape ṣisi na la avalia suri laṣasia va tol pogos ve sanene. ²⁴ Ana peni, la kiela pogos naṣa ṣisi na monar ava e Yum̃a Wa m̃ana Ntewa, naṣa vena la akila suri la e lepas na kiela navisaarena nene, sane leniena lala, amio nalaena naikikena, a suri la ne sanene, naṣa sane la akilia awe ke sina ga vilula lala. Ana mepisu mesape popon sane ko m̃ena ga ova omio la nene, ova osum̃a omio la e pogos naṣa la

akila suri la nene, ana popon m̃ena ga naṗa visae suri la punu ga naṗa la monar aul e pogos nene, ko ga ovisuvevea. Ana visae okila sanene, ana ṗisi na yeririna la avisu asape ko ope yaru tai naṗa osuṃa okekaran make navisaluaena kiena Mosis amio kana ṗelaga la na wa, ana ṗisi na la akilia asape visena naṗa amloge, naṗa pisayu ko, ana pe pe lelaga re poli. ²⁵ Ana e lepas kiena la naṗa pe ape Yu re poli, naṗa la amlelaga rui, ita tepisayu pa suri nene nanua rui, ana kieta visena la nene nanua tepisa ne, ana imimi mesiri pa e m̃aki tai pa pan la rui. Imimi mepisawal pan la, mepisape la monar avalia tata la naṗa li taṗena lala akila pa kuṗaṗaena ea pa kiela nono la rui, a la monar ve akan re kuruta, pona akan tata na suri mali naṗa kana kuruta pe mlau re poli wa, a yokorena la monar ve akila re ṗelaga viowa, sa naṗa la ataṗa lau, pona kolau.”

²⁶ Ana Pol pa kila ga sa naṗa la apisa, naṗa e legiena taṗena, ana naga ṗere la vari naṗani, ana naga pa kila nalaena naikikena amio la, a naga pa m̃ena ga loyumũa e Yumũa Wa m̃ana ne Ntewa amio la, vena loge asape ṗisi na kiela navisaarena naga ṗisi na va tol legiena ve via, ana ṗisi na monar la awar kiela nalaena navisaarena la veve taaga nene e legiena ya. Ana apisape visae legiena ve olua warovia, ana ṗisi na la asiar akila suri la nene.

Atarar Pol mon loyumũa e Yumũa Wa m̃ana ne Ntewa

²⁷ Ana e pogos nene, le Yu laṗas asike e Yum̃a Wa m̃ana Ntewa, la nene akom perina e lepas nae Esia la apimi, nanene e yo la naṗa Pol tetelivi e nanua sumo rui. Ana pogos naṗa legiena olua navisaarena kiena Pol la nene lavis ga ṗisi, ana le Yu la naṗa aṃal naṗa Pol m̃eke loyumũa e Yum̃a Wa m̃ana Ntewa. Ana la akila pupia m̃aagena, la apa atarar Pol, ana asunyu kare naga pan yeririna lala, ²⁸ la apion pan la, apisape “!Ei, ami le Israel lala, aiila imimi e yaru nene! ! Yaru ke nanene narui naṗa naga sum̃a pa make e yo punu ga, ana naga sum̃a pisa kare ke ita le Yu lala, naṗa ita yeririna wa kiena ne Ntewa lala, a sum̃a pian kare yeririna la pisape kieta navisaluaena amio kieta Yum̃a Wa nini, la pe ape suri re tai poli. Ana imimi mekilia m̃ena ga mesape naga ṗerevinaun ga yeririna laṗasia naṗa la pe ape le Yu re la poli, ana apimi loyumũa e yo wa na Yum̃a Wa nini. !Yaru nene naga ṗarnena kare manene Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa paṗisi, popon tekila suri tai vania!” ²⁹ Apisa sanini, apisape Pol ṗere yaru naṗa pe pe Yu re poli pimi loyumũa e yo wa, komin naṗa apisu Pol vanua e mrapa naṗa naga mial ke amio Tropimas naṗa nae Episas, naṗa naga pe pe Yu re poli, ana aṃape pona Pol ṗere naga pa loyumũa.

³⁰ Ana la asuṃa akila ke sanene loyumũa e Yum̃a Wa, ana m̃aagena nene naga pa m̃ena ga ṗar make yo la e pulkumali nene, ana kila yeririna taṗena la akiriri apimi. Apimi aṗuar kare ga Pol, ana aṗere naga pa vanua e Yum̃a

Wa nene, ana pogos naña la apa vanua rui, ana li wa la akotava ruru e kana mratava kerkeviu ne lala. ³¹ Ana pogos naña asum̃a aņere Pol pa ke naña asape awem̃aria, ana visena pimi tol yaru keviu kiena li na mara lala nae Rom naña asike garu Yerusalem, pisape pupia mara kapuru ke gare. ³² Ana yerkawa nene sum̃alu veraga, pio kiena yeririna lala, amio kiela yaru na mara lala, ana la akiriri apito tano e yo naña asum̃a akila ke pupia m̃aagena nene ea. Ana pogos naña yeririna la apisu apisape yerkawa na mara nene pimi tol yo nene, ana la amligan Pol, la pe asu re si poli. ³³ Ana yerkawa nene pimi, pisi pan kiena yeririna lala, pisape ava atarar Pol, ana aviar limana tai va e lala yaru tai, limana taņena va e lala yaru tai, aviar e sen. Pisi na naga piun tan la, pisape “?Ana yaru nene, naga ai? ?A naga kila ya ne pan amiu?”

³⁴ Ana yeririna la moki naña asum̃a apiovion manenea, laņasia apisape sanene, laņasia apisape sanene, pa m̃a pa m̃a ga yerkawa nene naga pe mloge kilale re si visena tai e lepas nen ya naña la asum̃a akila ke ne, ana naga pisa pan kiena yeririna lala pisape awere Pol wasuņe va e kiela kove.

³⁵ Ana pogos naña asum̃a apa ke e narin mrapa tai, ana mrapa nene ve tokak yokuskusun ga yeririna lala nene naña la asum̃a sinelan ke asape asu si Pol wa. Ana yaru na mara lala aņure ga Pol pano, ³⁶ ana p̃egas nen yeririna lala asum̃a asirau apimi, la asum̃a apiovionia, apisape “!Awem̃ar yaru viowa nam̃a! !Awem̃ar ga naga mare!”

³⁷ Ana la asuñña apano, ana lavis ga aimi atol mratava naña navaen loyurña e lokove kiena ne yeririna na mara la nene, ana Pol piun tan kiela yerkawa, pisape “Awis, ko otamñan inu neviun suri tai tan ko sumo wa.”

Ana yerkawa nene milan naña Pol pis kome Krik pania, pisape “!A, ana ko okilia ña naña opis kom e Krik! ³⁸ ?Visae ve sanene, nesitom nesape ko ope yere Isip nini naña pe yam piavi re poli naga tañali sape kila politik nene, ana naga ñere yeririna lala manu vari apa e kiena ñegas naweena yeririna nene, ana añure apa atapolou e yo korena. ?Ko na yaru ne na nene, ne?”

³⁹ Ana Pol pisatamñea, pisape “Ei, peraga, in na nepe yere Yu ke tai nini narui, ana in na nekilia nepisin visena nae Krik komin naña in na nae pupia pulkumali naña Tasas, e lepas naña Silisia. Ana in na sineun nesape neviun tan ko, naña ko otamñan nevisi ke ne va ñina moki la nene sumo wa.” ⁴⁰ Ana yerkawa nene tamñania, ana Pol suñalu su metava, ana kuan limana sape ava ruru la, ana la apimi apa ruru la nenaga pañisi. Ana naga pisi pan la, pisi nena ga kome visena kiena ne le Yu lala.

22

Pol pisi pa la naña asape aweñar naga mare

¹ Ana Pol pisi pan la, pisape “Wolai lala, amio ata lala, in na sineun nesape atamñan vena nekilali naña nevisa ruru suri make ga van amiu. Ayagogon ruru inu sumo wa.” ² Ana pogos naña la amloge Pol pisi ke pan la e kiela visena, naña

visena nae Epru, la apa ruru la narui, la sinelan asape aloge kiena visena.

Ana naga pisa, pisape ³ “In na yere Yu ga nini, sa ke amiu, a in na nepaeme e pulkumali naṣa Tasas, e lepas nae Silisia. Ana pogos na nepe sisi ke ga wa, in na nepimi e yo nini, e Yerusalem, in na yaru naṣa Kameliel naga pian inu, naṣa akilia ruru naga rui. In na netotano e lana, naga pian ruru inu e navisaluaena punu ga kiena ne kieta yermarua lala, pano pano-o inu towe nepimi nepe navianena tai na navisaluaena nene. A sane amiu nanagane, amiu asitom manene asape akila kia kiena ne Ntewa imi ve keviu, inu m̃ena ga, e pogos la nanua sumo, nekila yum̃aena kiena ne Ntewa amio kiau malena wetelu. ⁴ E pogos nene, inu m̃ena ga pe sineun manene re nenaga la naṣa ataveve ke Mrapa Viu nene poli, naṣa nesum̃a netetelivi ke sanene nakale ke la naṣa la asum̃a ataveveia, ana nesum̃a netarar la, a nesum̃a nokoven la ke apa e yuñā naloge viowaena, yerm̃ene lala amio sira lala. E pogos nene sineun nesape la monar amarmare ga, a sineun nesape kiela Mrapa nene monar p̃isi vilaga. ⁵ Suri nene, akilia aviun tan p̃arin yaru wa amio kiena nasumonena lala na kiena kumali, komin la akilia ruru inu naṣa nekila sanene. A e pogos nene, la asiri m̃aki laṣasia, vena kila sa naṣa nekilia neva nom̃ene yaru na Mrapa Viu la nene e kiela yo lala.

“Ana e pogos tai, nemla m̃aki tai sanene, ana sineun nesape neto garo tano Tam̃askas vena

netarar la nene e yo nene, vena neviar la e sen, ana neligan plan la awasuṽe si aimi e nini vena kieta yerkawa lala la ala nakoena van la.

⁶ “Ana e pogos nene, nemialoro m̃a nepa sane, ana tol kolpae, lavis ga netol Tam̃askas, ana nemilan ga naṽa pupia yomerarava tai pimi veraga tegoli yo naṽa nemial ke nepa ea. ⁷ Ana suri nene kila nemloru nepito tano e porotano, a nemloge visena tai, pisape ‘!Sol o, Sol o! ?Komin ya ne ko okila kare inu ke sanene sa naṽa osuṽa okila ke ne?’

⁸ “Ana nepiun tania, nesape ‘?Ana Suṽe, ko ko ai?’

“Ana nemloge naga pisi ke sina ga pan inu, pisape ‘Yesu nae Nasaret nene, naṽa ko okila ke piowa pania, nene inu ga ne.’ ⁹ Ana la naṽa asike varaun inu e pogos nene, la apisu pupia yomerarava nene, ana la pe amloge re pulgona nene naṽa naga pisi ke pan inu poli. ¹⁰ A siraunia, nepiun ke sina ga, nesape ‘?Ana Suṽe, ṽisi na nekila sanape narui?’

“A Suṽe pisa pan inu pisape ‘Ko osuṽalu, oyali ova ga loyuṽa Tam̃askas rui, a ṽisi na yaru tai iṽasu visawal van ko e yuṽaena la naṽa nemligan ruru ṽisi rui vena ṽisi na oyumuṽaeni.’ ¹¹ Ana nemloge visena nene, ana pe nepisu re si suri poli, komin pupia yomerarava nene kila kilamarau ṽala, ana la atarar ga luṽau, asumon inu e mrapa, mepa meporu Tam̃askas.

¹² “Ana pe yam piavi re nena ga, yaru nae e yo nene tai pimi pisu inu. Naga pe yaru tai naṽa naga pe yaru kiena ne Ntewa kemua lelaga, a naga mlogear kieta Navisaluaena, a

kieta le Yu lala nae e yo nene, la apisu naga sane naga pe yaru wo tanea tai paṽisi, a kiena kia Ananaias. ¹³ Ana naga pimi sum̃alu su lavisi pun inu, ana pisi pan inu, pisape ‘!Wolai Sol, nanagane, nesape kilamaram̃a imi wo sina!’ Ana e ke ga e pogos nene sa nena nene, ana nekilia nepisu kilale marana ne Ananaias nene. ¹⁴ Ana naga pisi ke sina ga pan inu, pisape ‘Ntewa Na Mava kiena ne repita lala, naga pisaar ko sumo rui, pisape ko ke narui naṽa ṽisi na ko okilia kiena nasitomwanena keviu tai, a vena ko ke narui naṽa ko ovisu kiena Yaru Mesmesu a ologe kiena visena. ¹⁵ Ntewa pisaar ko ṽisi rui, pisape ṽisi na ko ova ovisawal va yeririna lala e yo make ga, suri make ga la naṽa opisuia a omloge. ¹⁶ Ana nanagane ga ne, ita monar tekila suri tai sumo wa. !Monar osum̃alu, monar akee ko e kia kiena ne Yesu, ana kia ga nene kee plan kioṽa mlamulena viowa lala, oimi oikiki e marana ne Ntewa!’

¹⁷ “Ana siraunia, in na neṽasuṽe inu ke sina ga e nini Yerusalem, ana nepa e Yum̃a Wa ṽana ne Ntewa, sineun nesape nekila leniena. Ana pogos naṽa nesum̃a nemlen ke sanene, nemloge sane kiau sitomena pa kovio, ¹⁸ ana nepisu Suṽe pisi pan inu, pisape ‘Ovitaṽili, omolue Yerusalem vilaga, komin la nae e yo nini, visae ko osunyu van la e ya naṽa inu nekila pan ko, ṽisi na taṽatete nena ga alelaga e ko.’

¹⁹ “Ana nepisa pania, nepisape ‘Ana Suṽe, la akilia ruru inu ṽisi rui, amio ya naṽa in na nesum̃a nekila ṽesania. La akilia ṽaga asape inu ke ga narui naṽa nesum̃a netetelivi ke e yum̃a

lala nalotena kiena ne imimi le Yu lala, a nesum̃a nepuarar ke la naṓa amlelaga ke e ko. A la apisu ke rui naṓa in na nesum̃a nom̃e la nene, a nesum̃a nokotawe la ke e yum̃a nakoena, ana in na nesitom ke nesape la monar alelaga e inu sa naṓa nepe lelaga ga. ²⁰ A nanua ne, pogos naṓa kioṃa yaru nene Stipen, kana kuruta mlau, la akilia ruru po paṓisi naṓa asape in ke naṓa nesum̃a nemio la e pogos nene narui. Pogos naṓa la akoveṃaria, in na nemiila la, in na nepisuar ruru m̃ala kulkota lala. !La monar alogenu!’
²¹ Ana Suṓe pisa ga pan inu, pisape ‘Omolue e yo nini, sineun nesape neligan ko ova koperina vaṓisi, ovanon la naṓa pe ape le Yu re poli.’ ”

²² Ana pimi tol aora nene, la naṓa asum̃a amiagogon ke Pol la asum̃a amiagogon ruru ga, ana nanagane, kiela sinemimiena e naga pimi ke sina ga, la apisape “!E, popon aweṃar ga yaru na piowa lepa ga sanene! !Ita pe sinetan re yaru na sanene naga mali sike e yomarava nini poli!”
²³ Ana la asum̃a apiovion sanene, a la asum̃a atatanogin Pol e m̃ala kulkota lala, a la asum̃a akoven puluyavi na mrapa pa kar ga e yo punu ga. ²⁴ Ana yerkawa kiena ne yaru na kilaen mara lala pisape la aurelua Pol vetan ṓina nene va loyum̃a e kiela kove, a naga pisape alili re naga wa, la aṃareran naga vena alual li suri ya naṓa naga kila ṓina la sinela kari manene naga sanene.

²⁵ Ana pogos naṓa la apiar Pol ṓisi, la asape awe narui, ana Pol pisa pa kiela nasumonena tai,

pisape “?Sanape, mesmesun ga naṣa awe yaru tai sanene naṣa naga sike vatanon navisuarena nae Rom, a naṣa naga pe pali re kumali yam tai poli wa vena la aliṣere ruru naga, pona akilia awe ga naga sa ga nene?”

²⁶ Ana pogos naṣa nasumonena naṣani mloge naviunena kiena ne Pol nene, naga pisape ve awe re si naga wa, ana naga pa pisa kiela yerka wa veraga, pisape “?Ei, ṣisi na ko okila ve sanapen yaru nene narui? Naga sum̃a pisa ke pisape naga sike vatano e navisuarena nae Rom ne.”

²⁷ Ana yerka wa nene pimi si sape visu Pol, viun tania, visave “!Ei, ko na opisa ruru ke ne! ?Ko na osike vatanon navisuarena nae Rom, pona peraga?”

Ana Pol pisatam̃ea, pisape “Ee, in na sanene narui.”

²⁸ Ana yerka wa nene pisa pa Pol, pisape “?Ana ko na sanene na sanape ne? Naṣa in na sanini, in na nopul pupia kilavaru tai ne.”

Ana Pol pisa sanini, pisape “Pona ve sanene yo. Ana inu, ata na sa kemua nene rui, ana in na nepaeme, in na sa ke m̃ena ga nene.”

²⁹ Ana pogos naṣa yaru la naṣa asape awea amloge visena nene, akilia narui asape Pol naga pe yerka wa ta ne sanene. Ana la apur matan veraga, akilia asape taṣatete si awe naga narui, a yerka wa m̃ena ga nene, nanagane naga m̃ena ga marau li laa narui, komin naga yaru na kilaen mara nae Rom, ana naga kila piowa pa Pol rui naṣa naga m̃ena ga sike vatanon navisuarena nae Rom.

La aņere Pol pa e pupia kumali kiena ne le Yu lala

³⁰ Ana kolulagi, yerkawa kiena ne yaru na kilaen mara la nene naga sum̃a sinenan ke na wa sape popon sa kilia ya ne pe purņes nen veveyuena nene, ana naga pio yerkawa lala kiena ne yaru wa lala amio nasumonena lala kiena ne le Yu lala, pisape la monar asum̃ate naga gare kiela pupia kumali. Ana naga pisa pisape akila plan sen la e Pol, ana naga ŗere naga pito garo tano e kumali nene, naga mligan Pol sike likan la.

23

¹ Ana Pol naga tarlua marana pa metava tamaria yerkawa la nene, ana naga pisa pan la, pisape “Wolai lala, e kiau malena wetelu pimi tol ŗane, e yum̃aena punu ga kiena ne Ntewa naņa nekila, in na pe nemloge re suri tai miyur sineu poli, naņa pisape in na nekila pe mesmesu re poli. !Peraga rui!”

² Ana pogos naņa ŗarin yaru wa nene Ananaias naga mloge visena nene, naga sinena kari Pol paņisi, a naga pisa pan la naņa asike lavisin Pol sape alipa gona. ³ Ana Pol pisi towe laa pan naga narui, pisape “!Ei, ko ovisuar ko, yokorena Ntewa weñar ko na wa! Ko ototano ke e yo na kieta navisaluaena, e yo na naliņereen yaru, ana siraunia ko ke ga naņa okilaro si navisaluaena nene narui, naņa ko opisa osape la alipa inu sanene. Ko ope kulupopos ga na oteke ne.”

⁴ Ana la naña asike lavisi apisape “?Ei, ko osape poga ga naña ko opisa kare Parin Yaru Wa kiena ne Ntewa sanene, pona peraga?”

⁵ Ana Pol pisape “!Ke, lelaga o! Wolai lala, inu nemloge kiena visena, ana pe nekilia re si po laa rui, in na pe nesitom re si nesape naga pe Parin Yaru Wa nene poli. Ana sane amiu apisawal ruru pan inu narui, ana nekilia naña nepisa suri pe po re pan poli, komin Visena Wa kiena ne Ntewa naga pisawal ruru rui, pisape pe pe pon re ita tevisi viowa van yerkawa kiena ne kieta yeririna la poli.”

⁶⁻⁸ Ana Pol naga pe kilia re si ya naña yoko naga visa po laa rui, ana naga pisu sane la naña asike loyurña e viorena e pogos nene, la ãasia ape Varasi, a la ãasia ape Satusi. Pegas lua nene asurña apepeyu pañisi, komin Satusi lala apisa ke asape yeririna lala tařatete amal si vetan namarena, ana apisa suri la ne sane navisi lala, pona ninuna lala, apisape suri la nene, pe sur ta sa re nene poli, ana Varasi lala amlelaga e suri la nene. Ana Pol kilia narui, yoko visa sanape ne, ana naga pio yerkawa la nene, naga pisape “Wolai lala, in na nomolue ruru nena e lus kiena ne Varasi lala. Arimau lala la ape Varasi, a inu mēna nepe Varasi. Ana amio Varasi lala, in na nemlelaga naña nesape pogos naña yaru mare, siraunia, ana yoko naga kilia mali sina. Ana nesitom nesape nesurñalu nesu vamo e maramiu nanagane komin naña yaru

23:6-8 Mat 22:23; Mak 12:18; Luk 20:27; Yurñaena 26:5; Piliřpae 3:5

laṗasia asitom ke asape avis van inu komin kiau nalelagaena nene.”

Ana visena kiena ne Pol nene kila Varasi la naṗa asike e nene ana la asiar ke sina ga naṗa apeveyu amio le Satusi la naṗa asike ne, kila sanene la punu ga naṗa asike e viorena nene la amliṗere la ke sina ga. ⁹ Akila m̃a sanene pano-o, m̃aagena pimi keviu paṗisi, a siraunia, navianena laṗas e lepas na puna ne Varasi lala asuñalu, apisi m̃arera paṗisi, apisape “Imimi mepisu sane yaru nene naga poga ga, pe suri re ta naṗa ita tekilia tevisi van naga vanon poli. ? Ana ane kilia, pona pe lelaga ga naṗa ninuna wo tai, pona navisi tai naga pisi pan yo?”

¹⁰ Ana sinemimiena nene naga pano keviu laa narui, la asu m̃a asitom ke asape asulania, ana yerkawa kiena ne li na mara lala naga pisu sane piowa laa narui, naga maraun sape sa ṗisi la nene akarkare manene laa Pol, ana naga pitetalia kiena yaru lala apito tano, aṗerelua Pol petan yeririna lala, ana aṗere naga pa si e kiela kove.

¹¹ Ana siraunia, kolemalu, Pol pisu naṗa Suṗe suñalu sike ga lavisinia, naṗa suñalu pisi pania, pisape “Pol, ve omarau re. Ko opisawal ruru inu pan yaru m̃arera lala nae e nini rui, ana sineun nesape ṗisi na ko monar okila m̃a si sanene yam tai, naga nene garu Rom.”

Le Yu laṗasia asape akilali naṗa aweñar Pol

¹² Ana kolulag, le Yu laṗasia apim vinau ga lele taaga, vena avisayu ve sanape naṗa akilia aweñar Pol. Ana pogos naṗa amal mrapa ta

narui, ana la apisaar e kia kiena ne Ntewa naṗa aligan kinanena amio namunena lala, vano-o tol naṗa la monar aweṃar Pol sumo wa. ¹³ Ana la naṗa apiranar la e visena nene a naṗa akila navisaarena sanene, la ataulu yaru la lualima yam vari.

¹⁴ Ana siraunia la apano apisu yerkawa kiena ne yaru wa lala, amio nasumonena lala, ana apisawal suri nene pan la. Apisape “Imimi mepisaar ṃarera pan Ntewa rui, naṗa imimi mevalian kinanena punu ga vano-o tol pogos naṗa imimi mekilia moweṃar yaru nene. ¹⁵ Ana sinemimin mesape aiila imimi, naṗa amiu amio la naṗa e kieta kumali, amiu aligan visena vano van yerkawa kiena ne yaru na mara la nene, avisave naga were si yaru nene vato si garo tano kumali, avisa kotalia ga naga avisave asitom asape avisuveve sina visena la nene. Ana imimi mesuṃate ga e mrapa, a pogos naṗa atomi, moweṃaria, naṗa naga sike perinan kumali wa.”

¹⁶ Ana siraunia, narina ne vinena Pol tai, naga mlogewal naṗa asuṃa apisayu ke asape ṗisi na la akila ve sanene ve sanene, ana sisi naṗani pa mesmesu ga e kove kiena ne yaru na mara lala, pa pisawal suri nene pa Pol. ¹⁷ Ana Pol pio yaru na mara la tai, naga pisape “Ei, awis, ko oure yaru viu nene vano visu kiamiu yerkawa, naga kilia ke sur tai naṗa popon yerkawa nene naga monar loge.”

¹⁸ Ana naga ṗere mearu kiena ne Pol nene pa puna ne kiela yerkawa, pis pania, pisape “Pol naṗa sike garo e yuṃa nakoarena, naga pisape

noure kiena mearu nene inãasu visawal suri tai van ko.”

¹⁹ Ana yerkawa nene naga tarar limana ne yaru viu nene, ãere yapen ga pa sanene, ana piun tania, pisape “?Ana ko ositom osape ovisa ya ne van inu?”

²⁰ Ana mearu kiena ne Pol nene pisa plan pania, pisape “Ko opisus ke ne, yerkawa kiena le Yu lala apisirilua kiela sitomena ta rui, naãa asape awemãr meruou naãa, Pol. La apisa rui apisape yoko aligan visena inãasu van ko, asape la sinelan avisuveve re laa visena la nene e lepas nene wa, ana aviun tan ko vena peni, ana oure si Pol vitove garo e kiela kumali. ²¹ Ana pe pon re naãa okila sanene poli, komin naãa la asumã akila kokan ke ga nene. Apisa ruru rui apisape pogos naãa visae asike mrapplepa, ato ke garo tano, ana lala lualima yam vari nene awulan amiu, awemãr meruou nene. La nene apisaar pa Ntewa rui apisape yoko aligan kinanena amio namunena vano-o avisu naãa sane la awemãr naga ãisi, a la nene na asumãate amiu ke rui, vena visae otamãan naãa amiu ato si garo tano.”

²² Ana yerkawa nene, pisa pan mearu kiena ne Pol nene, pisape “Poga, ana nevisa mesmesun van ko, ve ovisawal re si van yaru tai naãa ko opimi opisawal suri nene pan inu. Ana potena paãisi, ko okilia ova si umã narui.”

Amligan Pol pano pan ãarin suãe tai nae Rom garu Sisaria

²³⁻²⁴ Ana yerkawa kiena ne li na mara la nene naga pio kiena yaru lua, naga pisa sanini, pisape

“Suri lala naña e lepas na yaru nene naña Pol, la apimi m̃arera pañisi. Nanagane, yoko in na neligan naga va e limana ne kieta p̃arina supe naña Vilikis, naña naga sike garo tano Sisaria. Amiu lua, akila ruru p̃egas tai na kieta yaru na mara lala, vena amiu akirakirava ruru wo e Pol, amiu aure naga vito garo tano. Amiu akilia aure yaru na mara la ve ponotia ve lua, amio la lualima yam olua naña la akus wosi, amio si la tol ponotia ve lua naña la awar pupia kalie na mara lala. Ana akus m̃ena ga wosi kiena ne Pol tai vena naga kilia va totano ea. In na sineun nesape aligan kotaña kolemallo, e pogos naña yemalolo rui.”

²⁵ Ana yerkawa nene siri m̃aki tai vena alarar amio la avano, naga siri sanini, pisape

²⁶ “Maki nini, inu Klotias Lisias, naña nesiri piñasu pan ko, P̃arin Supe Vilikis, naña ko ope yerkawa nae Rom naña ko opisuar ke kieta pupia lepas nene. ²⁷ Inu nekekara keviu naña nevitawe ko sina e m̃aki nini.

Yaru naña aṗere piñasu pan ko nene, kiena suniena nena sanini: sumo, le Yu lala nae e nini atarar naga, lavisi aweñaria. Ana siraunia, nemlogewal naña naga sike vatanon kieta navisuarena nae Rom, ana imimi mepato garo tano, ana meṗerelua naga petan limana ne le Yu la nene. ²⁸ Ana sineun nesape nekilia ya naña naga pe miasin suri nene, ana neṗere naga pito e kiela kumali keviu. ²⁹ E pogos nene, nepisu naña naga pe kila re sur tai naña torokin aweñar naga poli, pona ala nakoena

vania, ana nepisu sane la asum̃a apepeyu ke amio naga e ga e lepas na navisaluaena na kiela nalotena ga.

³⁰ Ana siraunia, visena tai pam tol inu, pisape apisayu rui a am̃al mrapa rui vena aki-layonli sina vena awem̃aria mare. Ana nepisu sane popon vena nevitetalia naga im̃asu pum̃a vilaga, ana nepisawal m̃ena ga pan la naṗa sinela kari naga, nesape la monar aim̃asu avisawal suri la naṗa la asitom ke asape aliṗere naga vanonia e maram̃a.”

³¹ Ana li na mara la akila sa naṗa kiela yerkawa nene pisa, ana kolemalo la aṗure Pol, ana pupia ṗegas nene amligan yo Yerusalem, apano atol yo garu Antipatris. ³² Ana kolulag nena, yaru na mara la naṗa amial ga, la aṗasuṗe la sina apa ma Yerusalem, ana la naṗa la akus wosi, lala amio ke Pol na wa, la apito ke sina ga e kiela mrapa, apito garo Sisaria.

³³ Ana pogos naṗa apimi aporu e yo nene amla m̃aki nene pa ṗarin suṗe nene narui, a siraunia aṗere Pol, apano amligan naga sike e limana.

³⁴ Ana ṗarin suṗe nene pulo m̃aki naṗani ṗisi, ana naga piun tan Pol, pisape naga pe yaru nae lepas nape. Ana Pol naga pisape naga pe yaru nae ga yo garo Silisia, ³⁵ ana ṗarin suṗe nene naga pisa sina, pisape “Ana poga ga, ita monar tesum̃ate ga yaru la naṗa yoko avis van ko, ana pogos naṗa aimi, ana nouarar visena nemio amiu.” Ana naga pisa pan kiena yaru na mara lala, pisape “Yaru nene naga kilia sike amio ita na wa e yum̃a marua m̃ana ne Ṗarin Suṗe

Erot nene, naŋa ita tesike e nanagane, ana amiu akirawo ruru naga ea.”

24

Le Yu lala la apimin apisape avis va Pol e marana ne Pilikis

¹ Ana Pol sum̃a ga sanene, tol legiena lima ŋarovia, ana siraunia, ŋarin yaru wa nae Yerusalem naŋa Ananias pitomi garo tano Sis-aria, naga amio nasumonena taŋena lala kiena ne le Yu lala, amiowar ke yaru na navisaluaena tai, vena naga visi kiela, kiena kia Tetalas. Ana la nene apa apisu Parin Suŋe Pilikis vena avisawal suri la punu ga naŋa la sinelan asape avis va Pol vanonia. ² Ana la apio m̃ena ga Pol pimi loyum̃a, ana Pilikis mla pog pa Tetalas vena naga kilia vietava e kiela visena.

Ana naga pisi pa ŋarin suŋe naŋani, naga pisape “Parin Suŋe Pilikis, imimi mekekara paŋisi naŋa mesum̃alu mese maram̃a ŋane, komin mepisu naŋa ko osum̃a opisuar ruru imimi po paŋisi. Siar e pogos naŋa ko opuarar ke yum̃aena nene, pimi tol nanagane, kioña manmaruaena naga kila sum̃are wo sike e purvanua nini, a ko osum̃a okila ke suri viu la moki vena iilaen yum̃aena e yo nini. ³ Sanene, mepisa potena keviu pan ko naŋa silaga osum̃a okila ke po pan imimi sanene. ⁴ Ana ko, kioña yum̃aena moki, pe pon re mekila kare ko e kiamimi visena la ve moki poli, in na sineun nesape neviun tan ko vena ko owo van imimi, oyagogon kiamimi narin visena tai naŋa plas laa ga.

⁵ “E lepas kiena ne yaru nene, mepisu sane naga pe p̃arkawa towe laa sane. Naga sum̃a telivi ke piora e le Yu lala e purvanua taṣena lala, a e yo punu ga naṣa naga pa ea, ana naga kila ke yaru la apiaṣa a apeveyu. A naga pe nasumonena na p̃egas kiena ne yaru la naṣani, naṣa apisape naga molue garu Nasaret, naṣa pona naga pe nalotena taṣena, pona visae peraga, la asum̃a akila ke ga politik yo. ⁶⁻⁷ A pogos naṣa yaru nene pimi sike garu Yerusalem, naga kila piowa pano pano-o p̃isa, naga sinenan pisape kila kare sur wa na kiamimi Yum̃a Wa nene, ana kila narui mepa metararia. ⁸ Visae ko oviun ga tania, p̃isi na okilia ologe sur la naṣa imimi mepisa naga pe lelaga nena ga.”

⁹ Ana pogos naṣa naga pisi ke sanene, le Yu taṣena lala la asum̃a asisilin p̃arila, la asum̃a apisa ke apisape “Naga ke nene narui, sa ke ga nene, lelaga p̃a.”

Pol pisataṃe la

¹⁰ Ana siraunia, p̃arin suṣe nene naga kira pisu Pol, naga mla pog tai pania vena naga kilia la kiena navisataṃeena. Ana Pol pisape “P̃arin Suṣe Pilikis, sa naṣa ko okila ṃa naliṣereena pan imimi e purvanua nini e kas moki p̃aro pa rui, in na nekekarana naṣa nesum̃alu nese maram̃a vena nekila kiau navisataṃeena. ¹¹ Nesape nevisa ga van ko sanini, in na nepa ṃa Yerusalem nanua ga ne. Visae oviun ruru tan yaru lala, p̃isi na olual naṣa sane in na nepa e yo nene vena neva ga nelen e Yum̃a Wa ṃana ne Ntewa, pe tol re legiena lualima taaga pa vari po laa wa. ¹² A

pogos naṣa nesike e yo nene, pe apisu re naṣa nekila suri tai poli. In na pe nepepeyu re nemio yaru tai poli, a pe nepisa re pa yaru lala nesape akila suri tai poli. E Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa, pona e yum̃a na leniena lala, pona e pulkumali e nape, ana in na pe nekila re nena suri tai poli. ¹³ A sur la naṣa apisa mare ga pan ko nanagane, apisape in na nekila sanene sanene, naga nene na visena na kiela ṗegas ga nene, ana la pe apisa re suri tai pan ko poli vena iilaen kiela visena nene, vena kila na ko ovisu sane kiela visena nene na pe lelaga.

¹⁴ “Ana sur taaga ga nekilia netam̃ania, nekilia nevisa van ko nevisave lelaga, in na nekila kemua naga nene. Sur nene, naga sa naṣa in na nesum̃a netaveve ke Mrapa Viu nene, naṣa la apisape naga nalotena taṣena. Ana naga pe sa re nene poli, komin naṣa e Mrapa nene, imimi mesum̃a memlotun ke Ntewa taaga ga, naga pe Ntewa kiena ne repimimi marua lala na sumo, a mesum̃a memlelaga ke ga e sur la naṣa kiamimi navisaluaena pisa, pona naṣa kiamimi navisawalena lala la asiria. ¹⁵ Ana taveve suri la nene, in na neṗasine ga Ntewa, maran taaga sa ke ga naṣa la m̃ena ga apisu ga naga, asape ṗisi na naga kila yaru la make ga am̃al ke sina ga e marena, naga nene na la naṣa la amesmesu e marana, a la naṣa la pe amesmesu re e marana poli. ¹⁶ Ana komin naṣa nekilia m̃a nesape ṗisi na Ntewa kila sanene, in na pe nesitom re nena nesape nekila ṗelaga viowa tai sanene poli, ana e pogos punu ga, in na noṗaryo paṗisi vena narin suri tai ve yur inu re pogos tai visave in na

nekila ke piowa e marana ne Ntewa pona e mara yeririna lala.

¹⁷ “Ana kas laṗasia ṗaro pa rui, in na nepa nesike e purvanua taṗena lala, ana siraunia, nanagane ga ne, in na neṗasuṗe inu ke sina ga nepimi Yerusalem. Ana yaru nae gare lala, la akuwan nalaena tai vena iilaen kiamimi yeririna lala nae Yerusalem, ana in na noṗar nalaena nene nepimi, neṗar pan la, a in na sineun nesape neva nekila ke m̃ena ga kuṗaṗaena laṗasia e Yum̃a Wa m̃ana ne Ntewa. ¹⁸ Ana pogos naṗa nesike e Yum̃a Wa, nekila kuṗaṗaena na ikikiena rui, ana la nene la apimi apisu inu. E pogos nene, pe yaru taṗena re la asike amio inu poli, a pe visena re poli pona m̃aagena re nena poli, peraga, ana siraunia, le Yu laṗasia nae Esia apimi, ana la ke nene narui naṗa asiar veveyuena nene. ¹⁹ Ana la nene naṗa ape purṗes nen sur nene, visae la asitom asape in na nekila sur tai piowa, ana popon visae la m̃ena asike amio ita e nini nanagane vena la avisawal li van ko, ana pe noṃal la re poli. ²⁰ Visae peraga, popon oviunli tan yaru taṗena la ne asike ne, ovisave pogos naṗa la aṗere inu nepa e kiela kumali, aṃal sane in na nekila ya. ?In na nekila ya ne pe mesmesu re poli, pona nepisa visena ya naṗa piowa? In na pe noṃal re poli. ²¹ Ana visena taaga ga naṗa nepisa, nepisa sanini, nesape: Inu na nepisu sane sinemiun asape avis van inu ṗane, komin ga kiau nalelagaena nene, naṗa pisape pogos naṗa yaru mare, ṗisi na, naga kilia mali ke sina ga.

Nepisa visena nene p̃isi, ana kila la ga asuñã apeveyu ke sina ga pan la.”

²² Ana Parin Suḗ Pilikis nene, naga kilia towe ñã sur moki rui e lepas na Mrapa Viu nene, ana pogos naḗa naga pisu sane veveyuena nene, le Yu lala amio Pol akila vanon ga sur nena ga la nene, ana naga kalo nena visena, pisape “Poga ga, p̃isi na ita tesuñã e nini sumo wa. Pisi na nesuñate ke ga yerkawa kiena ne yaru na kilaen mara la nene Lisias vena kom ma Yerusalem vitomi neloge ruru kiena visena nene wa, p̃isi na nela kiau naliḗereena van amiu.” ²³ Ana naga pisa pan kiena yaru na kilaen mara lala, pisape la atarar ga Pol, apisuar naga, ana naga pisape ve akila manene re ñarera vania, la monar atañan naga yaloro ñaga, a ve avisaluḗar re kiena erau lala vena aimi ayaliali naga avisuaria.

Pol pisayu Yesu pa Pilikis amio wona

²⁴ Ana Parin Suḗ Pilikis, naga wona sira re Yu tai, kiena kia Trusila, ana lalua nene la sinelan asape asun re amio Pol wa. Ana legiena laḗas ḗarovia, ana lalua apimi e yo naḗa Pol sike ea, ana aḗere Pol pimi pula, ana Pol pisi amio lalua, naga pisayu kiena nalelagaena naḗa e Kristo Yesu. ²⁵ Ana Pol mligan visena la moki la sane pan lalua, naga sitom ḗele la ga, naga pisayu sanape naḗa yaru monar kila ḗelaga mesmesu, a naḗa yaru naga monar kawe ruru kiena malena mesmesu, a pisayu ñena ga naliḗereena kiena ne Ntewa naḗa p̃isi na imi e Legiena Maro. Ana pogos naḗa Pilikis mloge visena la nene, naga mloge sane miyur manene kiena sitomena

pañisi, kila narui naga marau towe laa sane, ana naga pisa pa Pol, pisape “Poga ga, toroki narui. Ko ova si loyuma e nene sumo wa, ana visae nelual si kiau pogos tai, ãisi na neligan si visena viñasun ko.” ²⁶ Ana pogos naña Pilikis pisa visena nene, naga kiena sitomena viowa m̃ena ga tai toña ga, naña naga sitom ke pisape ãisi na Pol naga war kilavaru keviu tai vania, vena kilia visa va Pol visave Pol kilia molue sina. Ana kiena sitomena nene kila narui naga mligan luen ga visena panon Pol, a naga sum̃a sun amio naga yam mokliu. ²⁷ Ana naga kila m̃a sanene pano-o tol kas lua, ana naga ãisin kiena yum̃aena nene. Ana naga pe tam̃an re Pol molue si e yo naña apuarar naga sike e poli, komin naña naga sinenan pisape kila le Yu la akekaran naga. A siraunia, yaru tañena tai pimi kus lelena ne Pilikis nene, kiena kia Posias Pestas.

25

Pol pisape Sisa ga naga monar liñere naga

¹ Ana ãarin suñe viu nene Pestas, naga pimi garu Sisaria, pimin vena visuar kiena lepassia nene, ana siraun naña legiena telu ga ãarovia, ana naga pisa naña naga monar vavini visuveve yo ma metava Yerusalem. ² Ana pogos naña naga pa tol yo nene, ana naga piora amio yerkawa lala kiena ne yaru wa lala, amio yerkawa tañena lala kiena ne le Yu lala, ana apisa kare Pol pania. Ana am̃areran pania, ³ apisape visae naga sitom sape kila suri wo tai van la, ana lala sinelan naga ligan Pol wasuñe sina imi pula, vena la akilia aure

naga va kumali avis vania. La apisa sanene, ana la asum̃a asitomwan ke rui asape visae Pol imi, ana la ava asum̃ate naga gare, a vena awem̃ar ga naga mare ñeke mrapa komsusia. ⁴ Ana Pestas pisape “Poga ga, ana ve ve piavi re inu m̃ena nowasũpe sina neva garu Sisaria, nãpa la asum̃a atarar ke yaru nene sike ea. ⁵ Sanene, ana amiu yerka wa lãpasia, akilia ataveve inu teto garo ne, tevisu ve sanape. Visae yaru nene kila suri lãpasia nãpa pe mesmesu re poli, ana tekilia tekila kana visena nena e pogos nene.”

⁶ Ana Pestas sike amio la gar Yerusalem pe tol re legiena lualima yam taaga pa vari poli, ana naga pito si garo Sisaria, amio yaru lãpas nãpani. Ana e ga e legiena na siraunia, naga pa totano ke e kiena yo nalĩpereena, ana naga pisape avano aure Pol imi. ⁷ Ana pogos nãpa Pol pimi loyum̃a, ana le Yu la nae Yerusalem nãpa ataveve Pestas apimi, asum̃alu asu, ana asum̃a apisawal ke pupia suri viowa la moki liu nãpa apisape Pol naga kila, ana kiela visena la nene pe sum̃alu re nena ga.

⁸ Ana pogos nãpa Pol sinenan sape la kiena navisatam̃eena, naga tero plas ga, pisape “In na pe nekila re nena suri tai poli, nãpa nekilaro navisaluaena kiena le Yu lala, a pe nõp̃arnena kare re Yum̃a Wa nae Yerusalem poli, a pe nekilaro re m̃ena ga navisaluaena kiena ne p̃arin sũpe nae Rom poli, nãpa Sisa.”

⁹ Ana Pestas nene, naga sinenan sape le Yu lala la aloge wo e naga, ana naga sitom sape kilayonli kila ve sa nãpa la apisa pania, ana piun tan

Pol, pisape “?Sanape, pona popon neure ko teva nevisi ga van ko ma kumali nae ma Yerusalem, ana yoko ko osum̃alu sina ga ose marau e yo nene yo?”

¹⁰ Ana Pol pisatam̃ea, pisape “Nanagane, e yo nini, in na nesum̃alu rui nesike e maram̃a, ko yaru naliṗereena navisaluaena kiena Sisa nae Rom. Visae suri nakilaena tai van inu, ana yo ke nini narui naga mesmesun ga naṗa ko okila. ?Ana yoko nevavin si ya ne ma Yerusalem ne? Ko opisu kilale rui naṗa e lepas kiena ne le Yu lala, ana pe kiela visena tai sum̃alu re nena e inu poli, peraga. ¹¹ Ana visae ko opisu nekila suri tai piowa torokin naṗa monar nemare vanonia, ana poga ga nene, in na pe nekilayonli re naṗa noure vetan poli. Ana visae la nene, pe kiela visena re si tai naṗa kilia sum̃alu sum̃a poli, ana pe mesmesu re nena naṗa ko oiila inu nowasuṗe sina neva e limala vena la akila ya naṗa la sinelania van inu. Ana nanagane, sa naṗa nekilia nekila, sane nesike vatanon navisuarena nae Rom, ana nepisa ruru ga pan ko nesape sineun Parin Suṗe Sisa nae Rom, naga ga monar liṗere inu.”

¹² Ana visena nene kila Pestas pano pis amio kiena kansel la sumo wa, ana siraunia, pimi sina ana pisape “Ko opisa rui opisape sinom̃an Sisa ga liṗere ko. Ana nepisape poga ga, yoko osum̃alu ga ose marana ne ṗarin suṗe nene narui.”

Pestas sunyu Pol pan suṗe keviu taṗena nene Akriṗa

¹³ Ana siraunia, legiena laṗasia ṗaro sina, ana suṗe keviu na yo taṗena tai pimi garu Sisaria. Naga kiena kia ne na nene, Akriṗa Nalua, ana naga pimi amio vinena naṗa Penis. Lalua amloge naṗa Pestas siar ga kiena yum̃aena na wa naṗa pe ṗarin suṗe nae lepas nene, ana la sinelan asape aimi aialialia. ¹⁴ Ana la lua asike e yo nene pano-o, ana yam moki naṗa la asum̃a asun amio Pestas nene, ana legiena tai, ana Pestas sunyu ga lepas na puna ne Pol pan lalua. Naga pisa pan la lua, pisape “In na kiau yaru tai sum̃a e kiau yum̃a nakoena, naṗa sike e limana ne Pilikis nanua sumo rui, sumon naṗa nepimi e nini. ¹⁵ Ana siraun naṗa nepimi, ana nepa ma Yerusalem, ana yerkawa kiena ne li wa lala, amio nasumonena taṗena kiena le Yu lala, la apimi apisayu yaru nene pan inu, la sinelan asape nevisawal kiena naliṗereena tai vania. ¹⁶ Ana nepisa ruru pan la, nepisape taṗatete nekila ga sanene, ana monar noure lepas luwoka aimi lele taaga sumo wa, ana la naṗa akila navisawalena, monar avisawalia e marana yaru naṗa akila ke navisawalena pania, a monar nela pogos van yaru nene vena naga m̃ena la kiena navisatam̃eena. Nepisa pan la nepisape kiamimi ṗelaga na navisaluaena nae Rom naga sa ke nene narui. ¹⁷ Sanene, in na neṗasuṗe sina nepimi e yo nini, ana le Yu lala la akom ma Yerusalem apitomi vena mekila visena. Ana pogos naṗa nekilia nesape la apimi atol yo nene ko yepekilavi, pe nemla re si pog tai pan la poli, ana kolulag ga, nepa netotano e yo naliṗereena,

ana nepio yaru naña Pol pimi loyuma. ¹⁸ Ana pogos naña le Yu lala asumaľun navisawalena suri lala na yaru nene, inu nesitom nomape yoko neloge pupia suri viowa laņas naña la apisape naga kila, ana nanene na peraga. ¹⁹ La apisa ga narin suri lala e ga e lepas na kiela nalotena, naña la asma apepeyun ke amio yaru nene. Naga nene e ga e lepas na kiela řelaga marua ga lala, a e lepas na yaru tai, kiena kia Yesu, naña naga mare rui, ana Pol suma pisa ke pisape naga mali sina. ²⁰ Ana la apisayu ke suri la naña pe nekilia re nena poli, ana neminue kare narui nesape ama yoko nekila ya ne, ana nepiun tania nepisape visae naga sinenania, wasuře si va ga ma Yerusalem, vena la akila ga kiela visena e yo nene. ²¹ Ana siraunia, yaru nene pisape peraga, ve va re sanene, ana naga sumalu pisape sinenan pisape Parin Suře ga Sisa naga liřerea. Naga kiena visena nene kila netarar naga sike e yo nini na wa, vena nelual mrapa tai neila naga va garu Rom, vena Sisa naga visuvevea.”

²² Ana Akriřa pisa pan Pestas, pisape “Ana inu mēna sineun pařisi nesape neloge re visena kiena ne yaru nene.”

Ana Pestas pisape “Poga ga, peni ga na amlua asun.”

Pestas řere Pol pimin vena Akriřa yagonia

²³ Ana kolulagi, akila suri punu ga su ruru sike e kiela pupia yuma na viorena tai, la akila sane pe pupia suri tai. Ana suře keviu nene Akriřa la lua vinena nene Penis, la lua apimi naña amiyowa ruru la rui, ana apimi loyuma naña

yerkawa kiena li na mara lala amio yerkawa taḑena lala la amiyal ke varaun la. Ana la akila suri punu ga pa la lua nene sa naḑa la akila ke e pogos keviu la ne sanene. La akila ña pano-o, ana siraunia, ana Pestas pisape aure Pol imi loyum̃a. ²⁴ Ana la aḑere pimi, ana Pestas pisi narui, pisape “A ḑarin Suḑe Akriḑa, amio yerkawa taḑena lala naḑa tesike e nini ḑane, nanene yaru ne nanini narui naḑa le Yu lala la apim apis pan inu vanonia. Garu Yerusalem, a e yo nini, la apimi apiun m̃areran tan inu apisape neliḑere naga, asum̃a apisi keviu apisape yaru nene, naga pe pon re si mali va re laa sane poli, la sinelan asape naga monar mare ga vilaga. ²⁵ Ana nepisuveve suri nene pano-o, pe nom̃al re sur tai naḑa torokin naga mare vanon poli. Ana siraunia, yaru nene naga m̃ena piun pisape kieta ḑarina suḑe keviu nae Rom, naga ga liḑerea, ana nanagane nesum̃a nepisuveve nesape yoko monar neila naga va ga e limana ne Sisa narui. ²⁶ Ana monar nesiri m̃aki tai va amio yaru nene va van kieta ḑarina suḑe nene, ana pe nekilia ruru re m̃ena nesape am̃a nesiri ya ne te m̃aki nene wa. Nanini narui, nekekara naḑa neḑere naga piḃasu vena sum̃alu se maram̃a, Suḑe keviu Akriḑa, amio amiu yerkawa taḑena la nene, vena ita tevisuveve ke sina ga kiena visena la nene, pona amiu akilia aiila inu navisaen ya naḑa nesiri te m̃aki nini. ²⁷ !Pe popon re neligan yaru nene va e pupia naliḑereena nene poli, naḑa pe nepisawal ruru re visena ya naḑa kila narui nemligan naga pano!”

26

Pol pis e marana Āarin Suḗ Akriḗa

¹ Ana Akriḗa pisa pa Pol, pisape “Poga ga, nela pog van ko narui vena osunyu ko e lepa na suri la nene.”

Ana Pol koan limana sanene, ana siar kiena visena narui, vena la navisataḡeena na suri la nene. ² Ana pisa sanini, pisape “Āarin Suḗ Akriḗa, nepisu sane po paḗisi naḗa nekilia nesuḡalu e maram̃a ḗane, vena netaḗali naḗa nela navisataḡeena laḗasia e visena la naḗa le Yu lala akila pan inu. ³ Nepisa visena nene komin naḗa ko ke narui, okilia ruru kieta ḗelaga ita le Yu la rui, a okilia ruru ḡena suri la naḗa pogos punu ga kieta yeririna lala asuḡa apepeyun la ke vanon rui, a naḗa la asuḡa amliḗere la ke vanonia. Ana inu nepiun tan ko vena ko ve sinem̃a kar inu re, komin naḗa yoko kiau suniena naga tawa manene e suri la ne sanene narui, a ve piavi towe ḡena ga.

⁴ “Kiau suniena naga siar sanini, sane inu, nesiar e pogos naḗa nepe nisisi ke ga wa, nesu luen ga nemio le Yu lala, nanene e kiau yo, ana siraunia, garu ḡena Yerusalem. Ana lala la akilia ruru kiau ḗelaga lala nanua rui, a akilia ḡa naḗa pogos naḗa nepe yaru viu ke ga wa, ⁵ ana nesikol inu e ḗegas kiena ne Varasi lala, naḗa la ke narui naḗa atarar manene kieta navisaluaena taulu ḗegas taḗena lala. Ana visae la ḡena ga akekaran naḗa la asuḡalu ase maram̃a, ana

yokorena la akilia avisawal li van ko, avisave suri naña nepisa ke ne naga pe lelaga punu ga.

⁶ “?Ana komin ya ne la sinela kar inu si sanene? Nanene komin naña nesum̃alu m̃arera nesike e navisaarena tai naña Ntewa naga kila pa repita lala nanua sumo rui, naña pisawal sape naga yoko kila yaru la naña amare amal sina. ⁷ Ana navisaarena nene, kieta lus m̃ena ga la lualima taaga pa lua [12] nene la asum̃a amlen ke ko legiena a kolemallo vena yoko la akilia atolia. ! Parin suñe, opisu ke ne! Sur nene Ntewa naga pisaar pan le Yu la rui, ana le Yu lala sinelan asape avis si van inu komin nemlelaga ea. ⁸ ? Pe nekilia re poli, ana komin ya narui naña yaru la nene asum̃a asitom ke asape Ntewa naga tañatete si kilia kila yaru naña mare rui naga mali sina?

⁹ “Ana pe lelaga, nanua sumo, in m̃ena sa ke ga nene, pe nemlelaga re e suri la nene poli. Na nanua na, in na sineu kar laa la naña amlelaga e Yesu nae Nasaret pañisi, a nepisu sane monar nekilali m̃arera vena nekila kia nene vito tano. ¹⁰ Ana garu Yerusalem, nesum̃a nekila suri moki sanene. Yerkawa kiena ne li wa lala, la atañan pan inu, ana nepa nekila nalelagaena wa la nene, la moki naña apa e yum̃a nakoena, ana pogos naña la amliñere la asape monar la amare, in m̃ena ga nesike loyuna ea. ¹¹ A nesum̃a netetelivi e yum̃a na leniena lala, pogos punu ga nesum̃a nekila ke piowa pan la, a nesum̃a nekilali la m̃ena ga, nesum̃a nekilayon naña vena la aviuelin kia kiena ne Yesu. Ana nesum̃a

nekila m̃a sanene pano-o yepu pisunun pañisi, ana nom̃ene plan la apuretetai apeve taaga e purvanua tañena lala, ana siraunia, nepanon la ke sina ga e kumali la naña la apa asike e la.”

Pol pisayu sanape naña Yesu paemia

¹² Ana Pol sum̃a sun pano-o, pisape “Ana e pogos tai, nesum̃a nepito ke garo Tam̃askas vena nekila ke sina ve sanene van la naña asike e yo nene. Yerkawa kiena ne yaru wa lala, la amiila inu nepitove, a la amla m̃aki pan inu naña asape nekilia nekila sanene. ¹³ Ana mesum̃a memial ke mepato garo tano, ana kolpae ga, nepisu pupia yomerarava tai metava ma e peni, naña tego taulu mrae, ana yomerarava nene tegoli nena yo naña mesike ea. ¹⁴ Ana yomerarava nene naga merarava keviu sanene narui, naga kila imimi mekekapil mepito tano e porotano, ana siraunia, nemloge pulgon yar tai, pis pan inu pis ga kome visena nae Epru, naga pisape ‘!Sol o, Sol o! ? Komin ya ne ko osum̃a okila kare inu ke sanene sa naña ko osum̃a okila ke ne? Ko osum̃a lam̃a te p̃ataun inu ke sanene, ana kila lam̃a mlaea p̃isa.’

¹⁵ “Ana nepiunia, nepisape ‘?Ana Suñe, ko a nene?’

“Ana Suñe pis ke sina ga pan inu, pisape ‘Yesu naña ko osum̃a okila ke piowa pania, nane in ne nanini narui. ¹⁶ Ana osum̃alu sina, komin naña yoko oyum̃ae kiau. In na nem̃alivin ko sanene komin suri nena nene narui. Pane opisu kilale inu sane ovisave in na ai, a siraunia, yoko ovisu inu nesum̃a nem̃alivin ko e suri la ve moki e legiena lala naña pimi ke sirau. Suri la naña

nepian kon ke ne, naga ke narui naṣa ovanon ovisawal van yeririna lala. ¹⁷ Ana yoko ovanon ovisawal va le Yu lala, a va m̃ena yaru taṣena la naṣa pe ape le Yu re poli, ana ṣisi na ovisu naṣa la nene, yoko akila viowa van ko, ana ve sinem̃a pepe re, yoko nem̃alivin ko e pogos la ne sa nene, vena netamalia ko.

“Nanene narui, nevitetalia ko ovanon la nene, ¹⁸ vena ovikepa kilamarala, vena ovilon la amolue vetan yemalolo naṣa la asike ea, aim e yomerarava, a vena aligan m̃areraena kiena ne Yermare sike na, aim ga puna Ntewa. Ana pogos naṣa aviaawa ga e inu sanene, ana yoko Ntewa viewo kiela mlamulena viowa lala, a yoko naga sikol la e ṣegas nen kiena li wa lala.’”

Pol pisayu kiena yum̃aena

¹⁹ Ana Pol pis ke na wa, pisape “Naga narui, Suṣe Akriṣa, pogos naṣa nepisu pupia suri naṣa molue ma e peni pitomi e inu, in na taṣatete si nekila sur tai narui, ana nemlogear ga visena kiena ne Suṣe narui. ²⁰ Ana nepa Tam̃askas sumo, nemlologon pa yeririna lala, nepisape monar avilopu la ava puna Ntewa, a kiela malena monar awo make nena ga, torokin navilopuena nene. Ana siraunia, nepa ke sina ga ma Yerusalem, nemlologon ke sina ga sanene pan la, siraunia nepa nekila sanene e kumali taṣena lala e lepas nae Yutea, a siraunia, nepa kar ga e yo kiena ne la naṣa pe ape Yu re poli, nemla ke ga visena maran taaga sanene pan la. ²¹ Ana komin ga kiau yum̃aena nene narui, kila

le Yu lala apimi atarar inu loyũña e Yum̃a Wa Mana ne Ntewa, ana la sinelan asape awem̃ar inunia.

²² “Ana pimi tol p̃ane, naiilaena ga naña pimi kome Ntewa naga sum̃a amio inu silaga, a nanagane nekilia nesum̃alu nese maramiu amiu yerkawa lala, a amiu li taņena m̃ena ga lala, a in na kiau pulmas nini naña nekilia nevis van amiu. Ya naña Mosis amio navisawalena lala apisa nanua nanua sumo rui, la apisape yoko ve sanene ve sanene, ana suri ga nene, nane nesum̃a nepisawal ke pan amiu nanagane.

²³ Naga nene naga sanini, naña Navisaarena, pogos naña naga imi m̃alivi, ana yeririna lala monar akila viowa vania, ana siraunia, yoko naga ve yaru naña naga mal p̃esania petan marena. A kiena nasum̃alena si nene petan marena, ana suri ne nanene narui ve mrapa nawaren yomerarava na tamaliaena imi tegoli yeririna la punu ga, Yu lala, a la naña pe ape le Yu re poli.”

Pol sinenan sape monar alelaga e Yesu sane naga

²⁴ Ana pogos naña Pol sum̃a mla ke kiena navisatam̃eena sanene, Pestas sum̃alu tero kiena visena lala, naga pisi keviu, pisape “!Pol, ko ope wowe ga nene! Ko sinom̃an osape ove manmarua e nakiliaena taņena lala, ana kila p̃aruña pano-o pe wowe ga narui.”

²⁵ Ana Pol pisape “Nepatanon ko, Āarin Suņe Pestas, ana in na monar nevisa van ko, in na

řaruu poga ga. Kiau visena la nařa nesuńa nepisawal ke e yo nini, la ape purřes nen nalelagaena nařa ape lelaga pařisi. ²⁶ Suri la nařa nesuńa nesunyu ke ne, nekilia ruru nesape Suře Akriřa naga kilia ruru rui, la apimi atol kiena navisuenta rui, nanene narui kila pe nemaraun re nařa nevisawal e marana poli. Suri la nene, pe apimi ańalivi re ga e narin yo ta nařa yaru la pe akilia re poli, peraga, yeririna la punu ga akilia rui, asuńa apisayu pařisi. ²⁷ ?Ana Suře Akriřa, ya nařa pe kiońa sitomena lelaga e suri la nene? ?Nepisu sane ko ĩena ga omlelaga e visena kiena ne navisawalena lala nanua sumo, ne?”

²⁸ Ana Akriřa pisa pa Pol, pisape “!E, peraga, peraga! ?Pona opis yam plas ga nene, osape okilia oure inu ĩena neińasu neve yeririna kiena ne Kristo, ne?”

²⁹ Ana Pol pisatańea, pisape “E, nemninue ga, pona nevis ve plas ga pona nevis ve piavi, ana suri taaga ga nemlen nesape Ntewa kila řane, sineun nesape ko, omio yaru tařena la nene, nařa asu ĩa amiyagogon ke kiau visena, sineun nesape aimi ave sa ga inu. Pe nepisa re nesape awar sen la nene ve sa nařa nořar ke poli, ana nepisape popon aimi ave sa ga inu, nařa nemla Yesu Kristo e kiau malena, nepimi nepe yaru viu e naga.”

³⁰ Ana řarin Suře Akriřa kalo visena e nene, ana naga, amio Pestas, amio Penis, amio yerkawa tařena lala nařa la ateke tano ma metava amio la, la nene asusuńalu, apava si vanua. ³¹ Ana pogos nařa apava vanua rui,

asum̃a apisayu ke pan la, apisape “Yaru nene naga pe kila re nena suri tai piowa poli, naña torokin naga mare pona war nakoena nena vanonia.”

³² Ana Akriña pisa pa Pestas, pisape “Visae yaru nene ve visa re visvae Sisa ga liḗperea, vera naga kilia molue ga va vanua sanene rui.”

27

Aḗere Pol amligan yo Sisaria vena ava garu Rom

¹ Ana e pogos nene, in Luk, in m̃ena nesike nemio Pol garu Sisaria, ana nepisape in m̃ena ga yoko neva nemio naga garu Rom. Ana pogos naña yerkawa lala apisu sane meva narui, ana aḗere plan Pol amio yaru taḗena laḗasia naña asike loyum̃a e yum̃a nakoena, amligan la apa e limana ne yerkawa na mara tai. Yaru nene, kiena kia Sulias, a naga pe nasumonena na ḗegas na li na mara la nene naña apio asape “ḗegas kiena ne Okastas.” ² Ana naga ḗere imimi mepano, mepito garo losi, ana añal waa tai nae Atramitiam, ana memiai meta ea. Ana e pogos nene, Aristakas nene nae Tesalonaika e lepas nae Masitonia, memio m̃ena ga naga. Ana mokus waa nene mepano, naña kiena mrapa nena naga pano kome lowe lala e lepas nae Esia.

³ Ana kolulag, mepimi metol yo Saeton, ana e yo nene, Sulias naga kila po paḗisi pa Pol, naga tañan naga pa ura vena visu kiena erau lala, a naga tañan naña amiila Pol e suri laḗasia e kiena mrapa. ⁴ Ana memligan si yo nene, mekiriri

ũa e sive pano-o, ana makawe lagi e pogos nene, kila sane pogos naũa metol purvanua nae Saepras, ana mepa mokom varaun lepas ũaasia, lepas navano. ⁵ Ana mokusro pupia sive nene naũa va ko yotena narui vanua e lepas nen yo lua nene Silisia amio yo Pampilia, ana mekiriri mepimi metol kumali nae Maera, e lepas nae Laesia. ⁶ Ana waa nene naga mligan imimi e yo nene, ana yaru na mara nene Sulias naga pano kale mrapa taũaena. Ana naga mali waa tai nae Alikantrea naũa naga suũa pa ke e purvanua naũa mesitom ke mesape mevanea, Italia, ana naga miila imimi mepa mesike e waa nene narui.

⁷ Ana mepa sina metava e sive, ana lagi piowa ga, kila mekiriri malumu ga pano-o legiena la laũaasia, ana moũaar yo paũaisi, mepilolou ũa ũaale sanene pano tol kunus nae Nitas, ana lagi monwo ruru imimi nenaga narui. Ana mepilon imimi, mekirilologia kunus taũaena nae Salmone e purvanua naũa Krit, ana mepa varaunia e lepas na sive malumu. ⁸ Imimi mokom ga lavisin purvanua nene, mesuũa mekeveve ũa mepano, ana lagi ũa kare imimi ke na wa, ana mepa ũa pano-o metol lowe tai naũa apio asape “Lowe Tanea,” lavisin kumali naũa Lasea.

⁹ Ana mesu towe la e yo nene yam plas ga, ana la apisu sane piowa ga narui, komin naũa lagi kila ke sanene pan imimi, ana mesike mrapa yam piavi laa rui, ana mrapa piavi ke ga wa, a nanagane, pogos na lagi amio pupia miava narui. Sila ga la apisape pog piowa nene siar e kupario na Paũaagena na Naviewoena, ana ũaũaagena

nene ãaro pa rui. Ana Pol mloge piowagan suri nene, naga pisa ruru pan la, pisape ¹⁰ “Yerkawa lala, in na nemninuluþar naþa visae tevano, ana viowa vaþisi, yoko suri la punu ga akilia akokovio. Nepisu sa naþa yoko waa nene naga kilia talilu ga warar kana tegaki lala, a ita m̃ena ga, kieta malena lala akilia akokovio e sive.”

¹¹ Ana yaru na mara nene naga pe miyagogon re Pol poli, ana naga miyagogon ga yaru naþa kus ke waa, amio yaru naþa naga kiena waa nene. Ana lalua apisape “Peraga, woga ga ne, yoko teva ga, ¹² komin naþa taþatete tekilia tesike e yo nini vano-o tetol ke sina ga pog wo.” Ana apisayuia, la moki naþa apisu asape popon meligan si yo nene, moureli ga mevano metol lowe taþena tai kiena kia Pinikis, e purvanua m̃a nena nene, naþa la apisu asape e nene narui popon mesike ea, tol pogos naþa yoko pupia lagi na miava nene þisi.

Pupia lagi miyusesa kare la apano

¹³ Ana pogos naþa apisu lagi pilonia, ana lagi marua naga molue towe narui, apisu apisape po narui, ana asitom asape lagi ke nene narui naga yu imimi meva e lowe naþa mesitom ke mesape meva ea. Ana aþere kilavaru pam metava, ana meþure mepano, mekeveve ga yo ura. ¹⁴ Ana pe yam piavi re poli, memilan ga pupia lagi ura tai molue pimi miyu imimi. ¹⁵ Lagi nene miyui keviu sanene, ana taþatete si mekilia moure naþa mokus lagi nene, ana apilon ga waa narui, ana atañan ga lagi nene supon imimi ga mepa yotena, ana lagi nene miyusesa imimi sanene mepano. ¹⁶ Ana mekiriri mepano, metapolou

towe la sane e narin purvanua tai, kiena kia Kaota, ana e yo nene memiyum̃aen kana narin wa nene pano-o, ana aṗurelua pam metava. ¹⁷ Ana la amaraun apisape sa ṗisi waa nene wurorowaia, ana aṗere pupia kilika lala akom va tanon waa, ana apiar ruruia vena tarar ruruia.

Ana apisu naṗa lagi moṃa miyusesa kare imimi mepa ke na wa, ana amaraun asape asum̃a apa ke lavisin piame lala nae Saetis narui, lavisin yo Lipia, ana aṗere si ṃale. Ana lagi miyusesa kare imimi sanene mepano metaulu yo nene, ana yemalo, ana mekirir malo ga mepano.

¹⁸ Ana kolulagi, ana lagi ṃarera ke na wa, a sive moṃa kokovenkare imimi, ana la asiar naṗa akoven plan tegaki pito e sive. ¹⁹ Ana legiena taṗena sina, yo piowa ke ga wa, ana apano amluṗar plan kilika lala a ṃale lala a suri la ne sanene, akoan ṃena apito e sive. ²⁰ Sa ṃa ke sina ga nene tol legiena moki, naṗa sinapane naga malo ga ṃeke na, pe mepisu re verue la poli, a pe mepisu re maran mrae poli. Mepisu sane mesike loyum̃a e lagi tai nene naṗa pe yaru tai sitom re si sape yoko memal poli.

²¹ Ana yaru na waa lala pe akinana re poli legiena moki rui, amloge piowa keviu paṗisi, ana Pol pimi pisu la, pisa pan la, pisape “Suwala, visae ayagogon ruru inu ga nanua rui, e pogos naṗa ita tesike garu Krit wa, ana yoko pupia loge viowaena a pupia nakilaluen suri la nene taṗatete imi tol ita. ²² Ana nanagane, yoko nevisa si suri tai van amiu, vena akilia aloge si wonia. Nepisawal pan amiu, nesape yoko kieta waa

nene naga talilu na wa, ana taṗatete ita yaru tai kovio. ²³ Nekilia suri nene komin na kolemalō, kiau Ntewa naṗa nemlen ke pania, nepisu naṗa naga mligan kiena navisi tai pitomi m̃alivin inu. Navisi nene pimi suṃalu sike lavisin inu, ²⁴ ana naga pisape ‘Pol, ve omarau re. Ana monar ovano-o oworu garu Rom, monar osuṃalu ose marana ne Sisa na wa, ana nekilia nevisawal van ko sanini, malena kiena ne la naṗa asike e waa nene amio ko, Ntewa naga sitom sape taṃan ga van ko sape yoko amal ga, taṗatete tai kovio.’ ²⁵ Na nene narui, ve aloge re si viowa, in na neṗasine manene Ntewa paṗisi nesape yoko ve sa ga naṗa kiena navisi nene pisawal pan inu. ²⁶ Ana suri taaga ga, yoko monar tokus kieta waa vano teyalar ga yo ura e narin purvanua tai.”

La apim lavisin purvanua tai

²⁷ Ana lagi nene naga suṃa miyusesa kare imimi mepa ke ga wa, tol wik lua narui naṗa mesuṃa mekirir ke e pupia sive nae Metiternian nene. Ana kolemalō pogos tai, yaru na waa la nene apisu kilale sane mesuṃa mepimi ke lavisin purvanua tai ko yo tai. ²⁸ Ana amligan kilika pito tano, la apulo merorol na sive nene pano-o tol meta lualima yam vari, siraunia, asu laa yam plas ga, ana akila sina, apulo asape meta lualima yam telu. ²⁹ Ana amaraun asape sa ṗisi mekirir m̃a sanene mevane lawe pupia kilavaru laṗasia pona ya, ana akoan kilavaru vari naṗa sike varau e ṗeren waa, ana asuṃa amlen ke asape vena kilavaru lala nene monar atarar imimi, a vena yelagi imi vilaga.

³⁰ Ana yaru na waa lala apisayua, apisape yoko avisa kotalia imimi ke sina ga laṗasia, ana yoko la akilayon naṗa akus kana narin waa nene ana aure akom ea ava ura. Ana apisa kotalia imimi, apisape “Oe, yoko mokusli kilavaru nene va gare sumo wa, vena metaṗali naṗa uarar kieta purgon waa.” Ana asum̃a amligan narin waa pito tano e sive.

³¹ Ana Pol pisu kilalea, ana pis pan yaru na mara lala, pisape “Visae asitom asape amali, monar avisaluṗar la nene asum̃a ga amio ita e waa nini.” ³² Ana yaru na mara la nene amloge, asum̃alu veraga apano ateroro kilika na narin waa nene, ana lagi miyulua ga tan waa, korur mian pano.

³³ Ana lavisi yemlagi merarava, ana Pol sitom pisape monar akan suri tai, ana naga pisa pan la, pisape “Ei, pimi tol ṗane, ana wik lua narui naṗa tesike e pogos piowa nene, pe tekinana ruru re poli. ³⁴ Ana popon ṗane na tekinana ruru sina, vena yepeta lala akilia aimi m̃arera sina, ana sanene yoko tekilia temali. Sa naṗa nepisa rui, ana yoko taṗatete narin vilṗarita tai kovio, ana yoko ita punu towoga ga.”

³⁵ Ana siraun naṗa pisayu suri nene ṗisi, pano mla kilaparavi tai, ana mlen e marala, pisa potena pan Ntewa vanonia, ana kawewowaia, sum̃a kania. ³⁶ Ana pogos naṗa lala taṗena apisu naṗa Pol sum̃a kinana ke sanene, la m̃ena ga amlelaga asape pe lelaga kemua, yoko lala awoga ga ne, ana la m̃ena ga akekaran asape akinana sina, ana akinana. ³⁷ Ana imimi punu ga naṗa mesike e waa nene, metol ponotia lua lualima

yam olua pa orai. ³⁸ Ana pogos naña la punu ga akinana ñisi, apisu asape popon akila waa melala va laa sane, ana añar plan mras nen wit la nene naña sane kamimi kinanena, akoakoan plan pito e sive.

Waa pa tawa ñeke ga yotena, ana akulkul ga apa ura

³⁹ Ana pogos naña yemlagi narui, ana mepisu ña yo ura lavis ga rui, ana pe mekilia re yo nene poli. Ana apisu pululus tai naña pe lowe ñeke ea, ana ura e yo nene none tanea ñeke ea, ana apisayua, apisape yoko la akilayonli naña vena akila kiamimi waa kiriri va ura ea. ⁴⁰ Ana ate plan kilika na kilavaru lala, amligan la asike e sive, a amluñar plan kilika la naña apiar ke ñeligas nen waa, ana añere narin ñale naña teke e purgon waa, vena lagi yu imimi meva meialar none.

⁴¹ Mesum̃a mekirir ña mepano-o, memilan ga, naña waa mialarlar pupia none tai naña koruru ñerepoloia sike lele taaga tanon sive. Purgon waa mialarlar none nene, ana tawa ruru nenaga ñarera ñeke ea, pe kululu re si po laa rui. Ana pupia sive lala asusum̃alu apanwowola apimi asusu ñeren waa nene, asuwowaia.

⁴² Ana yaru na mara lala asum̃a apisayu rui, asape visae suri tai sanene, ana awe mom̃ar ga yaru na yum̃a nakoena la naña asum̃a akirawo la ke na, visae peraga, pona lañasia akilayonli naña awula ato tano e sive, vena akulu ava ura, aure. ⁴³ Ana kiela yerkawa pisaluñar la, pisape ve akila re, komin naña naga sitom ke sape Pol naga monar mali ga. Ana naga pisa ga pan imimi

punu ga, pisape “Poga ga, ita naña tekilia tokulu, tesumo, towula ga e sive, ana teyenli ura. ⁴⁴ Ana ita naña temiye pele ga, ana tokus kulutaki, pona ya naña tekilia telual e waa, vena tokusia tokulu, ana ita sirau tevano.” Ana e ga e mrapa nene, imimi punu ga mepano-o mepa ura e yo nene, naña imimi punu ga memali po ga, pe imimi yaru tai kovio re poli.

28

Pol lala la asike e purvanua naña Molta

¹ Ana pogos naña imimi punu ga mepimi mesu ruru ke pa ura rui, yeririna lala nae e yo nene apimi apisu imimi, ana apisa ga pan imimi na wa apisape yo nini naga pe purvanua tai, kiena kia Molta. ² Ana akila po manene laa pan imimi, la sinela po pan imimi pañisi. E pogos nene, yua powo m̃a ga, ana la apisu naña imimi memloge miava tol imimi pañisi, ana la apirani kapi, apisuar ruru imimi sanene. ³ Ana Pol pa ãar lukilar na yato tai, pisape kuan va e kapi, ana pogos naña kuan pa e kapi, narin lom̃ara tai talinar naga teke likan yato la nene, pogos naña mloge kapi mlege, ana molue e lukilar na yato nene, talinar naga e limana ne Pol, karia. ⁴ Ana pogos naña yaru nae e yo nene lala apisu lom̃ara nene na kilam̃aren yaru telan teke e limana ne Pol sanene, la apisamumun ga pan la, apisape “!Ovisu yaru na yum̃a naloge viowaena nene, pona naga pe yaru tai naña m̃e mom̃ar ga yaru la moki yo! Sive pisape kilam̃ar naga, ana naga

pure ga, ana nanagane na, loñara nene tol ruru nena naga na teke ne.”

⁵ Ana Pol silinlua si loñara nene petan limana mloru pa e kapi, ana mloge re nena suri tai poli, limana pe mlae re nena ga. ⁶ Ana asum̃a apisuar m̃a naga, asitom asape p̃isi na yepena la monar sirop ve keviu va p̃isi yo, a visae peraga, pona loru vito tano na mare, ana asum̃ate m̃a sanene pano-o peraga, apisu suri nene pe kilam̃ar re nena ga naga. Ana pogos naña apisu naga pogaga, asitom pe tañena narui, asitom asape pona Pol naga pe ntewa tai yo.

⁷ Ana e yo naña mepa ura ea, naga lavisin lokove lala kiena ne supe na purvanua nene, kiena kia Puplias. Ana p̃ere imimi mepa uña m̃ana, a pisuar ruru imimi e legiena telu naña mesike memio. ⁸ Ana pogos naña mesike memio la nene, yermarua naña arimana ne supe nene naga momalio meke m̃ana tog, naga mai, naña yepena la pisun, a mepeña piowa p̃arwowea. Ana Pol pa pisu yermarua nene, ana mligan limana tea, mlotuwoia, kila naga pimi po sina. ⁹ Ana pogos naña yeririna tañena lala amloge naña Pol kila sanene e yermarua nene, la m̃ena ga naña amai apimi, ana la m̃ena ga kiela maiena la p̃isi. ¹⁰ Ana akekara keviu pañisi e suri la nene, ana asum̃a añar korenan suri la moki pan imimi. A mesum̃a e purvanua nene pano-o tol kupario telu, a pogos naña mepiaña sina, la añar kinanena mokliu a suri la naña añar korenan ga pitomi, amligan e kiamimi waa tañena vena iila imimiena e kiamimi mrapa.

Pol la apa atol yo Rom

¹¹ Ana waa tañena naña yoko mokom ea, naga wa tai nae Alikantrea naña naga m̃ena ga m̃eke e purvanua nene yam piavi rui, monm̃ate ke ga visae pogos na lagi war ro narui. Waa nene, la asikia kiena kia “Kasto a Polakis,” naña kia lua nene na kia kiena ne kiela ntewa lua naña lalua ape kaora, naña la ate kana nono nena sike e purgon waa nene. ¹² Ana memligan yo nini mepano metol ke sina ga yo tai, kiena kia Saerakius, ana mesike e nene legiena telu. ¹³ Ana momolue ke sina ga, mokom varaunia mekirir mekeveve m̃a yo sanene pano pano-o metol Resiam. Mesum̃a e yo nene tol legiena wetelu tai, ãisi ana lagi marua tanea tai miyui na po pañisi, ana mekiriri manene laa sane tol legiena lua, mepa metol lowe nae Puteoli. ¹⁴ Ana mepa ura memligan waa m̃eke e nene narui, ana mom̃al wolai lañasia, ana añure imimi mepa mesike pula tol wik taaga. Ana siraunia, mepisu sane pupia kiamimi yalena e pogos nene lavisi ãisi narui, mepimi ke lavisin pupia pulkumali na yomarava nini narui, naña Rom.

¹⁵ Ana wolai la naña asike Rom, visena pa tol la apisape imimi na memial mepito ke pula narui, ana la amiyalilu mrapan imimi. La apam manene laa perina pañisi, naña lañasia apam asum̃ate imimi e pulkumali nene naña pupia lelenal wilwiliena kiena ne Apias m̃eke ea, a lañas apami manene laa sane, apam yalensilau atol pulkumali nene naña yum̃a telu m̃ana ne wolawa lala sike ea. A pogos naña Pol pisu

asum̃ate ke naga sanene, naga kekara paṽisi, a pisa potena pa Ntewa naṽa suri nene kila naga mloge po paṽisi, a kila naga mloge sane naga m̃arera sina. ¹⁶ Ana pogos naṽa mepimi metol yo Rom, la pe amligan re Pol pa e yuṽa naloge viowaena poli, ana la apisape naga kilia lual yuṽa tai naga va sike ea, ana la amligan yaru na kirakiravanena tai naga sike amio.

Kas lua naṽa Pol sike garu Rom

¹⁷ Ana Pol sike garu Rom legiena telu, ṽisi na mligan visena pa pa li na sumonena kiena ne le Yu la naṽa asike e yo nene, ana pogos naṽa la apim lele taaga, Pol sun pan la. Naga pisa pan la, pisape “Wolai lala, kiau suniena sanini: inu nepim e nini komin naṽa e kas nanua ṽaro ne, nesike garu Yerusalem, ana kieta yerkawa la akuwan inu nepa e yuṽa na loge viowaena, siraunia la amligan inu e limana ne yaru nalipereena lala nae Rom naṽa la apisuar ke kieta purvanua. E inu, pe nekila re nena suri tai pa kieta yeririna lala, a pe nekila re suri tai naṽa pe mesmesu re e kieta ṽelaga poli, pona e visena kiena ne repita lala, ana la akila sanene pan inu narui. ¹⁸ Ana pogos naṽa nalipereena lala nae Rom la apisuveve ruru suri nene, la sinelan asape nekilia nomolue ga narui, komin la pe aṽal re suri tai naṽa kila na ala nakoena van inu vanon poli, sane monar nemare. ¹⁹ Ana siraunia, kieta nasumonena lala nae Yu la apisin sina, ana pa piowa ga m̃eke na. La akila sanene, ana nepisu sane pe yo re si po laa rui naṽa

nekilia neva ea, ana mrapa ga naṣa nekilia neva ea, ana nepisawal nesape Ṗarin Suṣe ga Sisa nae Rom nene, naga ga monar liṣere inu. In na pe sineun re nesape neligan la nae kieta purvanua ava e pupia kumali nae e nini poli, peraga, ana komin naṣa la akila m̃arera manene laa pan inu sanene, nane kila narui nepisape la monar awere inu neimi e yo nini Rom. ²⁰ Nane nesike e nini narui, ana sineun nesape monar akilia suri la nene, ana nepio amiu vena aimi tesu lele taaga sanene vena inu nekilia nesunyun van amiu. Sineun nesape monar akilia naṣa sen la nene naṣa asuṃa apiar inu ke sanene, pe komin re kiau napiowaena laṣas poli, ana komin kieta Navisaarena naṣa ita le Israel make ga tepisape tesuṃa toṣasine ke ga naga.”

²¹ Ana nasumonena kiena ne le Yu la nene naṣa asike Rom apisa pa Pol, apisape “Suri la naṣa osuṃa opisa ke ne, imimi memninue ga. Imimi pe moṃa re m̃aki tai naṣa pisayu ko poli, naṣa molue garu Yerusalem pimi pun imimi, a kieta wolai laṣasia naṣa la akom e nam̃a apimi, ana pe apisayu ko re pan imimi poli apisape okila ke sanene sanene. ²² Ana memloge kioṃa visena la nene narui, ana sinemimin mesape meloge re laa si kioṃa sitomena na wa pona kioṃa nalelagaena, komin naṣa pe lelaga, memloge towe m̃aga e lepas na nalotena viu nene, ana memloge ga naṣa yaru lala la asuṃa apisayu kare ga e yo punu ga.”

²³ Ana la asitere apisape ṣisi na aimi avisu si Pol vanonia e yo nene naṣa naga sike ea. Ana siraunia, pogos naṣa la apimi, la moki na moki,

ana asum̃a amiagogon ke Pol, naṗa siar kolulagi pa ne tol pogos naṗa mrae pito tano ana naga sum̃a pisi ke pan la na wa. Naga pisawal pan la sanape naṗa yaru kilia va loyum̃a e nasuṗenena kiena ne Ntewa, a naga sum̃a pian la ke sanape naṗa navisaluaena kiena ne Mosis amio visena kiena ne navisawalena na sumo lala, la akila merarava ruru naṗa asape Yesu ga narui, naga pe kieta Navisaarena, naṗa la m̃ena asum̃ate ke naga vena imi tamalia la. ²⁴ Ana laṗasia amloge visena lala kiena ne Pol sane pe lelaga, ana laṗasia pe amlelaga re e poli. ²⁵ Ana naga nene kila na la asike e lepas lua narui, ana asitom ṗele ga apisape popon aṗisi ga rui, ava um̃a wa. Ana Pol pisa maron suri tai pan la, pisape “Ei, in na nepisu naṗa Ninuna Wa naga pisa suri na pe lelaga paṗisi ne, nanua sumo, naga pisa visena tai pa repita lala, naṗa Navisawalena Aisea naga pisawal pan la. Naga pisa, pisape

²⁶ *‘Ovanon kieta yeririna la nene, ovisawal van la sanini, ovisave “Pisi na aloge vano vano-o, ana taṗatete aloge kilale pogos tai, ṗisi na avisu vano vano-o, ana taṗatete avisu kilale pogos tai,*

²⁷ *komin naṗa amiu na sa ga yaru la naṗa kiela sitomena lala marmare,*

sa naṗa aposino pulkiligala,

a sane la aṗelawa ṗisi rui.

Visae la ve akila re ve sanene,

vera na kilamarala lala kilia visu kilalea,

a kiligala lala kilia loge kilalea,

a kiela sitomena kilia sitom kilalea,

*ana ve sanene la akilia avilon la aimi pun inu
vena nekilia netamalia la.” ’ Ais 6:9,10*

28-29 A nanagane, nevisa van amiu, nevisave monar akilia sane natamaliaena kiena ne Ntewa nene naga molue rui pano pa tol la naña pe ape Yu re poli, ana la asumã amloge ke ne a p̃isi na la ke narui la alogearia!”

Ana pogos naña Pol pisa maron kiena visena nene pan la, la apiaña, naña la asumã apeveyun la ga narui.

³⁰ Ana Pol sike e yo nene sanene pano-o tol kas lua, a naga ga pul m̃ana yumã, naga ga sumã pisuar naga. A yaru ai naña pimi pisuia, ana kekaran ga naña were va umã m̃ana, ³¹ ana sanene, naga sumã mlologon ke nasuñenena kiena ne Ntewa silaga pa yaru la punu ga naña naga m̃al la. A naga sumã pian ke Suñe Yesu Kristo pan la, naña pe yaru tai pisi re si pan vanon poli, pona pisalupar naga pisape naga ve kila re sina.

**Lologena Wo Kienane Yesu Kristo Kome
Kewo
The New Testament in the Lewo Language of Epi
Island, Vanuatu
Le Nouveau Testament en Lewo langue de l'île d'Épi
au Vanuatu — Niutestamen long Lewo lanwis, blong
Epi Aelan, Vanuatu**

copyright © 2016 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Lewo

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 22 Nov 2019

ee028e1c-7e53-571d-8041-681daaf580e8